

Situationsbeskrivelse af den danske fiskeri-, akvakultur- og fiskeindustri sektor

Nielsen, Rasmus; Thøgersen, Thomas Talund; Andersen, Jesper Levring; Dalskov, Jørgen; Kusier, René

Publication date:
2015

Document Version
Publisher's PDF, also known as Version of record

[Link back to DTU Orbit](#)

Citation (APA):
Nielsen, R., Thøgersen, T. T., Andersen, J. L., Dalskov, J., & Kusier, R. (2015). *Situationsbeskrivelse af den danske fiskeri-, akvakultur- og fiskeindustri sektor*. Københavns Universitet. IFRO Rapport No. 237

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Situationsbeskrivelse af den danske fiskeri-, akvakultur- og fiskeindustri sektor

Nielsen, Rasmus; Thøgersen, Thomas Talund; Andersen, Jesper Levring; Dalskov, Jørgen ;
Kusier, René

Publication date:
2015

Citation for published version (APA):

Nielsen, R., Thøgersen, T. T., Andersen, J. L., Dalskov, J., & Kusier, R. (2015). Situationsbeskrivelse af den danske fiskeri-, akvakultur- og fiskeindustri sektor: Fiskeriudviklingsprogrammet 2014-2020. Frederiksberg: Institut for Fødevare- og Ressourceøkonomi, Københavns Universitet. (IFRO Rapport; Nr. 237).

IFRO Rapport

Situationsbeskrivelse af den danske fiskeri-, akvakultur- og fiskeindustri sektor

Fiskeriudviklingsprogrammet 2014-2020

*Rasmus Nielsen
Thomas Thøgersen
Jesper Levring Andersen
Jørgen Dalskov
René Kusier*

IFRO Rapport 237

Situationsbeskrivelse af den danske fiskeri-, akvakultur- og fiskeindustri sektor:
Fiskeriudviklingsprogrammet 2014-2020

Forfattere: Rasmus Nielsen, Thomas Thøgersen, Jesper Levring Andersen, Jørgen Dalskov,
René Kusier

Udgivet april 2015

Udarbejdet af Institut for Fødevarer- og Ressourceøkonomi (IFRO), Københavns Universitet, og Institut for Akvatiske Ressourcer (DTU Aqua), Danmarks Tekniske Universitet med bidrag fra NaturErhvervstyrelsen. Afsnittet om bæredygtig udvikling af fiskeriområder er udarbejdet af Ministeriet for By, Bolig og Landdistrikter, mens læring fra tidligere programmer er udarbejdet af NaturErhvervstyrelsen. Afsnit om maritim overvågning er udarbejdet af Forsvarskommandoen i samarbejde med Søværnets Operative Kommando.

IFRO Rapport er en fortsættelse af serien FOI Rapport, som blev udgivet af Fødevarerøkonomisk Institut. Se hele rapportserien på http://www.ifro.ku.dk/publikationer/ifro_serier/rapporter/

ISBN: 978-87-92591-56-2

Institut for Fødevarer- og Ressourceøkonomi
Københavns Universitet
Rolighedsvej 25
1958 Frederiksberg C
www.ifro.ku.dk

Ministeriet for Fødevarer,
Landbrug og Fiskeri

Den Europæiske Fiskerifond
Danmark og EU investerer
i bæredygtigt fiskeri og akvakultur

Situationsbeskrivelse af den danske fiskeri-, akvakultur- og fiskeindustri sektor. Fiskeriudviklingsprogrammet 2014-2020

Udarbejdet af Rasmus Nielsen^a, Thomas Thøgersen^a, Jesper Levring Andersen^a
Jørgen Dalskov^b og René Kusier^c

Oktober 2014

- a) Institut for Fødevare- og Ressourceøkonomi, Københavns Universitet
- b) Institut for Akvatiske Ressourcer, Danmarks Tekniske Universitet
- c) Ministeriet for By, Bolig og Landdistrikter

Fødevareministeriet og Den Europæiske Fiskerifond (EU) har deltaget i finansieringen af projektet

Indholdsfortegnelse

1. Den generelle socioøkonomiske situation	4
2. Fiskeri (EMFF kapitel I)	4
2.1. Reguleringssystemet	4
2.2. Flådestruktur	5
2.3. Fiskerigrundlaget	9
2.4. Landingsmængde og landingsværdi	11
2.5. Økonomiske nøgletal for de danske fartøjer	16
2.6. Arbejdsmiljø og beskæftigelse samt uddannelse	19
2.7. Kystfiskerordningen	22
2.8. Energiforbrug	24
2.9. Fiskerihavne	27
2.10. Evaluering af tilskud til Fiskerihavne	29
2.11. Innovation og klima	29
2.12. Opsummering	30
3. Bæredygtig udvikling af akvakultur (EMFF kapitel II)	31
3.1. Dansk akvakulturstrategi og Fiskeriudviklingsprogram for 2007-2013	31
3.2. Strukturen i sektoren	32
3.3. Kort beskrivelse af reguleringssystemet	36
3.4. Produkter og markeder	37
3.5. Økonomi, finansiering og kapitalgrundlag	37
3.6. Dansk flerårig strategi for akvakultur	37
3.7. Udviklingstendenser og problemstillinger af relevans for SWOT	37
3.8. Miljøteknologien i sektoren og potentialet for denne	39
3.9. Opsummering	42
4. Forarbejdning og engroshandel (EMFF kapitel IV)	42
4.1. Forarbejdningssektoren	42
4.2. Engroshandel	44
4.3. Placering i værdikæden	44
4.4. Udviklingstendenser	46
4.5. Markeder og forbrugere	49
4.6. Opsummering	51
5. Bæredygtig udvikling af fiskeriområder (EMFF kapitel III)	52
5.1. Situationen i fiskeriområderne under EFF- programmet 2007-2013	52
5.2. Erfaringer fra den tidligere programperiode 2007-2013	57
5.3. Situationen i fiskeriområderne	60
5.4. Opsummering	77
6. Ledsagende foranstaltninger for Den fælles fiskeripolitik under delt forvaltning (EMFF kapitel VI)	80
6.1. Dataindsamling	80
6.2. Kontrol og håndhævelse	81

6.3. Opsummering	86
7. Analyse af miljøsituationen på tværs af kapitler.....	87
7.1. Fiskeri.....	87
7.2. Videnskabelig rådgivning	91
7.3. Forvaltning i relation til Natura 2000, havstrategidirektivet og vandrammedirektivet	91
7.4. Miljøtilstand og fiskeriets miljøpåvirkning	93
7.5. Fiskeriets klimapåvirkning, energiforbrug	96
7.6. Akvakultur og miljøpåvirkning: udledning, spærringer, vandforbrug, klimapåvirkning	98
7.7. Miljøtilstand i vandløb, vandplaner.....	101
7.8. Integreret Havpolitik	101
7.9. Opsummering.....	103
8. Læring fra tidligere programmer	104
8.1. Midtvejsevaluering af fiskeriudviklingsprogrammet for 2007-2014	104
8.2. Servicetjek af eksisterende ordninger.....	116
Bilag 1: Institut for Fødevarer- og Ressourceøkonomi: vurdering af Fiskeriudviklings-programmets effekter	129

1. Den generelle socioøkonomiske situation

Danmark havde pr. 1. januar 2012 en befolkning på 5,58 mio. indbyggere. Befolkningstallet har været konstant stigende i de seneste mange år og er siden 2002 samlet set steget med 3,9 %.

Bruttonationalproduktet udgjorde i 2011 1.792 mia. kr. i løbende priser, hvilket er en stigning på ca. 15 % siden 2005. Sammenlignet med gennemsnittet i EU (EU-27=100) var den danske købekraftparitet på 125, hvilket er en lille stigning siden 2005. Antal ledige i procent af arbejdsstyrken udgjorde i 2011 6,2 %.

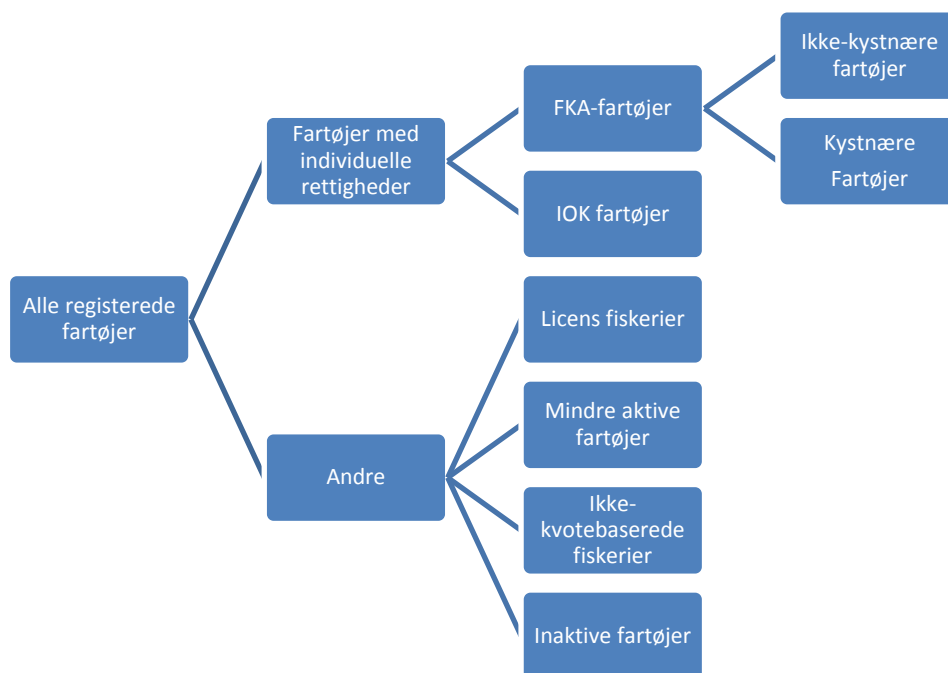
2. Fiskeri (EMFF kapitel I)

Den danske fiskerflåde bestod i 2011 af 2.787 registrerede fartøjer og havde en samlet bruttotonnage på 76.500 BT og en samlet motorkraft på ca. 258.900 kW (kontekstindikator 1 fiskeri, 1a fiskeriområder) (NaturErhvervstyrelsens fartøjsregister). De danske fiskere fangede i 2011 ca. 716.000 tons fisk, svarende til en omsætning på ca. 3,2 mia. kr. Denne værdi svarer til 0,2 % af det danske bruttonationalprodukt (BNP). Beskæftigelsen i det primære fiskeri var i 2011 på 3.549 personer, svarende til 2.072 årsværk, fordelt på 2.003 mænd og 69 kvinder (kontekstindikator 9 fiskeri, 1a fiskeriområder) (Danmarks Statistiks Registerbaserede arbejdsstyrkestatistik). Der er generelt en stærk organisationsstruktur i fiskerierhvervet, herunder industrifiskerisektoren.

2.1. Reguleringssystemet

Den danske fiskeriregulering er primært baseret på individuelle rettigheder. Disse blev først anvendt i sildefiskeriet i 2003, men er sidenhen udvidet til at omfatte såvel makrel som en række industriarter og de mest betydende demersale konsumarter (torsk, rødspætte, tunge, hummer etc.). Formålet med overgangen til et forvaltningssystem primært baseret på individuelle rettigheder bundede i et ønske om at skabe økonomisk vækst og øget bæredygtighed inden for rammene af den fælles fiskeripolitik. Strukturen i det danske fiskerireguleringssystem er vist i figur 1.

Figur 1: Overordnet struktur af det danske fiskerireguleringssystem

I det pelagiske fiskeri og industrifiskeriet er reguleringen baseret på individuelle omsættelige kvoter (IOK), mens reguleringen i det demersale konsumfiskeri er baseret på fartøjskvoteandele (FKA).

De initiale kvoteandele blev fordelt på baggrund af de enkelte fartøjers landinger i en referenceperiode, som for IOK-ordningens vedkommende var 2000-2002 og for FKA-ordningen 2003-2005. De initiale kvoteandele blev fordelt ved hjælp af den såkaldte ”grandfathering” metode, hvor fartøjerne ikke betaler for rettighedserhvervelsen. I relation til FKA-ordningen blev der fastsat et krav om, at de omfattede fartøjer skulle have en omsætning over 224.000 kr.

2.2. Flådestruktur

De registrerede danske fartøjer kan inddeles i aktive fartøjer, mindre aktive fartøjer samt inaktive fartøjer. De aktive fartøjer har en bruttoomsætning over en minimumsgrænse, som årligt indeksreguleres. I 2011 var minimumsgrænsen 271.306 kr. De mindre aktive fartøjer er fartøjer, der har en årlig bruttoomsætning, som ligger under minimumsgrænsen. Disse fartøjer, der hovedsageligt er små fartøjer under 12 meter, fisker primært på rationstilladelser. De inaktive fartøjer har ikke nogen fangst. I alt var der 2.787 registrerede fartøjer i den danske fiskeflåde i 2011, jf. tabel 1, hvoraf ca. 1.000 fartøjer er inaktive. Hvorvidt disse er på vej ud af fiskeriet eller af forskellige årsager ganske enkelt ikke har haft fiskeri i 2011 er uvist.

Tabel 1: Antal registrerede fartøjer i den danske fiskerflåde pr. 31. december

		2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Aktive fartøjer	<12m	369	374	394	386	283	237	200	195	207
	12-15m	247	246	254	226	172	164	151	150	124
	15-18m	165	152	142	132	94	93	97	97	95
	18-24m	164	152	140	116	89	84	79	76	74
	24-40m	138	122	109	91	63	55	46	45	47
	>40m	40	42	39	36	35	27	27	26	26
	Specialfiskerier	90	93	97	105	110	117	103	100	95
	Total	1.213	1.181	1.175	1.092	846	777	703	689	668
Mindre aktive fartøjer		1.446	1.373	1.309	1.244	1.241	1.212	1.223	1.156	1.116
Inaktive fartøjer		910	852	781	798	870	899	903	975	1.003
Antal fartøjer i alt		3.569	3.406	3.265	3.134	2.957	2.888	2.829	2.820	2.787

Kilde: NaturErhvervstyrelsens fartøjsregister

Den danske fiskerflåde er samlet set blevet reduceret med 782 fartøjer fra 2003 til 2011, svarende til 22 % jf. tabel 1. De aktive fartøjer er blevet reduceret med 545 fartøjer over samme periode, svarende til 45 %, mens de mindre aktive fartøjer er reduceret med 330 fartøjer. Til gengæld er antallet af inaktive fartøjer øget med 93 fartøjer i perioden 2003-2011.

Kapaciteten i den fysisk eksisterende registrerede danske fiskerflåde, opgjort på bruttotonnage, var i 2011 på 62.300 BT, jf. tabel 2. Heraf udgjorde den inaktive kapacitet 3.200 BT. Foruden den fysisk eksisterende fiskerflåde var der i 2011 en kapacitet på 14.200 BT, der potentielt kan aktiveres. Den fysisk eksisterende kapacitet faldt i perioden 2003-2011 med 34.000 BT svarende til 35 %.

Reduktionen opfylder EU's kapacitetskrav¹, der kræver, at kapaciteten ikke på noget tidspunkt må overstige et referenceniveau, der er baseret på kapaciteten i 2003². Referenceniveauet reduceres med kapaciteten af fartøjer, der har forladt flåden med ophugningsstøtte. Kapaciteten er fordelt således, at de store fartøjer over 24 meter udgør ca. 63 % af den samlede bruttotonnage for aktive fartøjer, jf. tabel 2. Kapaciteten opgjort på maskinkraft (kW) er vist i tabel 3 og overholder også EU's kapacitetskrav.

¹ Kommissionens regulativ (EC) 1438/2003

² Annual Report on fishing fleet capacity 2011 - Denmark

Tabel 2: Bruttotonnage (1000 BT) i den danske registrerede fiskerflåde

		2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Aktive fartøjer	<12m	2,7	2,7	2,7	2,7	2,1	1,8	1,6	1,6	1,6
	12-15m	5,1	5,0	5,2	4,6	3,5	3,4	3,2	3,2	2,7
	15-18m	6,0	6,4	5,9	5,5	4,0	4,2	4,6	4,7	4,7
	18-24m	13,5	13,3	11,7	9,6	7,7	7,5	7,5	7,6	7,6
	24-40m	34,8	30,4	27,1	22,6	16,3	14,5	12,4	12,3	12,4
	>40m	24,0	26,5	25,9	26,6	26,7	21,2	24,1	24,0	23,7
	Specialfiskerier	4,5	4,6	4,8	5,0	4,9	5,2	5,0	5,2	4,9
	Total	90,5	88,9	83,2	76,6	65,2	57,8	58,4	58,6	57,7
Mindre aktive fartøjer		4,3	1,5	1,4	1,4	1,5	1,4	1,3	1,3	1,4
Inaktive fartøjer		1,5	3,3	3,3	5,6	7,1	11,6	5,0	3,2	3,2
I alt på fysisk eksisterende fartøjer		96,3	93,6	87,9	83,5	73,9	70,8	64,7	63,2	62,3
Potentiel bruttotonnage		0,0	0,1	1,6	4,9	8,0	8,9	11,9	12,5	14,2
Bruttotonnage i alt		96,3	93,7	89,6	88,5	81,8	79,7	76,6	75,7	76,5

Kilde: NaturErhvervstyrelsens fartøjsregister

Tabel 3: Kilowatt (1000 kW) i den danske registrerede fiskerflåde

		2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Aktive fartøjer	<12m	26,7	27,4	27,5	27,0	21,2	18,0	15,7	15,6	16,3
	12-15m	36,9	36,6	37,3	33,0	25,2	24,6	23,1	22,9	19,2
	15-18m	32,3	29,1	27,2	25,5	18,2	18,5	19,5	19,7	19,4
	18-24m	48,8	46,4	41,6	34,0	26,8	25,9	24,7	24,3	23,0
	24-40m	84,4	73,9	65,4	56,0	40,1	34,8	28,3	27,1	27,1
	>40m	45,0	51,0	53,9	56,7	57,1	43,4	51,6	51,5	50,3
	Specialfiskerier	16,6	16,4	16,7	17,8	17,7	19,1	17,6	17,7	16,4
	Total	290,6	280,7	269,5	249,8	206,3	184,3	180,6	178,8	171,8
Mindre aktive fartøjer		43,0	15,2	14,4	14,5	15,7	14,9	13,7	15,1	15,2
Inaktive fartøjer		14,1	18,4	17,2	23,2	33,3	44,3	26,3	24,2	24,1
I alt på fysisk eksisterende fartøjer		347,7	314,3	301,1	287,5	255,3	243,4	220,6	218,1	211,0
Potentiel bruttotonnage		0,0	0,6	4,4	15,3	24,6	25,6	39,7	42,3	47,9
Kilowatt i alt		347,7	314,9	305,5	302,8	279,9	269,1	260,3	260,3	258,9

Kilde: NaturErhvervstyrelsens fartøjsregister

2.3. Fiskerigrundlaget

Fiskerigrundlaget for dansk fiskeri er fastlagt gennem EU's fælles fiskeripolitik. Der er i 2013 opnået enighed om en reform af den fælles fiskeripolitik. De overordnede rammer er fastlagt i grundforordningen. Som væsentlige hovedelementer i den reformerede fælles fiskeripolitik kan fremhæves:

- Målsætningen for et bæredygtigt fiskeri hæves. Der indgår et overordnet politisk mål om at opnå maksimalt bæredygtigt udbytte (MSY) for bestandene (BMSY). Med henblik på at nå dette mål skal udnyttelsen af bestandene være i overensstemmelse med maksimalt bæredygtigt udbytte (FMSY) i 2015, hvor det er muligt, og senest i 2020 for alle bestande. I 2011 var antallet af bestande fisket på MSY-niveau 7 ud af 9 (kontekstindikator 5 fiskeri) (DTU Aqua).
- Fokus på en økosystembaseret tilgang til fiskeriforvaltningen styrkes.
- Der indføres et generelt forbud mod udsmid af fisk, som indføres i perioden 2015-2019 begyndende med pelagiske arter (bl.a. sild og makrel), industriarter og laks i Østersøen senest 1. januar 2015. Fiskeriet baseres efter introduktionen af udsmidsforbuddet på fangstkvoter i stedet for landingskvoter.
- Der vil være øget fokus på udvikling og anvendelse af selektive fiskeredskaber og fiskeripraksis.
- Der indføres en større grad af regionalisering i fiskeripolitikken. Det indebærer, at medlemsstater i de forskellige farvandsområder vil kunne samarbejde om udarbejdelsen af fælles henstillinger med henblik på introduktionen af visse forvaltningsforanstaltninger for de pågældende områder.
- Der indføres nye bestemmelser med henblik på at tilpasse fiskerikapaciteten til fiskerimulighederne og dermed komme overkapaciteten til livs. Såfremt en medlemsstat ikke overholder en forpligtelse til at reducere overkapacitet, kan det medføre suspension eller afbrydelse af investeringsstøtte til det/de relevante flådesegmenter.
- Der introduceres nye bestemmelser om beskyttelsesområder, hvor der er stor koncentration af små fisk og gydeområder.

Det samlede danske fiskerigrundlag var i 2012 baseret på 31 kvotearter fordelt på 24 forskellige kvotefarvande. I alt var de danske fangstmængder således begrænset af 70 kvoter fordelt med henholdsvis 10 for industrifiskeriet og 60 for konsumfiskeriet. De samlede danske kvoter i perioden 2003-2011 er vist i tabel 4 (industrifisk) samt tabel 5 (konsumfisk).

Tabel 4: Endelige kvoter på industrifisk (1.000 tons)

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	Procentvis ændring (2003-2011)
Blåhvilling	54	130	155	80	69	26	6	2	1	-96 %
Brisling	299	300	329	222	236	228	237	227	216	-24 %
Hestemakrel	27	24	14	12	22	13	21	12	22	-57 %
Sperling	220	220	5	99	5	115	116	76	4	-66 %
Tobis	901	845	628	260	168	350	313	297	301	-67 %
I alt	1.502	1.519	1.132	673	500	732	692	613	545	-59 %

Kilde: NaturErhvervstyrelsen

Tabel 5: Endelige kvoter på konsumfisk (1.000 tons)

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	Procentvis ændring (2003-2011)
Torskefisk	49,2	50,6	52,7	54,4	51,1	46,8	46,9	47,8	47,8	-3 %
- heraf torsk	31,6	30,8	29,6	31,9	27,1	25,5	26,5	29,3	30,5	-3 %
Fladfisk	36,3	28,7	27,3	27,2	25,6	27,6	27,7	26,5	28,7	-21 %
- heraf rødspætte	31,1	23,9	22,2	22,6	20,7	22,2	22,5	21,4	23,7	-24 %
- heraf tunge	1,1	1,3	1,7	1,7	1,5	1,5	1,3	1,4	1,4	32 %
Sild	120,6	141,1	173,2	143,6	127,1	108,5	94,6	82,9	92,3	-23 %
Makrel	28,6	26,4	23,4	24,2	25,0	26,9	30,7	41,5	36,1	26 %
Dybvandsrejer	7,8	8,1	8,3	8,3	7,9	7,4	8,5	7,4	6,3	-19 %
Jomfruhummer	4,4	4,9	5,8	6,9	6,8	6,7	6,8	6,8	6,3	45 %
Andre arter ¹⁾	8,5	7,7	5,2	5,1	5,1	4,1	4,1	4,2	4,0	-53 %
Grønlandsrejer	2,0	5,2	5,5	5,7	5,9	6,3	6,1	4,8	5,1	152 %
I alt	257,4	272,6	301,5	275,4	254,5	234,4	225,3	221,8	226,6	-12 %

Kilde: NaturErhvervstyrelsen

Note: Gennemsnitsvægten af en laks er sat til 4,5 kg.

Genopretningsplaner for torsk i Nordsøen og Østersøen har betydet, at torskekvoterne blev reduceret i perioden 2006-2008. Torskekvoterne er trods dette fortsat af central betydning for dansk fiskeri. Sammen med kvoterne for andre torskefisk og fladfisk i de betydningsfulde flerartsfiskerier i Nordsøen, Skagerrak og Kattegat udgør de et vigtigt indtægtsgrundlag for dansk fiskeri. De samlede torskekvoter er de seneste år igen opjusteret.

Udover kvoterne er der ligeledes på EU-niveau vedtaget at anvende indsatsregulering til direkte at regulere de enkelte fartøjers fiskeri som et led i genopretningsplanerne for de vigtige torskebestande i Nordsøen, Skagerrak og Kattegat. Reguleringen specificerer, på grundlag af det anvendte redskab og maskestørrelsen, det antal dage, som det enkelte fartøj må være på havet (havdage). Reguleringen med havdage blev i 2009 ændret til et kilowatt dage-system, hvor disse er permanent overdragelige. Reguleringen på kilowatt dage kan i nogle tilfælde være begrænsende for fiskeriet. Det er dog svært med sikkerhed at vurdere, hvilke farvande og kvoter der i særlig grad vil blive påvirket heraf.

2.4. Landingsmængde og landingsværdi

Overordnet set kan de danske landinger deles op i industrifisk og konsumfisk. De væsentligste industriarter er tobis, brisling og sperling, mens de væsentligste konsumfisk er de pelagiske arter makrel og sild samt de demersale arter torsk, rødspætte og jomfruhummer. De mindre danske fartøjer driver især garnfiskeri, mens de større fartøjer som oftest fisker med trawl. Desuden er der et antal fartøjer, som er beskæftiget med specialfiskeri, f.eks. efter muslinger og hesterejer. På de mindre fartøjer kan der være en udfordring i form af manglende viden om og materiel til håndtering og sikring af kvaliteten af de fangede fisk.

Den samlede landingsmængde af industrifisk fra danske fartøjer i danske havne var i 2011 på 447.000 tons og havde en samlet landingsværdi på 736 mio. kr., jf. tabel 6. Heraf blev langt det meste landet i region Nordjylland og Midtjylland. I perioden 2003-2011 faldt de samlede landinger af industrifisk med 30 %, mens landingsværdien steg med 37 %. Dette skyldes stigende priser på industrifisk. Det pludselige fald i mængden af industrifisk i region Sydjylland fra 2007 til 2008 skyldtes, at produktionen af fiskemel i Esbjerg blev lukket. Derved steg afsætningen af fisk i region Midt- og Nordjylland, hvor der fortsat er fiskemelsfabrikker. Dansk fiskeri har en meget væsentlig del af den samlede kvote af industrifiskearter i EU.

Den samlede landingsmængde af konsumfisk fra danske fartøjer i danske havne var i 2011 på 170.000 tons, svarende til en landingsværdi på 1.835 mio. kr., jf. tabel 7. Heraf var region Nordjylland klart den største med en omsætning på 1.171 mio. kr., svarende til 64 % af al landet konsumfisk i Danmark. I perioden 2003-2011 blev det danske konsumfiskeri reduceret med 46 %, mens værdien af de landede konsumfisk blev reduceret med 7 %. Landingsmængden steg dog fra 2010 til 2011 fra 166.000 tons til 170.000 tons.

Manglende stabilitet i fangstmulighederne, bl.a. som følge af skiftende naturforhold, klimaændringer og fiskeridødelighed, udgør sammen med et fald i priserne på konsumfisk en udfordring for sektoren.

Tabel 6: Landingsmængde og landingsværdi af industrifisk for alle aktive danske fartøjer i danske havne

Landingsmængde (i 1.000 tons)	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	Procentvis ændring 2003-2011
Region SydDanmark	303	298	155	183	119	4	3	8	8	-97 %
Region Midtjylland	204	256	266	207	107	254	319	294	245	20 %
Region Nordjylland	116	130	112	120	112	158	171	231	188	63 %
Region Sjælland	2	5	4	5	4	4	2	2	3	47 %
Region Hovedstaden	10	12	12	5	4	4	8	6	3	-76 %
Landingsmængde i alt	635	702	548	520	346	423	503	541	447	-30 %
Landingsværdi (i mio. kr.)										
Region SydDanmark	261	216	117	194	134	4	3	11	14	-94 %
Region Midtjylland	172	188	211	221	125	243	272	442	389	126 %
Region Nordjylland	94	96	83	129	148	161	164	374	323	243 %
Region Sjælland	2	4	3	6	4	4	2	2	5	134 %
Region Hovedstaden	9	9	9	5	5	4	7	6	4	-57 %
Landingsværdi i alt	539	512	423	555	417	417	448	835	736	37 %

Kilde: NaturErhvervstyrelsen, 2012

Tabel 7: Landingsmængde og landingsværdi af konsumfisk for alle aktive danske fartøjer i danske havne

Landingsmængde (i 1.000 tons)	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	Procentvis ændring 2003-2011
Region SydDanmark	38	46	47	40	24	8	13	12	11	-71 %
Region Midtjylland	65	64	55	43	47	37	31	27	28	-57 %
Region Nordjylland	169	183	175	150	131	129	120	105	108	-36 %
Region Sjælland	15	14	15	15	12	11	9	6	8	-50 %
Region Hovedstaden	26	21	21	20	16	15	15	16	14	-44 %
Landingsmængde i alt	313	329	313	268	231	200	186	166	170	-46 %
Landingsværdi (i mio. kr.)										
Region SydDanmark	169	178	201	193	169	129	83	82	73	-57 %
Region Midtjylland	557	492	517	492	462	387	311	341	374	-33 %
Region Nordjylland	921	980	1.167	1.183	1.031	991	832	919	1.171	27 %
Region Sjælland	137	122	139	150	141	111	77	67	84	-39 %
Region Hovedstaden	183	150	169	183	177	154	112	145	133	-27 %
Landingsværdi i alt	1.968	1.922	2.192	2.202	1.980	1.773	1.415	1.555	1.835	-7 %

Kilde: NaturErhvervstyrelsen, 2012

Danske fartøjers landinger i udenlandske havne udgjorde i 2011 100.000 tons svarende til 0,6 mia. kr.

Tabel 8: Landingsmængde (1.000 tons) og landingsværdi (mio. kr.) for danske fartøjer i udenlandske havne

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	Procentvis ændring 2003-2011
Landingsmængde i alt	88	59	49	80	76	71	89	121	100	14 %
Landingsværdi i alt	251	259	274	356	323	367	349	560	603	140 %

Kilde: NaturErhvervstyrelsen, 2012

Således landede de danske fartøjer i 2011 samlet set 716.000 tons fisk i danske og udenlandske

havne, svarende til en landingsværdi på ca. 429 mio. euro (3,2 mia. kr.), jf. tabel 10 (kontekstindikator 1a fiskeriområder).

Udover landinger fra danske fartøjer var der også landinger primært af konsumfisk fra udenlandske fartøjer i danske havne, jf. tabel 9. De udenlandske landinger faldt med 46 % fra 2003-2011, mens fangstværdien steg med 9 %. Dermed var den samlede landingsmængde (af både danske og udenlandske landinger) i danske havne på 922.000 tons i 2011.

Tabel 9: Landingsmængde (1.000 tons) og landingsværdi (mio. kr.) fra udenlandske fartøjer i danske havne

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	Procentvis ændring 2003-2011
Landingsmængde i alt	565	490	500	459	478	378	377	371	305	-46 %
Landingsværdi i alt	1013	845	1128	1183	1347	1033	821	1047	1100	9 %

Kilde: NaturErhvervstyrelsen

Den største del af landingerne fra danske fartøjer fanges i Nordsøen og i 2011 udgjorde de 76 % af den samlede landingsmængde og 60 % af den samlede landingsværdi, jf. tabel 10. Andre økonomisk vigtige farvande er Skagerrak og Østersøen. I perioden 2003-2011 skete der et fald i fangstværdien i Østersøen (-9 %) og Kattegat (-29 %), mens der skete en stigning i fangstværdien i Nordsøen (24 %) samt Skagerrak (8 %). I perioden 2007-2011 skete der en stigning i fangstværdien i Norskehavet og Svalbard, samt britisk farvand.

Det er en styrke for fiskerierhvervet i Danmark, at der traditionelt set har været stor viden om fangstmuligheder, hvordan fiskebestande har bevæget sig ol.

Tabel 10: Landingsmængde og landingsværdi for aktive danske fartøjer fordelt på farvande

Landingsmængde (i 1.000 tons)	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	Procentvis ændring (2003-2011)
Nordsøen	718	799	616	593	389	482	568	608	546	-24 %
Skagerrak	72	73	81	57	63	50	40	36	25	-66 %
Østersøen (inkl. Bælthavet)	100	111	110	101	92	81	95	84	70	-30 %
Kattegat (inkl. Isefjorden)	46	35	44	33	28	21	17	17	15	-67 %
Norskehavet og Svalbard	52	47	29	19	23	31	32	32	27	-48 %
Britisk farvand	21	17	20	54	46	16	17	45	17	-20 %
Andre farvande	27	8	12	11	11	15	10	6	17	-38 %
Landingsmængde i alt	1.036	1.090	911	868	653	695	779	828	716	-31 %
Landingsværdi (mio. kr.)										
Nordsøen	1.549	1.599	1.706	1.767	1.375	1.381	1.202	1.784	1.920	24 %
Skagerrak	415	425	467	496	497	460	393	416	448	8 %
Østersøen (inkl. Bælthavet)	418	373	399	451	454	377	291	316	340	-9 %
Kattegat (inkl. Isefjorden)	216	161	191	206	201	164	127	165	153	-29 %
Norskehavet og Svalbard	65	45	51	59	58	75	84	118	132	102 %
Britisk farvand	21	14	14	55	62	21	22	61	65	217 %
Andre farvande	73	76	62	80	75	81	92	88	116	59 %
Landingsværdi i alt	2.757	2.693	2.889	3.114	2.721	2.559	2.212	2.948	3.174	15 %

Kilde: NaturErhvervstyrelsen, 2012

I den kommende CFP-reform er der besluttet en gradvis indførelse af et discard forbud, hvilket kan åbne for muligheden for at indføre fangstkvoter i stedet for de nuværende landingskvoter. Dette vil stille større krav til havne om at kunne aftage fisk, der tidligere blev discardet. Det nye system vil sandsynligvis åbne op for nye markeder på arter og produkter, der ikke er rentable med et landingskvotesystem, og der kan være behov for ny logistik og infrastruktur til at håndtere dette. Der vil desuden blive landet arter, der ikke kan udnyttes til andet end fremstilling af fiskemel og fiskeolie. I 2011 var mængden af utilsigtede fangster XX (kontekstindikator 7 fiskeri) (kildehenvisning).

Producentorganisationer

I Danmark findes der to producentorganisationer: Danske Fiskeres Producent Organisation og Danmarks Pelagiske Producentorganisation (kontekstindikator 1 markedsforanstaltninger og forarbejdning).

Det er frivilligt, om man vil være medlem af en producentorganisation, men det er nødvendigt for at opnå de fordele, der er ved markedsordningen. Som medlem skal man følge organisationens bestemmelser om udbud og efterspørgsel, fangst- og afsætningsplaner/produktionsplaner. [Andelen] af danske fiskere er medlem af en producentorganisation (kontekstindikator 1 markedsforanstaltninger og forarbejdning).

2.5. Økonomiske nøgletal for de danske fartøjer

Bruttoudbyttet opgøres som indtægterne fra landinger af fisk samt indtægterne fra tilskud og andre kilder. Det gennemsnitlige bruttoudbytte for de danske kommercielt aktive fartøjer/virksomheder kan ses i tabel 11 for forskellige længdegrupper. Den relative stigning i bruttoudbytte fra 2003-2011 var størst for de store fartøjer og mindst for de små fartøjer. I perioden efter den nye regulering i 2007 havde de små og mindre fartøjer ikke et væsentligt øget bruttoudbytte, mens de mellemstore og store fartøjer forøgede deres bruttoudbytte. Særligt de store fartøjer har oplevet en stor stigning i bruttoudbytte.

Tabel 11: Bruttoudbytte (i 1.000 kr.) per virksomhed

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Små fartøjer <12m	591	504	566	608	697	660	558	649	720
Mindre fartøjer 12-15m	1.104	1.008	1.177	1.380	1.549	1.501	1.195	1.549	1.514
Mindre fartøjer 15-18m	1.726	1.729	2.026	2.362	2.774	2.466	2.245	2.879	3.174
Mellemstore fartøjer 18-24m	2.948	2.510	2.965	3.654	4.377	4.447	3.715	5.200	5.771
Store fartøjer 24-40m	5.541	5.094	5.993	8.332	8.296	9.000	8.913	11.089	11.308
Store fartøjer >40m	12.504	13.621	20.677	24.167	19.665	27.041	24.445	46.307	47.569

Kilde: Danmarks Statistik

Driftsomkostningerne består af variable omkostninger som brændstof, is, proviant mm., mens semifaste omkostninger dækker over løn (dog ekskl. vederlag til ejeren) og vedligeholdelsesudgifter. Faste omkostninger består af administration, kajplads, forsikringer, afskrivninger mm. Den relative stigning i driftsomkostninger fra 2003-2011 var størst for de store fartøjer og mindst for de små fartøjer, jf. tabel 12.

Tabel 12: Driftsomkostninger (i 1.000 kr.) per virksomhed

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Små fartøjer <12m	379	344	377	394	466	508	443	449	523
Mindre fartøjer 12-15m	787	771	848	1.041	1.152	1.190	961	1.139	1.175
Mindre fartøjer 15-18m	1.470	1.506	1.596	1.769	2.118	2.056	1.895	2.194	2.608
Mellemstore fartøjer 18-24m	2.619	2.338	2.590	3.037	3.426	3.709	3.148	4.277	4.703
Store fartøjer 24-40m	5.473	5.372	5.939	7.103	7.376	8.189	7.585	8.702	9.600
Store fartøjer >40m	11.500	12.421	14.892	16.629	15.961	20.616	19.164	25.201	26.994

Kilde: Danmarks Statistik

Driftsresultatet før renter er bruttoudbyttet fratrasket driftsomkostningerne. Det gennemsnitlige driftsresultat for små fartøjer har ikke ændret sig væsentligt over perioden, jf. tabel 13, mens der for de øvrige fartøjer har været en forbedring.

Tabel 13: Driftsresultat (i 1.000 kr.) før renter per virksomhed

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Små fartøjer <12m	212	161	189	214	230	151	115	200	197
Mindre fartøjer 12-15m	317	237	328	339	397	311	234	409	339
Mindre fartøjer 15-18m	257	222	430	593	656	410	349	684	566
Mellemstore fartøjer 18-24m	329	173	375	616	951	738	567	922	1.068
Store fartøjer 24-40m	67	-278	54	1.229	921	811	1.328	2.387	1.709
Store fartøjer >40m	1.004	1.200	5.785	7.538	3.705	6.426	5.281	21.106	20.575

Kilde: Danmarks Statistik

Forrentningsprocenten beregnes som nettooverskuddet divideret med fiskeriaktiverne.

Nettooverskuddet beregnes som bruttoudbyttet fratrasket driftsomkostninger før renter og løn til ejere. Forrentningsprocenten er et udtryk for det afkast man kan få af den investerede kapital.

Forrentningsprocenten for de store fartøjer over 40 meter steg i perioden 2003 til 2011, jf. tabel 14.

For de små og mindre fartøjer blev forrentningsprocenten også forbedret, selvom den har været negativ i de fleste år. Den gennemsnitlige forrentningsprocent var i 2010 på 11,5 %

(kontekstindikator 4 fiskeri) (Danmarks Statistiks Regnskabsstatistik).

I fiskeriregnskabsstatistikken beregnes ejerens aflønning på grundlag af en timeløn for et job i forarbejdningsindustrien. Denne aflønning er muligvis højere end det ejeren reelt modtager i

gruppen af små og mindre fartøjer. Den beregnede aflønning af ejeren kan således være en medvirkende årsag til, at de små og mindre fartøjer har en negativ forrentningsprocent.

De relativt store forbedringer i afkast skyldes ikke bedre fangstmuligheder, men især erhvervets strukturtilpasning, ændringer i reguleringen og den deraf afledte effektivisering og bedre udnyttelse af produktionsapparatet. Udsving i afregningspriserne og i omkostninger (brændstof) har ligeledes væsentlig indflydelse på rentabiliteten.

Den samlede rentabilitet for sektoren var i 2010 på 50,6 mio. euro (ca. 380 mio. kr.) (kontekstindikator 2 fiskeri) (Danmarks Statistik).

Tabel 14: Forrentningsprocent

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Små fartøjer <12m	-20 %	-23 %	-16 %	-15 %	-12 %	-20 %	-10 %	-7 %	-6 %
Mindre fartøjer 12-15m	-11 %	-12 %	-7 %	-2 %	3 %	-2 %	-3 %	1 %	0 %
Mindre fartøjer 15-18m	-8 %	-10 %	-1 %	6 %	8 %	-1 %	-1 %	3 %	1 %
Mellemstore fartøjer 18-24m	-4 %	-7 %	-2 %	3 %	11 %	3 %	1 %	3 %	3 %
Store fartøjer 24-40m	-3 %	-7 %	-3 %	7 %	4 %	2 %	2 %	5 %	3 %
Store fartøjer >40m	3 %	4 %	14 %	11 %	5 %	6 %	3 %	15 %	16 %

Kilde: Danmarks Statistik

Som et mål for fiskeriets værdiskabelse i samfundet bruges ”bruttoværditilvæksten”. Denne opgøres som forskellen mellem produktionsværdien og værdien af brugte rå- og hjælpestoffer. I fiskeriet er værditilvæksten udregnet som bruttoudbyttet fratrasket driftsomkostninger eksklusiv renter, afskrivninger og lønudgifter. For perioden 2003-2011 ses den største løbende stigning i værditilvæksten for de store fartøjer over 40 meter, mens værditilvæksten for de små fartøjer har været stagnerende, jf. tabel 15.

Tabel 15: Bruttoværditilvækst (mio. kr.) per virksomhed

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Små fartøjer <12m	362	283	321	358	396	327	261	330	347
Mindre fartøjer 12-15m	648	569	666	799	888	799	583	813	726
Mindre fartøjer 15-18m	984	948	1.202	1.452	1.680	1.359	1.219	1.628	1.642
Mellemstore fartøjer 18-24m	1.695	1.297	1.619	2.092	2.651	2.388	2.033	2.828	3.120
Store fartøjer 24-40m	2.576	2.158	2.646	4.301	4.146	4.140	4.626	6.279	5.549
Store fartøjer >40m	6.724	7.294	13.139	15.956	12.658	17.677	16.110	34.349	33.928

Kilde: Danmarks Statistik

Generelt har de store fartøjer har haft en større ændring i værdiskabelsen i perioden 2003-2011 end de mindre og mellemstore fartøjer. Sammenlagt var bruttoværditilvæksten i 2010 på 255,6 mio. euro (ca. 1,9 mia. kr.), svarende til 144.700 euro (ca. 1,08 mio. kr.) per ansatte i sektoren (kontekstindikator 3 fiskeri) (Danmarks Statistiks Regnskabsstatistik).

2.6. Arbejdsmiljø og beskæftigelse samt uddannelse

I takt med reduktionen i antallet af fartøjer i den danske fiskerflåde er der også sket en reduktion i beskæftigelsen, når dette vurderes på basis af oplysningerne om den normale besætningsstørrelse på fartøjerne. Vurderet på dette grundlag var beskæftigelsen således på 3.549 personer i 2011, jf. tabel 16, hvilket er et fald på 3,1 % i forhold til 2010 og et fald på 35 % i forhold til 2003. Omkring 37 % af de beskæftigede arbejdede i den kommercielle del af flåden. Således var i alt 1.313 personer ansat på disse fartøjer, hvoraf de 791 var beskæftiget på fartøjer ejet af registrerede erhvervsfiskere, mens 521 var beskæftiget på fartøjer ejet af selskaber med ret til at drive erhvervsfiskeri.

Gennemsnitsalderen for både fartøjsejere og aktive erhvervsfiskere har været stigende i en længere årrække. Vanskelige finansieringsvilkår og arbejdsforhold, der ofte betyder længere fravær fra hjemmet, kan være en medvirkende årsag til rekrutteringsvanskeligheder og generationsskifteproblemer inden for fiskerierhvervet.

Der er væsentlige etablerings- og driftsudgifter forbundet med fiskeri, f.eks. køb af fartøj, udstyr/redskaber og kvoter. Disse kan udgøre en barriere for personer, der ønsker at etablere sig som fiskere og for udviklingen af fiskeriet.

En udfordring i denne sammenhæng er, at fiskerierhvervet ikke har adgang til de samme lånemuligheder som andre erhverv, som eksempelvis langfristede fast forrentede obligationslån baseret på virksomhedernes aktiver eller fast ejendom.

Tabel 16: Antal beskæftigede fordelt efter erhvervsstatus for fiskere med et registreret fiskerfartøj ultimo 2011

Erhvervsstatus	≥ Foi's minimums-grænse	< Foi's minimums-grænse ≥ 50.000	< 50.000	Inaktive registrerede fiskerfartøjer	I alt registrerede fiskerfartøjer
Erhvervsfisker	791	274	326	617	2.008
Bierhvervsfisker	0	75	340	248	664
Selskaber	521	47	45	146	759
Anden erhvervsstatus	0	12	55	51	118
I alt	1.313	408	766	1.062	3.549

Kilde: NaturErhvervstyrelsens fartøjs- og afregningsregister

Note: FOI's minimumsgrænse er den minimumsgrænse, der er for medtagelse i Fiskeriregnskabsstatistikken udgivet af Danmarks Statistik. Grænsen indeksreguleres årligt og var i 1995 på 150.000 kr. I 2011 var den på 271.306 kr.

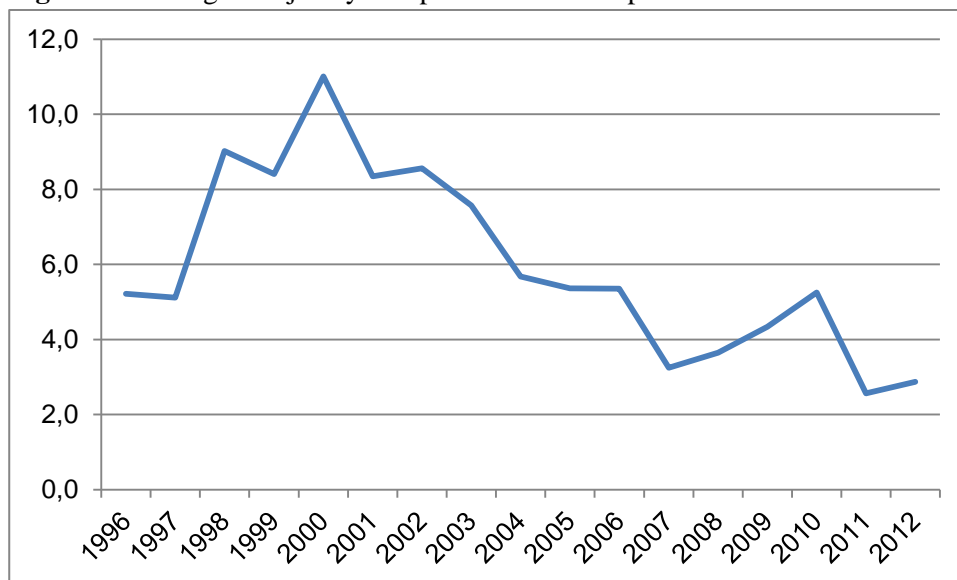
Antallet af arbejdsskader i fiskeriet kan bruges som en indikator for arbejdsmiljøet. Det samlede antal arbejdsulykker på fiskefartøjer faldt med 152 i perioden 2003-2011, jf. tabel 17, svarende til 77 %. Således var der i 2011 sammenlagt 46 arbejdsulykker (kontekstindikator 10 fiskeri), hvoraf 'kun' 4 omkom og 9 led alvorlige arbejdsulykker mod 11 omkomne og 46 alvorlige arbejdsulykker i 2003 (Søfartsstyrelsen).

En del af forbedringen skyldes, at der er færre fiskere, men ser man på antallet af anmeldelsespligtige arbejdsulykker er der alligevel et fald fra 19,4 ulykker i 2003 til 8,5 i 2011. På den baggrund kan det konkluderes, at sikkerheden er blevet væsentligt forbedret fra 2003 til 2011.

Tabel 17: Arbejdsulykker på fiskefartøjer i perioden 2003-2011

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Omkomne	11	5	3	3	3	3	2	4	4
Alvorlige arbejdsulykker	46	30	27	25	15	14	17	19	9
Øvrige anmeldelsespligtige arbejdsulykker	111	88	71	51	64	37	41	33	32
Ikke anmeldelsespligtige arbejdsulykker	30	18	16	11	8	9	8	10	1
I alt	198	141	117	90	90	63	68	66	46

Kilde: "Ulykker til Søs 2010", Søfartsstyrelsen, samt udtræk fra Søfartsstyrelsen 14/12-2012.

Figur 2: Alvorlige arbejdsulykker pr. 1000 fiskere i perioden 1996-2012

Kilde: Fiskeriets Arbejds miljøråd

Gennem mange år har der været fokus på at forbedre fiskeriets sikkerhed og arbejdsmiljø gennem kampagner og projekter, der kunne øge fokus på både den personlige sikkerhed og skibets sikkerhedsudrustning. Investeringerne er blevet understøttet af tilskudsordningen for modernisering af fiskerfartøjer. Der er endvidere ydet støtte til flere generelle sikkerhedsprojekter.

For at fastholde det nuværende høje sikkerhedsniveau om bord og nedbringe arbejdsulykkerne yderligere, er det nødvendigt at finde det næste skridt, der på en passende måde kan udvikle eksisterende og nyt materiel i takt med den teknologiske udvikling, herunder bidrage med ny viden inden for fiskeriets arbejdsmiljø- og sikkerhedsområde.

Selv om der i mange år har været en stor udvikling af tekniske hjælpemidler inden for fiskeriet til at afhjælpe uheldsmæssige arbejdsstillinger eller arbejdsfunktioner ombord, er det ifølge

regeringens arbejdsmiljøstrategi hensigten at nedbringe nedslidning og ulykker relateret til muskel og skeletbesvær (MSD) med 20 % i 2020.

Dette kan ske dels ved en optimering af eksisterende tekniske hjælpemidler og dels ved udvikling af nye tekniske hjælpemidler, sikkerhedsanordninger mv. Udviklingen af nye tekniske hjælpemidler kan bl.a. ske i forbindelse med om- og nybygning af fiskefartøjer, der i større grad giver mulighed for at tilpasse arbejdsområderne til de forskellige arbejdsfunktioner som eksempelvis indretning af lastrum og arbejdet på dækket.

2.7. Kystfiskerordningen

Kystfiskerordningen blev etableret i 2007 og har til formål at sikre bibeholdelsen af et erhvervsmæssigt kystfiskeri. Kystfiskerfartøjer defineres som fartøjer, der driver et egentligt kommercielt fiskeri og som opfylder kriterierne om en maksimal længde på 17 meter. Derudover må 80 % af fangstrejserne ikke overstige 1 døgn. Fiskere, der tilmelder sig ordningen, får tildelt en ekstra fangstmængde af tunge og torsk i en række farvande. Antallet af fartøjer i kystfiskerordningen er vist i tabel 18. Fartøjer, der tilmelder sig kystfiskerordningen, binder sig til at deltage i ordningen i 1 år. Faldet i det totale antal fartøjer tilknyttet ordningen fra 2009 til 2010 er et resultat af den nye tilmeldingsrunde.

Tabel 18: Antal fartøjer der deltager i kystfiskerordningen, pr. 31. december 2010

		2007	2008	2009	2010
Aktive fartøjer	<12m	187	163	131	114
	12-15m	95	91	83	77
	15-18m	21	23	23	25
	Total	303	277	237	216
Mindre aktive fartøjer		38	55	82	57
Inaktive fartøjer		11	13	27	18
Antal fartøjer i alt		352	345	346	291

Kilde: NaturErhvervsstyrelsen

Fartøjer, der deltager i kystfiskerordningen, har en mere eller mindre uændret andel af de totale fartøjskvoteandele af demersale arter. Andelen af pelagiske arter er blevet fordoblet, dog fra et lavt udgangspunkt, jf. tabel 19.

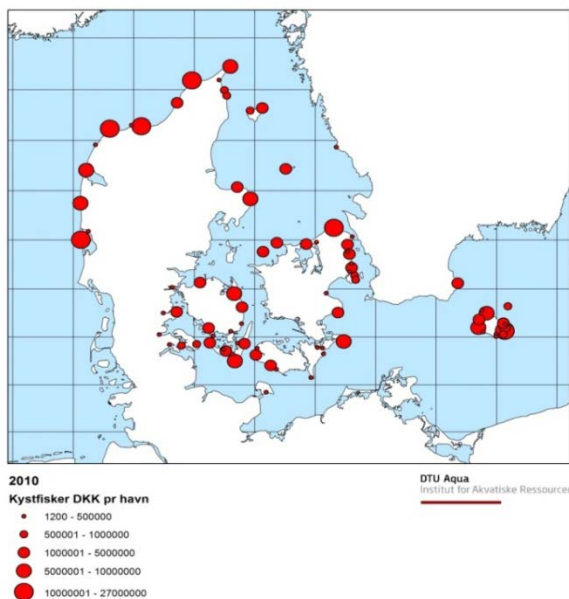
Tabel 19: Fordeling af kvoteandele i procent mellem fartøjer, der deltager i kystfiskerordningen og de fartøjer der ikke deltager i ordningen pr. 31. december 2010

	Demersal				Pelagisk			
	2007	2008	2009	2010	2007	2008	2009	2010
Kystnære fartøjer	18	18	19	17	2	2	3	4
Ikke-kystnære fartøjer	82	82	81	83	98	98	97	96

Kilde: NaturErhvervstyrelsen

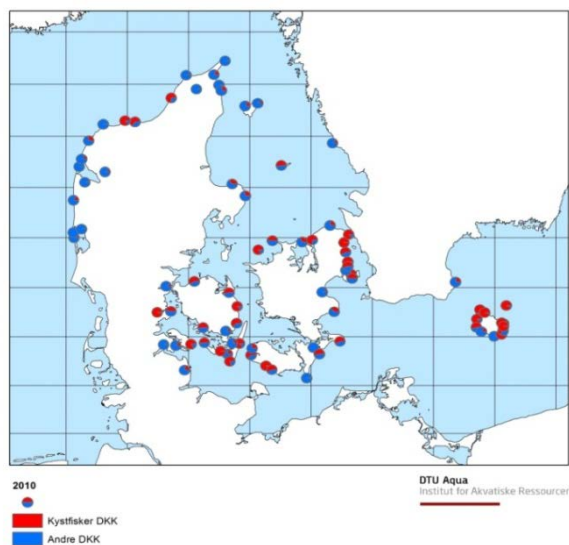
Landingsværdien fra kystfiskere er særlig stor i den nordvestlige del af Danmark, men også Bornholm og Gilleleje har en stor landingsværdi fra kystfiskere, jf. figur 3. Relativt set ud fra den enkelte havns samlede landingsværdi er det dog Bælthavet, Bornholm samt Jammerbugten, hvor kystfiskernes landingsværdier har størst betydning, jf. figur 4.

Figur 3: Geografisk fordeling af de danske kystfiskeres landingsværdi

Kilde: DTU Aqua

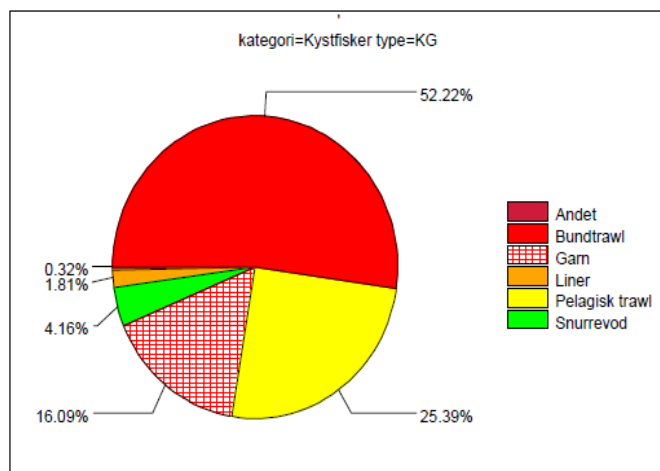
Figur 4: Relativ fordeling af kystfiskere og ikke-kystfiskere på havne, baseret på landingsværdi

Kilde: DTU Aqua

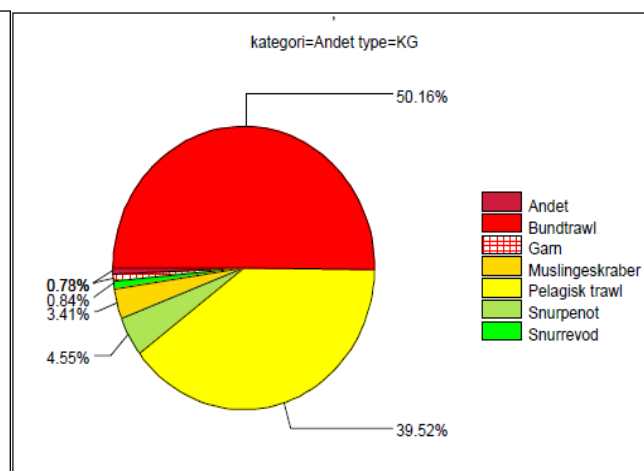
Redskabstyperne brugt til kystfiskeri omfatter bundtrawl, pelagisk trawl, snurrevod, garn og andet, jf. figur 5. Dette skal ses i forhold til ikke-kystfiskere, der har en lavere andel af fiskere, der fisker med garn, jf. figur 6.

Figur 5: Redskabstype brugt af kystfiskere, udregnet på baggrund af landingsmængde

Kilde: DTU Aqua

Figur 6: Redskabstype brugt af ikke-kystfiskere, udregnet på baggrund af landingsmængde

Kilde: DTU Aqua

Den 28. november 2012 besluttede den tidligere fødevareminister at nedsætte en bredt sammensat arbejdsgruppe, der skulle komme med anbefalinger til tiltag, der kan fremme bæredygtigt og skånsomt kystfiskeri samt bevare de lokale havnemiljøer. Deltagerne i arbejdsgruppen om kystfiskeri repræsenterede bredt interesserne i kystfiskeriet – fra miljøorganisationer over turismeerhvervet til fiskerierhvervet. Fra januar til maj 2013 har arbejdsgruppen afholdt en møderække, hvor hele værdikædens forskellige elementer er blevet diskuteret. Arbejdet mandede ud i en rapport, som blev fremsendt til Folketinget i maj 2013. Rapporten indeholder 16 anbefalinger, hvoraf en del af disse anbefalinger kan få relevans i forhold til EMFF, hvis de bliver implementeret.

Følgende anbefalinger kan være relevante: Styrket markedsføring af kystfiskeriet (mærkningsordning), lokal afsætning af fisk i de mindre havne, styrket regionalt samarbejde om kystfiskeri, koble kystfiskeri og turisme, støtte initiativer der styrker kystfiskeriets værdikæde, opbygge netværk/klynger til fastholdelse og udvikling af havnemiljøer, støtte til rekruttering af yngre fiskere samt styrke sikkerhed og arbejdsmiljø i kystfiskeriet³.

2.8. Energiforbrug

Stigende brændstofpriser gennem de seneste par årtier⁴ har givet fiskerne et stigende incitament til at spare på brændstoffet. Dette har været en af hovedårsagerne til den brændstofbesparelse på 54 %, der er set siden 2003, jf. tabel 20. I perioden 2007-2010 har brændstofforbruget været nogenlunde uændret men med et yderligere fald i 2011. Et forhold, der alt andet lige har forøget brændstofforbruget er, at antallet af havdage per fartøj er steget mere end reduktionen i den samlede bruttotonnage, samtidig er der fortsat mange gamle fartøjer med et højt energiforbrug. I årene 2010-

³ Rapport fra arbejdsgruppe om kystfiskeri, 22. maj 2013, anbefalinger side 18, samt side 49 for kommissorium og deltagerliste.

⁴ "Energi og Olieforum" (<http://www.eof.dk>)

2011 er der gennemført omfattende investeringer i brændstofbesparelser med medfinansiering fra EU under EFF (brændstofpakken), især ved modernisering af et stort antal fartøjer. Teknologisk Institut har rådgivet om 93 af disse moderniseringer og skønnet, at projekterne ville medføre en brændstofbesparelse på ca. 13 %. De totale brændstofomkostninger er steget med 10 % i perioden 2007-2010, mens brændstofomkostningerne siden 2003 er steget med 20 %, jf. tabel 21. I 2010 var brændstofeffektiviteten ved fiskeri 0,12 liter diesel per kg. landet fisk (kontekstindikator 8 fiskeri).

Tabel 20: Brændstofforbrug per fartøjsgruppe (mio. liter)

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	Procentvis ændring (2003-2011)
Små fartøjer <12m	5	5	4	4	3	3	3	3	3	-49 %
Mindre fartøjer 12-15m	13	11	11	10	7	8	7	7	5	-59 %
Mindre fartøjer 15-18m	14	13	11	9	7	8	8	8	9	-38 %
Mellemstore fartøjer 18-24m	29	26	22	20	13	14	13	14	14	-54 %
Store fartøjer 24-40m	79	67	53	47	31	26	29	23	23	-71 %
Store fartøjer >40m	39	44	38	34	29	29	29	36	30	-22 %
I alt	179	166	139	124	89	88	89	90	83	-54 %

Kilde: Danmarks Statistik

Tabel 21: Brændstofomkostninger per fartøjsgruppe (mio. kr.)

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	Procentvis ændring (2003-2011)
Små fartøjer <12m	13	13	15	16	13	16	11	12	15	18 %
Mindre fartøjer 12-15m	27	29	34	35	25	33	22	28	26	-3 %
Mindre fartøjer 15-18m	29	32	34	32	24	32	25	32	43	47 %
Mellemstore fartøjer 18-24m	57	61	68	68	45	59	39	53	65	13 %
Store fartøjer 24-40m	134	145	154	154	101	114	76	83	103	-23 %
Store fartøjer >40m	66	92	112	108	98	125	82	129	137	109 %
I alt	326	371	417	412	305	379	255	336	389	20 %

Kilde: Danmarks Statistik

En anden udviklingstendens er, at antallet af fartøjer og den samlede fartøjskapacitet er faldet fra 2003 til 2011. Dette kan medvirke til en bedre udnyttelse af de eksisterende fartøjer. I perioden

2003-2011 er det gennemsnitlige antal havdage per fartøj faldet for de fleste fartøjsgrupper, jf. tabel 22. Antallet af havdage per fartøj ligger i 2011 mellem 108 og 229. Særligt de små og mindre fartøjer har ikke mange havdage på et år. I perioden 2008-2011 har antallet af havdage per fartøj dog igen været stigende for de fleste fartøjsgrupper.

Tabel 22: Antal havdage per fartøj

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	Procentvis ændring (2003-2011)
Små fartøjer <12m	101	107	93	98	102	88	94	97	108	7 %
Mindre fartøjer 12-15m	157	146	140	136	118	107	113	127	118	-25 %
Mindre fartøjer 15-18m	166	166	164	159	156	138	141	155	155	-6 %
Mellemstore fartøjer 18-24m	193	183	183	168	161	159	157	181	176	-9 %
Store fartøjer 24-40m	239	224	220	228	207	207	233	228	229	-4 %
Store fartøjer >40m	253	227	189	216	172	178	185	212	171	-32 %

Kilde: Danmarks Statistik

2.9. Fiskerihavne

Der er 344 fiskerihavne i Danmark, hvor størstedelen (311) er små havne med landingsværdier på under 10 mio. kr., jf. tabel 23. De små havne udgør 11 % af den totale landingsværdi fra danske fartøjer. Til sammenligning udgør de 5 store havne 63 % af den samlede landingsværdi fra danske fartøjer. De største havne er Skagen, Hanstholm og Thyborøn med landingsværdier på over 500 mio. kr. Nordjylland er den region, som har den største landingsværdi på ca. 1,2 mia. kr., mens region Sjælland har den laveste landingsværdi på 69 mio. kr.

Tabel 23: Antal og landingsværdi (mio. kr.) af små, mellemstore og store havne i danske regioner i 2010 (landinger fra danske fartøjer)

Regioner	Små havne* (antal/værdi)	Mellemstore havne** (antal/værdi)	Store havne*** (antal/værdi)	I alt (antal/værdi)
Syddanmark	66 / 45	3 / 50	0 / 0	61 / 95
Midtjylland	55 / 25	3 / 71	3 / 737	51 / 834
Nordjylland	46 / 40	3 / 90	2 / 1.162	67 / 1.292
Sjælland	66 / 56	1 / 13	0 / 0	69 / 69
Hovedstaden	36 / 43	3 / 109	0 / 0	39 / 151
Uspecificeret	42 / 114	15 / 444	0 / 0	57 / 560
I alt	311 / 322	28 / 776	5 / 1.899	344 / 2.997

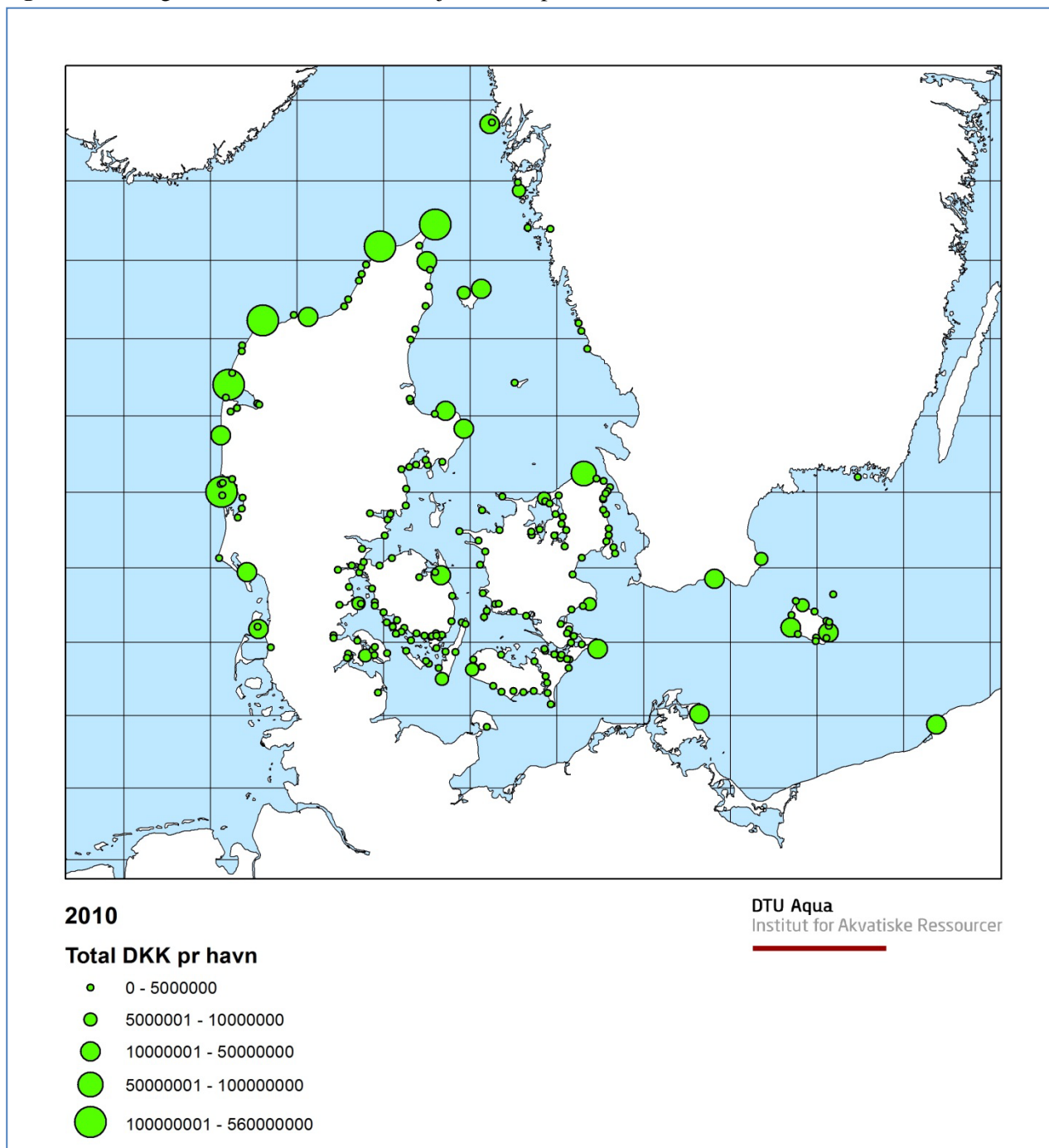
Kilde: NaturErhvervstyrelsen: Landingsværdi på under 10 mio. kr.

Note: (*): Landingsværdi på mellem 10 og 100 mio. kr. (**) Landingsværdi på mellem 100 og 1.000 mio. kr. (***)

Placeringen af og landingsværdien for specifikke danske havne kan ses på figur 7 (kontekstindikator 2 fiskeriområder). Det ses, at det er havnene i den nordvestlige del af Jylland, der lander for langt den største værdi, mens de fleste små havne er beliggende i de indre danske farvande. Specielt i mindre havne kan der være problemer med at have volumen nok til at opretholde faciliteter til håndtering af fangsterne og servicerer fartøjerne.

Der er i dag kun 6-7 fiskeauktioner tilbage i Danmark. Auktionerne er lokaliseret i nogle af de vigtigste fiskerihavne i de nordlige og vestlige landsdele. Dette lokaliseringsmønster kan indebære vanskelige distributionsforhold for fiskefartøjer der lander fisk i de øvrige dele af landet.

Figur 7: Landingsværdi for alle danske fartøjer fordelt på havne

Kilde: DTU Aqua

Der er i det senere år givet støtte til udvidelse og forbedring af fiskerihavne. Formålet er at fremme investeringer, der har en positiv effekt for den samlede værdikæde fra fangst til forbrug. En strategisk infrastruktur i større havne medvirker til en værdiforøgelse af landingerne. Investeringer skal være af kollektiv interesse for de erhvervsfiskere, som bruger havnene/landingsstederne. Tilskudsordningen indgår i det nuværende danske EFF-program, der medfinansieres af EU's

Fiskerifond (EFF) og udløber i 2013. Ordningen giver mulighed for tilskud til projekter, som medfører en forbedring af produktivitet, arbejdsmiljø og sikkerhed i havnen eller til investeringer i anden infrastruktur, som stilles til rådighed med henblik på at betjene de fiskere og akvakulturproducenter, som anvender fiskerihavnen. Ordningen giver for eksempel mulighed for tilskud til udvidelse af kajer, havnebassiner og landingsfaciliteter eller til investeringer i lager- og auktionshaller.

2.10. Evaluering af tilskud til Fiskerihavne

Der blev i 2010 foretaget en evaluering af tilskuddet til fiskerihavne⁵. Evalueringen konkluderede, at de foreløbige investeringer har bidraget til at fremme positive effekter i den samlede værdikæde fra fangst til forbrug. Der er blevet investeret i lager- og aktionshaller, ligesom investeringerne også har bidraget til udvidelse af kajanlæg, havnebassiner og landingsfaciliteter. Hovedparten af den ydede støtte i perioden 2000-2009 er gået til de 7 største fiskerihavne i den vestlige del af Jylland svarende til 79,7 % af det samlede støttebeløb. Den resterende støtte er udbetalt til de mindre fiskerihavne fordelt over hele landet.

Der er fortsat brug for, at de større strategisk betydningsfulde fiskerihavne udbygger kajanlæg og uddyber bassiner, idet det vil kunne tiltrække større fiskerfartøjer. Det fremgår af evalueringsrapporten, at fiskerihavnene har brug for yderligere konsolidering af det nuværende aktivitetsniveau, således at forretningsgrundlaget ikke forværres yderligere. Derfor bør havnenes fysiske struktur tilpasses, således at fiskerihavnenes aktiviteter inden for fiskeri såvel som øvrige erhvervs- og fritidsaktiviteter samordnes mere effektivt.

2.11. Innovation og klima

Forudsætningen for innovation er ofte, at der gennem forskning og udvikling skabes ny viden. Den danske fiskerisektor er karakteriseret ved relativt små enheder, der ofte ikke selv vil være fagligt eller økonomiske i stand til at gennemføre forsknings- og udviklingsaktiviteter.

Stigende krav til eksempelvis selektivitet og skånsomhed i fiskeriet, stigende brændstofpriser og forbud mod udsmid af fisk, medfører sammen med nye muligheder indenfor blå biomasse mv. et stigende behov for løbende tilpasninger og innovative løsninger i fiskeriet.

Også inden for forvaltningen af fiskerierne skaber nye krav om eksempelvis fuldt dokumenteret fiskeri, områder med forbud mod bestemte former for fiskeri og økosystembaseret fiskeriforvaltning nye udfordringer, der indebærer behov for innovative omkostningseffektive løsninger.

Inden for fiskeriet indebærer klimaændringer, at der kan ske ændringer i fiskebestande. Nogle arter kan forsvinde eller bestande ændres, samtidigt med at nye kommer til. Der er derfor brug for

⁵ "Evaluering af tilskudsordningen for fiskerihavne 2000-2009". Rapporten er udarbejdet af Teknologisk Institut for Fødevareministeriet. Evalueringen er finansieret af Den Europæiske Fiskerifond og Fødevareministeriet.

løbende at tilpasse både den videnskabelige rådgivning, der ligger til grund for tildelingen af fiskerimuligheder, samtidigt med at fiskeflåden løbende tilpasses mulighederne.

På land er der brug for, at fiskerihavnene løbende udvikles og tilpasses i lyset af ændrede klimatiske forhold. Med kraftigere stormfloder kan der opstå flere situationer, hvor kajarealet bliver oversvømmet med driftstop til følge og øget risiko for beskadigelse af byggeri på havnen. Samtidig vil kraftigere storme betyde, at der er større risiko for, at skibe river sig løs samt for skader på kraner og andet materiel på havnen. Havnenes dækværker, som beskytter selve havnebassinet, vil i stigende grad blive påvirket af bølgerne og vil med højere stormfloder, få en mindre beskyttende effekt. Problemet vil i nogen grad være til stede inden 2050, men vil ifølge beregningerne af fremtidens klima først for alvor slå igennem op mod år 2100⁶

2.12. Opsummering

Med reformen af den fælles fiskeripolitik sker der ændringer af væsentlig betydning for udøvelsen af dansk fiskeri. Landingsforpligtelsen vil betyde større krav til fiskernes registrering og håndtering af fangster, men også ændrede krav til fiskerihavnene og afsætningsleddene samt ændringer i myndighedernes kontrolforanstaltninger. Samtidig vil en økosystembaseret fiskeriforvaltning og integrering af EU's miljøregler i den fælles fiskeripolitik medføre behov for ny viden og fokus på udvikling og anvendelse af selektive fiskeredskaber og fiskeripraksis.

Fiskerihavnene er en vigtig del af fiskeriets værdikæde, og reformen af den fælles fiskeripolitik vil sandsynligvis åbne op for nye markeder på arter og produkter. Der kan således være behov for ny infrastruktur til at håndtere dette. Fiskerihavnene vil have brug for fortsat konsolidering af det nuværende aktivitetsniveau, således at forretningsgrundlaget ikke forværres yderligere. Derfor bør havnenes fysiske struktur tilpasses, så fiskerihavnenes aktiviteter inden for fiskeri og øvrige erhvervs- og fritidsaktiviteter samordnes mere effektivt. Endelig har investeringer i de mindre fiskerihavne en betydning for fastholdelse af et lokalt kystfiskeri.

Øget værdiskabelse gennem blandt andet miljø- og bæredygtighedscertificerede fiskevarer (som fx MSC) og optimal udnyttelse af de tilgængelige råvarer vurderes fortsat at være vigtige for sektorens økonomi. Endelig forventes ressourceeffektivitet, herunder fiskeriets bidrag og reduktion af energiforbrug, at være af fortsat betydning. Kravene til sporbarhed og dokumentation ændrer sig løbende, og en effektiv udnyttelse af teknologiske muligheder til at imødekomme dette kan give dansk produktion et fortrin på det globale marked.

Fastholdelse af arbejdspladser i det primære fiskeri forventes fremover at være en udfordring blandt andet grundet vanskelige finansieringsvilkår.

⁶ Kortlægning af klimaforandringer - muligheder og barrierer for handling, Task Force for Klimatilpasning, maj 2012

3. Bæredygtig udvikling af akvakultur (EMFF kapitel II)

Globalt set har væksten i akvakultursektoren været på 6 % årligt fra 1970 til 2009 (FAO, 2010). Det gør akvakultursektoren til den hurtigst voksende fødevarereproducerende sektor af animalske produkter (FAO, 2010). Den store succes skyldes hovedsageligt den høje grad af teknisk innovation, hvor produktionsformen i sektoren har udviklet sig fra en forholdsvis ekstensiv til en mere intensiv produktionsform. Den menneskelige intervention i produktionsprocessen, som for eksempel avl, udvikling af foder, opdrætsfaciliteter, transport og markedsføring, har været betydelig. Sektoren er relativ ung og har et stort potentiale for yderligere vækst og udvikling.

Globalt set forventes efterspørgslen efter fisk at stige (FAO, 2010) på grund af en voksende befolkning, stigende indkomster og øgede præferencer for sunde fødevarer. Den stigende efterspørgsel forventes at medføre en stigende produktion i akvakultursektoren, mens tilførslen fra fiskeri forventes at forblive på det nuværende niveau i en overskuelig fremtid (FAO, 2010).

I modsætning til væksten i den globale akvakulturproduktion, har produktionen i EU og Danmark været begrænset eller stagnerende i de seneste årtier. I dag importeres 65 % af den fisk, der forbruges i EU. Der er derfor stor fokus fra EU's side på at øge produktionen af fisk i akvakultursektoren.

Akvakulturproduktionen i Danmark udgør samlet set 3 % af den europæiske produktion opgjort i både værdi og mængde. Den landbaserede produktion i Danmark består primært af regnbueørreder, der er opdrættet i ferskvand. I europæisk sammenhæng udgør denne produktion 15 %, hvilket i 2009 gjorde Danmark til den tredjestørste producent af regnbueørreder i ferskvand.

Desuden er den danske akvakultursektor førende i anvendelse af recirkulerende teknologier, som har bidraget til en nedsat udledning af nitrat, fosfor og organisk materiale per kilo produceret fisk. De moderne recirkulerende anlæg har desuden et reduceret vandforbrug i forhold til traditionelle anlæg. Det reducerede vandindtag samt et øget brug af andre vandressourcer, så som grundvand, og fjernelse af opstemninger i vandløbene bidrager til genopretning af årnes fauna og naturlige forløb.

3.1. Dansk akvakulturstrategi og Fiskeriudviklingsprogram for 2007-2013

Strategien i det danske Fiskeriudviklingsprogram for programperioden 2007-2013 byggede på en grundlæggende vision: At programmet skulle skabe rammerne for det størst mulige vedvarende udbytte af den danske fiskeri- og akvakultursektor, hvor ressourcerne blev udnyttet under hensyn til målet om bæredygtighed og regional udvikling. I strategien blev det endvidere angivet, at der med udbytte mentes erhvervsøkonomisk og samfundsøkonomisk udbytte.

Programmets vision var således direkte formuleret med henblik på at opnå den størst mulige vedvarende velfærd indenfor visse rammer af bæredygtighed og regional udvikling. De operationelle mål i den fremlagte handlingsplan for programperioden 2007-2013 under den Europæiske Fiskeri Fond (EFF) på akvakulturområdet var følgende:

- Produktionen af ørred i dambrug skulle øges fra ca. 30.000 til 60.000 tons.
- Produktion af ørred i havbrug skulle øges fra ca. 8.000 til 40.000 tons.
- Produktionen af andre arter skulle øges fra ca. 2.000 til 15.000 tons.

Samlet set blev der i planen lagt op til, at den danske produktion af fisk fra akvakultur skulle øges fra ca. 40.000 til 115.000 tons over periodens forløb samtidig med, at den miljømæssige påvirkning fra bl.a. kvælstof, fosfor og organisk materiale pr. produceret enhed skulle halveres i forhold til 2006. Yderligere blev der opstillet et delmål om, at den økologiske produktion skulle øges til at udgøre 10.000 tons.

For at realisere den øgede produktion blev der lagt op til, at der skulle ske en udvikling og udbredelse af teknologiske løsninger til nedbringelse af udledningen per kilo produceret fisk. Væksten i akvakultursektoren forudsatte således, at der blev arbejdet mod en afkobling mellem produktion og miljøpåvirkning.

Yderligere blev planen 'Grøn Vækst' introduceret i 2009 (2010-2015), som et supplement til de eksisterende indsatser. I Grøn Vækst-planen målrettedes en tilskudspulje under EFF på 100 mio. kr. til investeringer i avanceret recirkuleringsteknologi (FREA og Model 3 dambrug). Der blev desuden nedsat et akvakulturudvalg med det formål at følge op på Havbrugsudvalget og Dambrugsudvalgets anbefalinger fra 2002-2003 om udviklingsmulighederne for salt- og ferskvandsbaseret opdræt i Danmark.

3.2. Strukturen i sektoren

I 2011 producerede den danske akvakultursektor 39.800 tons fisk (kontekstindikator 1 akvakultur, 1b fiskeriområder) (NaturErhvervstyrelsen), svarende til en samlet omsætning på ca. 1,1 mia. kr. (ca. 147,5 mio. euro) (kontekstindikator 2 akvakultur, 1b fiskeriområder) (Danmarks Statistik). Omsætningen i akvakultursektoren svarer til 25 % af værdien af den samlede danske råvareproduktion af fisk, hvor fiskeriet stod for de øvrige 75 %, med en omsætning på 3,2 mia. kr. Samlet set består branchen af 223 anlæg, der er fordelt på 126 virksomheder. Antallet af beskæftigede personer svarer til 445 årsværk, fordelt på 392 mænd og 53 kvinder (kontekstindikator 5 akvakultur, 1b fiskeriområder) (Danmarks Statistik). Dertil kommer en tilsvarende følgebeskæftigelse i forarbejdningsvirksomheder, fiskefoderproduktion og diverse servicefag.

Den danske produktion består primært af regnbueørreder fra ferskvandsdambrug og havbrug. I tabel 24 ses udviklingen i den danske akvakultursektor for dambrug og havbrug fordelt på produktion, bruttoudbytte og værditilvækst for perioden ultimo 2006 til ultimo 2011. Samlet set er der sket en tilbagegang i produktionen på 3 %, mens bruttoudbyttet er steget med 17 %. Den samlede værditilvækst i akvakultursektoren er steget med 5 %.

Dambrugene oplevede samlet set en tilbagegang i produktionen på 11 % og et fald i værditilvæksten på 8 %, mens bruttoudbyttet steg med 5 %. Havbrugene har haft en positiv

udvikling i perioden, hvor produktionen steg fra 8.400 til 10.600 tons, bruttoudbyttet steg med 42 % og værditilvæksten med 20 %.

I 2010 var rentabiliteten i sektoren på ca. 5 mio. euro (ca. 37,65 mio. kr.) (kontekstindikator 3 akvakultur) (Danmarks Statistik).

Der er et relativt højt medicinforbrug generelt i sektoren som skyldes mangelfulde vacciner. Der sker, på grund af sektorens begrænsede størrelse ikke megen udvikling i nye vacciner rettet mod akvakulturproduktioner.

Tabel 24: Udviklingen i dansk dambrug- og havbrugsproduktion, bruttoudbytte og værditilvækst fra 2006 til 2011.

	Produktion i ton			Bruttoudbytte i 1.000 kr.			Værditilvækst pr. ansat (2011-prisniveau)		
	2006	2011	%	2006	2011	%	2006	2011	%
Traditionelle Dambrug	23.263	15.433	-34 %	464.029	394.607	-15 %	501	500	0 %
Model Dambrug Type 1	3.607	3.866	7 %	68.613	83.075	21 %	532	414	-22 %
Model Dambrug Type 3	4.017	8.154	103 %	72.819	159.740	119 %	553	382	-31 %
Samlet Dambrug	30.887	27.453	-11 %	605.461	637.422	5 %	510	467	-8 %
Havbrug	8.364	10.571	26 %	269.817	382.481	42 %	737	882	20 %
I alt	39.251	38.024	-3 %	875.278	1.019.903	17 %	549	578	5 %

Kilde: Danmarks Statistik. Regnskabsstatistik for akvakultur 2011.

Note: For Model Dambrug Type 1 er der anvendt tal fra segmentet "Dambrug med recirkulering" for år 2006.

De overordnede tal dækker over forskellige tendenser inden for de forskellige typer af akvakulturanlæg. Omkostningerne ved produktionen har generelt kunne iagttages øget i forhold til graden af recirkulering af produktionsanlægget.

Traditionelle ferskvandsdambrug

De 177 traditionelle ferskvandsdambrug producerer hovedsageligt regnbueørred i portionsstørrelse (foreller). I 2011 producerede de ca. 15.000 tons til en samlet værdi af 395 mio. kr. En del af produktionen er yngel og sættefisk til videre opdræt i andre anlæg. Den primære årsag til den faldende produktion i segmentet vurderes at være er, at der ikke udstedes nye tilladelser til produktion eller gives mulighed for at øge produktionen i traditionelle anlæg. Andre årsager er

foderkvotereguleringen samt vanskelig finansiering af investeringer i modernisering og miljøvenlig teknologi. Derfor har mange traditionelle dambrug måtte lukke i de senere år.

Modeldambrug type 1

De 19 modeldambrug type 1 producerer hovedsagelig regnbueørred i portionsstørrelse (foreller). I 2011 producerede de ca. 4.000 tons til en samlet værdi af 83 mio. kr., hvilket er en lille fremgang fra 2006 til 2011. I 2011 udgjorde akvakulturproduktionen i modeldambrug type 1 således 9,8 % af den samlede mængde og 7,4 % af den samlede indtjening i sektoren (kontekstindikator 4 akvakultur) (beregninger på baggrund af tal fra Danmarks Statistik).

Modeldambrug type 3

De 13 modeldambrug type 3 producerer hovedsagelig regnbueørred i portionsstørrelse (foreller) og sættefisk til videre opdræt i havbrug. I 2011 producerede de ca. 8.000 tons til en samlet værdi af 160 mio. kr., hvilket er næsten en fordobling fra 2006 til 2011. I 2011 udgjorde akvakulturproduktionen i modeldambrug type 3 således 20,7 % af den samlede mængde og 14,2 % af den samlede indtjening i sektoren (kontekstindikator 4 akvakultur) (beregninger på baggrund af tal fra Danmarks Statistik).

Havbrug

De 17 havbrug producerer hovedsagelig store regnbueørreder og rogn. I 2011 producerede de i alt godt 11.000 tons til en værdi af 382 mio. kr. Rognen er en efterspurgt vare, især i Japan. Havbrugene ligger især ud for de østjyske fjorde, i Lillebælt, Storebælt og Smålandshavet og på grund af denne lokalisering er der ikke problemer med parasitter som lakselus i dansk havbrugsproduktion.

Fuldt recirkulerede anlæg

Produktionen af ål i fuldt recirkulerede anlæg var i 2011 på 1.200 tons til en værdi af 92 mio. kr. fordelt på 8 anlæg. Hele produktionen er baseret på import af indfanget yngel (glasål), da det endnu ikke er lykkedes at få ålen til at formere sig i fangenskab. Knaphed og stigende priser på glasål er et stigende problem for branchen. Yderligere er der en produktion af andre arter (sandart, laks, pighvar) på ca. 200 tons til en værdi af 16 mio. kr. fordelt på 6 anlæg.

Muslingeopdræt

Produktionen for skaldyrsanlæg er ikke opgjort i 2011. I 2010 var der 17 skaldyrsanlæg i Danmark. Anlæggene producerede 1.300 tons til en værdi af 5 mio. kr. Denne produktionsform er forholdsvis ny i danske farvande, og det er endnu for tidligt at kvantificere potentialet, men de danske farvande er velegnede til denne produktion på grund af mange områder med gode dybde- og strømforhold.

Muslingeproduktion kan også anvendes som kompensationsopdræt i forbindelse med andre produktioner, som eksempelvis havbrug, for at reducere miljøpåvirkningen fra produktioner, som udleder bl.a. kvælstof og fosfor.

Økologisk opdræt

I 2010 var der fem økologiske dambrug og et økologisk havbrug. De økonomiske data og deres produktion indgår under de traditionelle dambrug og havbrug af diskretionshensyn. Det forventes, at der kommer flere traditionelle økologiske dambrug i fremtiden, da der i Danmark er et stort marked for økologiske produkter, ligesom der også fra udenlandsk side har været stor interesse. I 2011 udgjorde den økologiske akvakulturproduktion 1 % af den samlede mængde og 0,9 % af omsætningen i sektoren (kontekstindikator 4 akvakultur) (Dansk Akvakulturstrategi, jf. opgørelser fra brancheforeningen Dansk Akvakultur).

Andre arter m.m.

I Danmark produceres der hovedsagelig regnbueørred, men produktion af andre arter er også mulig. Recirkuleringsteknologi gør det i princippet muligt at producere næsten alle arter af fisk, men anvendelsen af de højteknologiske anlæg sætter til gengæld nogle økonomiske begrænsninger i form af hvilke arter, der er rentable at producere. Opstart og produktion af nye arter er i de fleste tilfælde meget omkostningskrævende, da den kendte teknologi og opdrætsmetoder skal tilpasses den nye art. Der skal bl.a. udvikles nye fodertyper og nye vacciner til bekæmpelse af sygdomme. Der er derfor kun et meget begrænset antal ”andre” arter, der produceres i Danmark med økonomisk succes, såsom sandart og pighvar-yngel.

Tang

Der høstes i dag en mindre mængde tang til konsum i de danske farvande, men der er ikke en egentlig kommerciel akvakulturproduktion af tang i Danmark. Tangproduktion kan også anvendes som kompensationsopdræt i forbindelse med andre produktioner, som eksempelvis havbrug, for at reducere miljøpåvirkningen af kvælstof.

Innovation

Danske virksomheder, der producerer rense- og recirkuleringsteknologi til akvakultur, er førende på verdensplan. I Danmark har udviklingen af disse teknologier betydet en nedsat udledning af kvælstof, fosfor og organisk materiale per kilo produceret fisk til miljøet, samt et reduceret vandforbrug på dambrugsområdet.

I forbindelse med opdræt i saltvand anvendes bl.a. landbaserede indpumpningsanlæg, som også bygger på recirkuleringsteknologien. I indpumpningsanlæggene er der således en højere grad af kontrol over produktionsprocessen, og udledningen af kvælstof, fosfor og organisk materiale per kilo produceret fisk, end i havbrugene.

3.3. Kort beskrivelse af reguleringssystemet

Den danske akvakultur sektor er underlagt en lang række af love og regler, der omhandler både sikkerhed ved fødevareproduktionen og erhvervets påvirkning af det omgivende miljø. Der er i høj grad tale om regler, der udspringer af forskellige EU-regler. Således indebærer de vand- og naturplaner, der er udformet med afsæt i vandrammedirektivet og habitatdirektiverne (Natura 2000), krav om tilpasninger for akvakulturerhvervet, herunder anvendelse af den bedste tilgængelige teknologi (BAT). Ligeledes vil de kommende indsatsprogrammer under havstrategidirektivet muligvis indebære visse begrænsninger.

Indtil 2012 har den danske akvakultursektor været underlagt produktionsregulering i form af faste foderkvoter og regler for etablering af nye anlæg og udvidelse af eksisterende anlæg. Dette har sammen med stigende foderpriser, skærpet konkurrence og general økonomisk afmatning bevirket et fald i produktionen, da nogle anlæg, der er ophørt, ikke er blevet erstattet af nye. Der er kun i mindre omfang sket en tilsvarende produktionsudvidelse på andre eksisterende anlæg og disse tilfælde kun under forudsætning af omlægning til moderne recirkuleringsteknologi.

For at skabe bedre rammer for vækst og innovation i den danske akvakultursektor på et miljømæssigt bæredygtigt grundlag blev der i februar 2012 indført en ny dambrugsbekendtgørelse⁷. Den nye dambrugsbekendtgørelse giver dambrugene mulighed for at overgå fra foderkvoteregulering, som tidligere har begrænset mulighederne for vækst og udvikling i sektoren, til en regulering baseret på det enkelte akvakulturanlægs udledninger af bl.a. nitrat, fosfor og organisk materiale. Ændringen i reguleringen er en væsentlig forbedring for erhvervets økonomiske muligheder, da omlægningen til den såkaldte udlederregulering skaber et incitament til at reducere anlæggenes miljøpåvirkninger gennem investeringer i miljøvenlig teknologi og innovation for at kunne øge anlæggets produktion og dermed rentabilitet.

Med dambrугenes overgang til udlederregulering følger dog stadig krav til indretningen⁸ af anlæggene, fodersammensætning, foderkvotient, vandindvindingsmetode samt udledningskrav per kilo produceret fisk. Udledningskravene per kilo fisk er begrundet i Miljøbeskyttelsesloven⁹ og EU-lovgivningen, hvor det kræves, at producenter, der påvirker det omgivende miljø, skal anvende den bedst tilgængelige teknologi (BAT) for at reducere deres miljøpåvirkning mest muligt. For akvakulturerhvervet betyder dette, at der er fastsat grænseværdier for udledningerne baseret på, hvad der kan opnås i forskellige typer og størrelsesklasser af dambrug, der anvender den bedste tilgængelige teknologi. I bekendtgørelsen er der alene fastsat grænseværdier for udledningerne, mens der ikke er stillet direkte krav til anvendelse af bestemte teknologier.

⁷ Bekendtgørelse nr. 130 af 8. februar 2012 om miljøgodkendelse m.v. af ferskvandsdambrug.

⁸ Kravene til indretning skal sikre at kravene til udledning af medicin og hjælpestoffer overholdes da det er uforholdsmæssigt dyrt at dokumentere udledningen gennem måling.

⁹ Bekendtgørelse af lov om miljøbeskyttelse, LBK nr. 879 af 26/06/2010, §3

3.4. Produkter og markeder

Produkterne fra den landbaserede sektor består primært af små portionsørreder på 300-400 gram. Mere end 90 % af denne produktion eksporteres til det europæiske marked, primært til Tyskland. De mest betydende produktformer for portionsørred er røget, frosset, levende, fersk kølet eller fileet.

Hovedproduktet fra de danske havbrugsanlæg er ørred-æg, som primært sælges til Japan. Selve fisken på mellem 3-4 kg sælges nedfrosset både på det europæiske marked og i Danmark.

3.5. Økonomi, finansiering og kapitalgrundlag

Driftsøkonomien i dansk akvakultur er siden 2004 blevet opgjort i "Regnskabsstatistik for akvakultur", som årligt udarbejdes af Danmarks Statistik. I regnskabsstatistikken opgøres driftsøkonomien på anlægs- og virksomhedsniveau for alle danske akvakulturanlæg.

Af "Regnskabsstatistik for akvakultur 2011" fremgår det, jf. tabel 24, at produktionen for dambrugene har været faldende, mens havbrugene har haft en stigende produktion, bruttoudbytte og værditilvækst. Driftsresultatet har i perioden ligget tæt på nul for den samlede sektor med et lille positivt resultat i 2006, 2007, 2010 og 2011, mens resultatet var negativt i 2008 og 2009. Sektorens beregnede afkastgrad er i perioden meget lav og under de anbefalede 7 % som forudsættes for, at der skal være interesse for at investere i akvakultursektoren frem for andre sektorer. Kun hvis afkastgraden øges kan der ske en konsolidering og fornyelse i sektoren, som giver mulighed for øgede investeringer i ny teknologi. Konkurrence fra tredjelande og faldende priser kan vise sig at blive en udfordring for sektoren.

3.6. Dansk flerårig strategi for akvakultur

Arbejdet med en flerårig national strategi for en bæredygtig udvikling af akvakultur i Danmark blev igangsat i marts 2013 med nedsættelse af en projektgruppe med deltagere fra både Fødevareministeriet og Miljøministeriet.

Medio april blev der afholdt en workshop for interessenterne på området, hvor forslag til mål og foranstaltninger i strategien blev fremført og diskuteret. På basis af forslagene fra workshoppen har projektgruppen udarbejdet et forslag til strategi, som blev sendt i offentlig høring i juni måned.

Strategien har herefter været genstand for en politisk proces både internt i regeringen inden strategien blev præsenteret for offentligheden den xx. xx 2013.

3.7. Udviklingstendenser og problemstillinger af relevans for SWOT

EU Kommissionen konkluderer i "En bæredygtig fremtid for akvakultursektoren - Ny fremdrift til strategien for bæredygtig udvikling af europæisk akvakultur" fra 2009¹⁰, at den væsentligste årsag

¹⁰ KOM(2009)162 af 8. April 2009, se hertil Europa-Parlamentets beslutning af 17. juni 2010 om ny fremdrift til strategien for bæredygtig udvikling af europæisk akvakultur (2009/2107(INI)), 2011/C 236 E/24, s. 132.

til manglende vækst i den europæiske akvakultursektor er bureaukrati og strenge regler på miljøbeskyttelsesområdet. Reguleringen af sektoren tager udgangspunkt i en lang række forskellige fællesskabsbestemmelser med forskelligt afsæt (miljø, sundhed osv.) og af nationale bestemmelser, der kan variere i betydelig grad fra den ene medlemsstat til den anden. Dette kan skabe forvirring for aktørerne i sektoren og afstedkomme situationer med forskelsbehandling og markedsfordrejning. Der efterlyses harmoniserede rammevilkår for den europæiske akvakultursektor.

Den ændrede danske regulering fra 2012 er samfundsøkonomisk set en forbedring af den tidligere foderkvoteregulering. Den er miljømæssig hensigtsmæssig, men den er ikke fuldt ud omkostningseffektiv¹¹. Reguleringen er baseret på et ”dobbeltforsikringsprincip”, som benytter både udledningsrestriktioner, foderkvotienter, fodersammensætning og grænseværdier. Udledningsrestriktionerne kan føre til en omkostningseffektiv overholdelse af miljømål, hvis der er en hensigtsmæssig kontrol med anlæggene, men yderligere restriktioner i form af f. eks. fodersammensætning, foderkvotienter samt grænseværdier per kilo produceret fisk giver ikke dambrugerne mulighed for at planlægge den økonomisk mest optimale produktion.

Strategien om at give støtte via EFF til udvikling af miljøvenlige teknologier, som modeldambrug med en høj grad af recirkulering og anvendelse af biofiltre, har været en succes, idet man har øget produktionen i denne type af anlæg. 44 % af den samlede mængde produceredes i 2011 i de 30 registrerede modeldambrug¹². Dette skyldes i høj grad, at man har givet mulighed for at øge foderforbruget i de nye typer af anlæg, da det har kunnet dokumenteres, at udledningen per kilo produceret fisk er blevet væsentligt reduceret. Investeringerne særligt i model dambrug type 3 er forholdsvis store, hvilket kræver en væsentlig andel af risikovillig privat kapital. I perioden fra 2006-2011 er der således kun omlagt meget få klassiske dambrug til model dambrug type 1 og 3. Dette skal dog også ses i forhold til en usikker økonomisk situation og en generel stigning i omkostningerne specielt på foderpriserne.

Som opfølgning på den ny dambrugsbekendtgørelses ikrafttrædelse forventede Miljøstyrelsen i 2012, at der inden for en kortere periode (3-5 år) ville blive etableret godt 25-35 dambrugsanlæg som model 1 eller 3 under forudsætningen af, at det ville være muligt at slå flere mindre anlæg sammen og derved opnå den nødvendige volumen i anlæggene, således at investeringen i omlægningen af dambrugene ville blive rentabel.

I 2011-2012 er der blevet opført to nye fuldt recirkulerede saltvandsbaserede indpumpningsanlæg i henholdsvis Hirtshals og Hvide Sande. Kapaciteten i de to anlæg er tilsammen 5000 tons laks årligt, når de er fuldt udbyggede. Fuldt recirkulerede anlæg er ikke omfattet af foderkvoteordningen eller udlederkontrol, da de ikke har udledning til en recipient.

De væsentligste årsager til, at det ikke er lykkedes at øge produktionen i de øvrige typer af dambrug må tilskrives de miljømæssige reguleringsinstrumenter og rammevilkår, som akvakultursektoren er

¹¹ Fødevarerøkonomisk Institut 2012. Notat ”Optimering af Fiskeriudviklingsprogrammets støtte til dansk akvakultur”.

¹² Danmarks Statistik: Regnskabsstatistik for akvakultur 2011.

underlagt. Anvendelsen af kommando- og kontrolsystemer (regler, forbud og påbud) til at begrænse sektorens udledning af bl.a. kvælstof og fosfor har været en af de væsentligste årsager. Det anvendte foderkvotesystem har ikke gjort det muligt at øge produktionen ud over en optimering af foder og foderanvendelsen i disse typer af anlæg på trods af, at udledningen af kvælstof og fosfor er blevet reduceret, idet produktionen på de enkelte anlæg er uafhængig af, hvor meget der udledes af kvælstof og fosfor. Den samlede nedgang i produktionen skyldes, at traditionelle dambrug er blevet nedlagt, da produktionen under de givne vilkår har været urentabel. Den del af de traditionelle dambrug, der omlægges til modeldambrug, har ikke kunnet opveje dette produktionstab, selvom anlæggene ved omlægning har fået mulighed for at øge deres produktion.

Produktivitets- og driftsøkonomiske analyser af den danske dambrugssektor udført af Fødevareøkonomisk Institut i 2010, 2011 og 2012 konkluderede, at der ved anvendelse af forureningsreducerende teknologi kunne opnås produktionsvækst i den danske akvakultursektor uden, at dette ville medføre en øget udledning af kvælstof. Analyserne var baseret på konkrete data vedrørende produktion, økonomi og udledning fra traditionelle dambrugsanlæg og modeldambrug type 1 og 3. Anbefalingen var, at der blev gennemført en ny regulering baseret på individuelle omsættelige kvoter for udledning af kvælstof. Dette ville skabe et øget incitament til at reducere udledningen gennem anvendelse og udviklingen af mere miljøvenlig teknologi for alle anlægstyper.

Under forudsætning af, at akvakulturerhvervet blev tildelt en fast kvote for udledning af for eksempel kvælstof, ville de opnåede forureningsreduktioner per kilo produceret fisk på de enkelte anlæg kunne udnyttes til at øge den samlede akvakulturproduktion. Hvis der var et miljømål om en samlet set konstant udledning fra akvakulturerhvervet, ville de opnåede forureningsreduktioner per kilo produceret fisk kunne øge den samlede akvakulturproduktion.

Et væsentligt problem i sektoren er, at der ikke udstedes tilladelser til bygning af nye anlæg eller tilladelser til udvidelser på eksisterende anlæg på trods af, at den samlede miljømæssige påvirkning fra erhvervet i form af kvælstof, fosfor og organisk materiale har været faldende i perioden. Dette har samlet set bevirket, at der har været et fald i dambrugsproduktionen. En anden effekt af, at der ikke gives tilladelser til udvidelser eller nye anlæg er, at det for mange producenters vedkommende ikke er muligt at udnytte de stordriftsfordele, som ville kunne hentes i akvakultursektoren. Dette betyder en lavere afkastgrad og dermed mindre incitamenter til at investere i sektoren.

3.8. Miljøteknologien i sektoren og potentialet for denne

Administration af sektoren

For at skabe bedre vækstmuligheder for erhvervet vil man med fordel kunne etablere et énstrengt administrationssystem og en mere enkel miljøregulering til gavn for både kommuner og erhvervet. Fremover bør kun én myndighed således have ansvaret for sagsbehandlingen, når erhvervet ansøger om etablering og udvidelser af produktion samt miljøgodkendelser mm. Det store bureaukrati ved indhentning af tilladelser til produktion fra mange forskellige offentlige instanser og institutioner gør det næsten umuligt at etablere nye akvakulturvirksomheder. Endvidere er der i forbindelse med

miljøgodkendelser og lokalisering af akvakultur, for både dambrug omkring de danske åer og havbrug i de danske farvande, behov for at forbedre dialogen og forståelsen mellem myndighederne og branchen. Dette gælder også en forbedret kommunikation internt imellem offentlige myndigheder. Dette anses som en vigtig forudsætning for udviklingsmulighederne for erhvervet på et bæredygtigt grundlag.

En forudsætning for, at man kan øge væksten i sektoren er bl.a., at det kan dokumenteres, at det sker inden for konkret fastlagte udledningsrammer. Der er derfor behov for, at der sker en koordineret opsamling af produktions- og kontroldata, så effekterne af ændret regulering og implementering af ny teknologi kan dokumenteres, så man efterfølgende får mulighed for at evaluere og optimere både produktion, regulering og kontrolsystemer. Dette bør ske ved at smidiggøre de eksisterende digitale løsninger, således at erhvervets oplysninger samles ét sted, samt at erhvervet kun skal indberette til ét system.

Optimal placering af akvakultur

Udviklingsmulighederne inden for dansk havbrug ligger i at få identificeret optimale placeringer af pladskrævende havbrugsanlæg både i relation til produktionsforhold og i forhold til andre brugerinteresser og -hensyn, eksempelvis naturbeskyttelse, fritidsaktiviteter og søfart. For havbrugenes vedkommende afløses endvidere de faste foderkvoter af en regulering, der baseres på dokumenteret miljøpåvirkning. Muligheden for kompensationsopdræt skal også indgå i den miljømæssige vurdering med henblik på, at produktionen sker i forhold til en fastsat nettobelastning. Danske havbrug bidrager med mindre end én promille af de samlede næringsstofftilførsler til de indre danske farvande (Havbrugsudvalget, 2003). Institut for Miljøvurdering har i 2006 gennemført en samfundsøkonomisk analyse af fordele og ulemper ved en øget havbrugsproduktion. Det konkluderes, at samfundet kan opnå betydelige gevinster.

Der er også mulighed for at optimere placeringen af landbaserede akvakulturanlæg, således at nye anlæg placeres i de bedst egnede områder, mens der gives mulighed for at eksisterende anlæg kan flyttes til nye og bedre egnede lokaliteter. Placeringen af nye akvakulturanlæg skal ske i henhold til gældende lovgivning og bestemmelser mm. (vandplanerne, Vandrammedirektiv, Natura 2000 m.fl.).

Marked og teknologi

Ud fra et markedsmæssigt synspunkt er der gode muligheder for ekspansion i sektoren, dels på grund af den voksende efterspørgsel efter fisk, dels på grund af, at den danske akvakultursektors omstilling til en mere miljøvenlig produktion er langt fremme med anvendelse af miljøteknologier med recirkulation. Samtidig synes der at være mulighed for at udvide til nye markeder og anvendelsesmuligheder af produktionen (fx medicin og biomasse).

Erhvervets image kan forbedres ved et øget fokus på tiltag, som forbedrer de miljø- og produktionsmæssige forhold i sektoren. Sektoren kan stadig forbedre sin produktionsplanlægning og et øget fokus på forædlingsgrad vil kunne gøre sektoren mere rentabel. Dette hænger blandt

andet sammen med de forholdsvis små produktionsenheder, hvor stordriftsfordele ikke kan udnyttes optimalt, samt mangel på uddannelse og uddannelsesmuligheder. En forbedret markedsføring vil også kunne bidrage til en øget indtjening i sektoren, bl.a. inden for certificerede og økologiske produkter.

Den fremtidige vækst i akvakultursektoren vil i et resultatbaseret forvaltningssystem være videns- og teknologidrevet, hvor der imødeses en stor stigning i den globale efterspørgsel efter viden og teknologi. Etableres der en dynamisk og stor akvakulturproduktion i Danmark med mulighed for at udnytte sektorens stordriftsfordele, vil efterspørgslen efter varer fra følgeerhvervene også stige. Dette vil være positivt for udstyrssektoren, men også for akvakultursektoren. Studier af norsk akvakultur¹³ har vist, at to tredjedele af de samlede produktivitetstgevinster i akvakultursektoren kan tilskrives en mere konkurrencedygtig følgeindustri, hvilket har reduceret produktionsomkostningerne i akvakultursektoren.

Produktion af ål

Recirkulationsteknologien for åleopdræt er i vidt omfang udviklet og perfektioneret i Danmark og danner tillige grundlag for modeldambrugene. Udviklingsmulighederne inden for åleopdræt er som følge af den europæiske genopretningsplan for ål yderst begrænsede på kort sigt, da produktionen er afhængig af forsyningen af glasål. Hvis det viser sig muligt at udvikle metoder til kontrolleret reproduktion af den europæiske ål, vil det på længere sigt være realistisk at blive selvforsynende med glasål og dermed åbne mulighed for at øge produktionen.

Økologisk fiskeopdræt

Økologisk opdrættede fisk er en forholdsvis ny produktionsform. I Danmark produceres og sælges økologiske ørreder fra både dambrug og havbrug til en betydelig merpris i forhold til konventionelt opdrættede fisk. Der vurderes at være et vækstpotentiale i salg af økologisk opdrættede fisk¹⁴, som kan være et supplement til den traditionelle produktion af portionsørreder. Ud over efterspørgslen på hjemmemarkedet har der også vist sig gode muligheder for eksport til bl.a. Tyskland og England.

De foreløbige afsætnings- og markedsudsigter for en større økologisk produktion er således gode og har et godt image hos forbrugerne. Erhvervet har allerede en logistik, der giver adgang til EU's fællesmarked. En videre udvikling af økologisk akvakulturproduktion kræver en bred indsats inden for såvel teknologi som produkt- og markedsudvikling samt sikring af strukturer og produktionsbetingelser, der kan skabe et grundlag for en stabil produktion med et rimeligt omkostningsniveau.

¹³Tveterås and Heshmati (2002) "Patterns of productivity growth in the Norwegian salmon farming industry" and Asche (2008) "Farming the Sea".

¹⁴ "An analysis of the EU Organic Sector". http://ec.europa.eu/agriculture/analysis/markets/organic_2010_en.pdf

3.9. Opsummering

På globalt plan stiger efterspørgslen efter fisk, herunder økologisk opdrættet fisk, på grund af en voksende befolkning, stigende indkomster og øgede præferencer for sunde fødevarer. Den stigende efterspørgsel giver grundlag for en stigende produktion i akvakultursektoren. I modsætning til væksten i den globale akvakulturproduktion, har produktionen i EU og Danmark været begrænset eller stagnerende i de seneste årtier. Der er derfor stort fokus fra EU's side på at øge produktionen af fisk i den europæiske akvakultursektor.

Det er imidlertid ikke lykkedes at øge produktionen i traditionelle dambrug i Danmark på grund af de miljømæssige reguleringsinstrumenter og rammevilkår, som akvakultursektoren er underlagt. Det anvendte foderkvotesystem har ikke gjort det muligt at øge produktionen på trods af, at udledningen af kvælstof og fosfor er blevet reduceret, idet produktionen på de enkelte anlæg er uafhængig af, hvor meget der udledes af kvælstof og fosfor. Den samlede nedgang i produktionen skyldes, at traditionelle dambrug er blevet nedlagt, da produktionen under de givne vilkår har været urentabel. Analyser fra IFRO har vist, at der ved anvendelse af forureningsreducerende teknologi kan opnås produktionsvækst i den danske akvakultursektor, uden at dette vil medføre en øget udledning af kvælstof.

Den danske akvakultursektor er førende i anvendelse af recirkulerende teknologier, som har bidraget til en nedsat udledning af nitrat, fosfor og organisk materiale. De recirkulerende anlæg har et lavere vandforbrug end traditionelle anlæg, og bruger primært andre vandressourcer, så som grundvand, hvorved opstemninger i vandløbene undgås. Dette bidrager derfor til genopretning af åernes fauna og naturlige forløb.

Udvidelse i havbrugsproduktion i Danmark er afhængig af identifikation af optimal lokalisering af anlæg.

4. Forarbejdning og engroshandel (EMFF kapitel IV)

Forarbejdningssektoren består af en række virksomheder, der forarbejder fisk til forskellige produktformer, hvoraf nogle også har tilknyttet et direkte videresalg af fisk. Hertil kommer de virksomheder, der udelukkende beskæftiger sig med handel. Samlet set er der lidt under 350 firmer i den danske forarbejdnings- og engroshandelssektor (IFRO).

4.1. Forarbejdningssektoren

I 2010 var der 115 firmaer i den danske fiskeforarbejdningssektor, hvilket er en svag nedgang sammenlignet med tidligere år. Af disse stod 110 for forarbejdning af fisk til konsum, mens 5 stod for produktionen af fiskemel og -olie. Antallet af fuldtidsbeskæftigede i industrien faldt fra 5.302 i 2002 til 3.205 i 2010. Den gennemsnitlige størrelse på firmaerne målt ved antallet af fuldtidsbeskæftigede faldt i perioden dermed fra 43 til 28 pr. firma, mens den samlede beskæftigelse udviste et fald på knap 40 % (IFRO, Fiskeriets Økonomi 2013).

Bruttoindtægten i forarbejdningssektoren var i 2010 på ca. 13,2 mia. kr.. (IFRO, Fiskeriets Økonomi 2013). Forarbejdningssektoren er således større end de to primærsektorer (fiskeri og akvakultur) tilsammen. (IFRO, Fiskeriets Økonomi 2013)

Sektoren er primært lokaliseret i Nordjylland og langs Vestkysten, men der er også aktiviteter andre steder i landet, bl.a. på Bornholm. Forarbejdningssektoren er således lokaliseret i de tyndt befolkede områder. Ejerskabsstrukturen er differentieret og kendetegnet ved både at bestå af familieejere samt ejerskab af store udenlandske fiskevirksomheder og fødevarerkoncerner. Denne ejerskabsstruktur skal ses på grundlag af Danmarks placering mellem rige fiskeressourcer i det nordatlantiske område og markederne i Europa samtidig med, at Danmark er med i EU og har tætte forbindelser til Norge, Færøerne og Grønland (IFRO).

Sektoren producerer en lang række forskellige produktformer, der strækker sig fra pakning af hel fisk, via ferske og frosne fileter, panerede, røgede, syrnede og marinerede fisk, konserves og færdigretter samt fiskemel og olie. Produktionen omfatter således både næsten uforarbejdede fisk, halvfabrikata til videreforarbejdning i udlandet og færdigvarer til direkte salg i supermarkeder i Danmark og udlandet. Samtidig har sektoren en væsentlig aktivitet med direkte videresalg uden forarbejdning (IFRO, Fiskeriets Økonomi 2013).

Sektorens produktion baseres på en række forskellige fiskearter, hvor de vigtigste konsumfisk er laksefisk (laks og ørred), torskefisk (torsk, sej, kuller, hoki og Alaskasej), koldtvandsrejer, sild og rødspætte. Tobis og brisling er de vigtigste industrifiskearter. I "Fiskeriets Økonomi" udarbejdet af Fødevarerøkonomisk Institut opdeles industrien i følgende grupper efter de mest betydende arter i produktionen.

- Torske- og fladfisk
- Sild og makrel
- Rejer og muslinger
- Laksefisk
- Blandet forarbejdning
- Fiskemel og -olie

I 2012 var den mest betydningsfulde art, i forhold til den forarbejdede mængde, sild som udgjorde 27 % efterfulgt af laks 23 % og torsk 18 %. Værdimæssigt var den mest betydende art laks, som udgjorde 29 %, rejer udgjorde 17 % og sild ligeledes 17 % (IFRO, Fiskeriets Økonomi 2013).

Råvarerne til den danske fiskeindustri stammer primært fra det Nordatlantiske område. Danske fiskere og opdrættere er den største leverandør til de hjemlige producenter. På trods af dette udgør den danske primærproduktion væsentligt under halvdelen af de samlede råvaretilførsler til industrien. Andre store leverandører er Norge, Færøerne, Grønland, Island, Rusland og Canada (IFRO). Dansk fiskeforarbejdningsindustri er således ikke specielt afhængig af udviklingen i den danske råvareforsyning, men derimod afhængig af udviklingen af fiskeri og akvakultur i hele det

Nordatlantiske område. Dog er fiskemel- og -olieindustrien fortsat særlig afhængig af danske landinger af industrifisk.

4.2. Engroshandel

Ved siden af forarbejdning er der i Danmark en stor engroshandelssektor, som eksporterer fiskeprodukter fra Danmark og andre lande til markederne i EU. Engroshandelssektoren bestod i 2010 af 234 virksomheder med 1.560 ansatte. Omsætningen var på 14,5 mia. kr., og værditilvæksten var på 1,7 mia. kr. Sektoren er et forbindelsesled mellem fiskeressourcerne i det nordatlantiske område og nyder også godt af den voksende norske akvakultursektor. Den danske engrossektor er kendetegnet ved et godt logistisk system og markedskendskab samt gode kunderelationer (IFRO).

Danmark er en væsentlig aktør på det globale marked for fiskeprodukter og indtager en plads på listen over verdens 10 største importører og eksportører af fisk. Den internationale handel med fisk og fiskeprodukter er stigende og drives af gradvise toldreduktioner, udviklingen i akvakultursektoren, billigere og bedre transportformer, stagnerende forsyninger fra fiskeri i traditionelle forbrugerlande samt stigende efterspørgsel (IFRO).

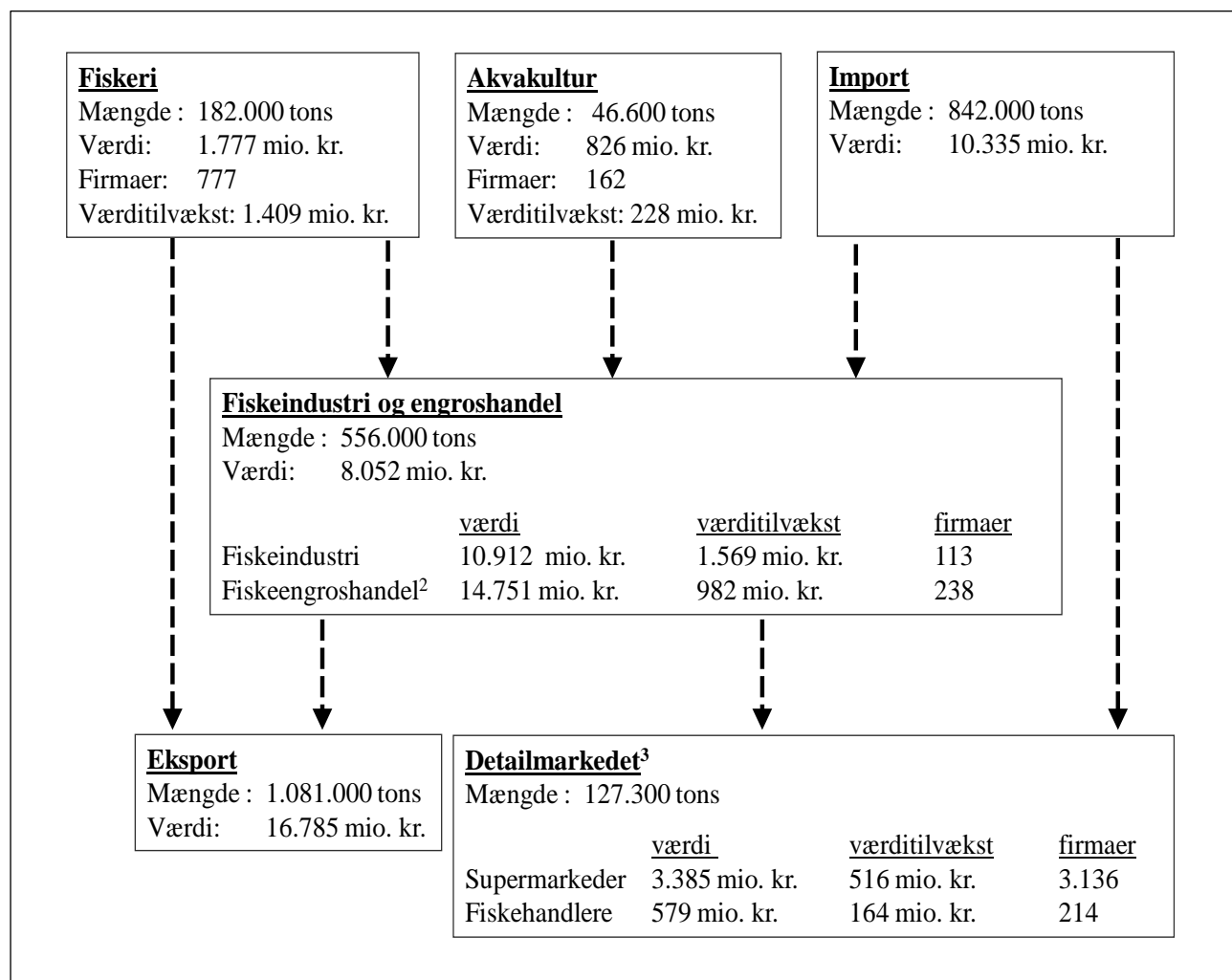
De danske engroshandelsvirksomheder er allerede internationalt orienterede og kan få en nøgleposition ved den stigende import af fisk og fiskeprodukter til EU som følge af toldreduktioner og medfølgende prisfald (IFRO). Udnyttes de muligheder, som globaliseringen og nedbrydningen af toldbarriererne giver, kan dansk fiskeengroshandel således få en nøglerolle på fremtidens globale fiskemarkeder.

4.3. Placering i værdikæden

Danmark er et vigtigt bindeled mellem de Nordatlantiske fiskerier, den hurtigt voksende akvakulturproduktion i Norge og det europæiske marked for fisk og fiskeprodukter. I værdikæden leverer Danmark både råvarer til den europæiske fiskeindustri og forsyner det europæiske marked med både halvfabrikata og færdigvarer. Yderligere har Danmark en væsentlig produktion af fiskemel og -olie, som eksporteres til det europæiske marked og til Norge, som et vigtigt input i foderet i den voksende akvakultursektor (IFRO).

Værdikæden for den danske konsumsektor er kortlagt i "Fiskeriets Økonomi 2011". Figur 8 viser den danske handel med konsumfisk. Her kan man følge primærsektorens produktion fra fiskeri, akvakultur samt import, og se hvilke dele der går til fiskeindustri og engroshandel eller direkte eksport.

Figur 8: Handel med fisk til konsum i Danmark, 2008 ¹

Kilder: Regnskabs-, moms-, udenrigshandels- og varestatistik (Danmarks Statistik), landings- og akvakulturstatistik (Fiskeridirektoratet) og Foreningen Fiskebranchen (2010).

Note 1: Mængder er beregnet i levende vægt, hvor den levende vægt er vægten af ikke-forarbejdede fisk, samt hvor 1 kg. forarbejdet fisk er omregnet svarende til 2,5 kg. fisk i levende vægt. Handel inkluderer alene fisk til konsum, dvs. industrifiskeri, fiskemel og olieproduktion og salg indgår ikke. Værditilvækst er omsætning minus driftsomkostninger (ekskl. løn, afskrivninger og finansielle udgifter).

Note 2: Fiskeengroshandel inkluderer engroshandel med fisk i Danmark, import, eksport, fiskeauktioner og samlecentraler.

Note 3: Den samlede mængde og værdi kendes fra Foreningen Fiskebranchen (50,9 tusind tons for 2008, som omregnet giver det opgjorte tal). Mængden kan ikke opdeles på supermarkeder og fiskehandlere. Fiskehandlernes omsætning kendes fra regnskabsstatistikken og supermarkedernes omsætning er beregnet som differencen. Den samlede omsætning i supermarkeder og varehuse var i 2008 136 mia. kr., hvoraf fiskeprodukter udgjorde de 3.386 mio. kr. svarende til 2,4 %. Supermarkedernes værditilvækst kendes alene totalt og ikke for fiskeprodukter, hvorfor den samlede værditilvækst på 516 mio. kr. er beregnet som 2,4 % af den samlede værditilvækst.

Den danske fiskeindustri er med undtagelse af landingerne af industrifisk stort set uafhængig af hvor meget de danske fiskere lander i Danmark, da fisk handles på et globalt marked med meget lave transportomkostninger. Omvendt har den danske fiskeindustri og engros-handelssektor betydning for den danske primærsektors muligheder for at afsætte fisken. Den omfattende handel med fisk i Danmark gør, at der er et veludbygget logistisk netværk lige fra de lokale landingspladser til industri og engrossektor eller til direkte videre eksport, hvilket gør det muligt at lande til højere priser i danske havne end hvis dette distributionsnetværk ikke havde eksisteret (IFRO).

De mindre havne i de indre farvande og Østjylland med et mindre volumen i landingerne har en svagere placering i distributionsnetværket. Fangsterne fra disse havne distribueres i vidt omfang via de store fiskeauktioner på Vestkysten hvilket medfører omkostninger til transport og kan påvirke kvaliteten negativt (IFRO).

Fra 2002 til 2010 har antallet af virksomheder i den danske fiskeindustri været stort set uændret. Til gengæld er beskæftigelsen faldet med mere end 30 %. Dette skyldes både en effektivisering af sektoren og finanskrisen, men dækker også over en udflytning af arbejdspladser til lande med en mere konkurrencedygtig løn (IFRO).

4.4. Udviklingstendenser

Fremtiden for forarbejdningssektoren skal ses i sammenhæng med den stadige globalisering med forøget konkurrence på verdensmarkedet fra lande med lavere lønomkostninger end Danmark, men også med forøgede muligheder for afsætning uden for EU og for at skaffe råvarer på verdensmarkedet. Forudsætningen er imidlertid, at restriktive mindstepriser og told ikke forhindrer muligheden for at operere globalt og derved begrænser handlefriheden og udviklingspotentialer for dansk fiskeforarbejdning. Standardiserede internationale regler om fødevarer-sikkerhed er også vigtige for sektorens fremtidige udviklingsmuligheder (IFRO).

Danmark er blandt verdens største eksportører af fiskeprodukter (IFRO). Størrelsen af eksporten er imidlertid ikke et mål i sig selv, da eksporten ikke er et udtryk for, hvor meget værdi, der skabes. Målsætningen bør derfor knytte sig til værditilvæksten i forbindelse med råvareudnyttelsen. Omkring 60 % af de fiskeråvarer der indgår i den danske eksport er importerede (IFRO). Udfordringen er derfor både at sikre adgangen til råvarer og at få mere værdi ud af råvarerne.

Outsourcing

Udflytningen af fiskeindustri til eksempelvis Polen og Kina har vist sig ikke at være så lige til som først antaget. Besparelserne på løn har således ikke altid stået mål med de omkostninger, der har været ved udflytningen i form af dårlig kommunikation og dårligere uddannet personale, hvilket har resulteret i problemer med svingende kvalitet og logistikproblemer. Yderligere har lønstigninger i både Østeuropa (Polen) og Asien (Kina) været med til at mindske presset på udflytning af den danske fiskeindustri til lavtlønslande (IFRO). Den hårde internationale konkurrence på markedet for fisk ligger fortsat pres på den danske fiskeindustris konkurrenceevne og her er lønnen stadig en vigtig faktor for at nedbringe omkostningerne.

Værditilvækst gennem kvalitetsudvikling og vertikal integration

Øget kvalitet og kvalitetssikring i kæden fra hav til bord skønnes at være et af de mest oplagte områder for at styrke branchens indtjening og konkurrenceevne på det globale marked for fisk (IFRO). Der skal bl.a. sættes på optimal, kvalitativ udnyttelse af råvarerne i forhold til såvel produktets fysiske egenskaber som immaterielle karakteristika, dvs. emballage, supply-chain management, historie, dokumentation mv. Der vurderes at være et potentiale i udvikling af en særlig standard for fisk og fiskeprodukter af høj kvalitet. Herudover skal omsætnings- og logistikfunktionerne (landing, sortering, førstehåndsomsætning, transport) i højere grad understøtte fangst, landing og afsætning af fisk af en særlig høj kvalitet. Samlet vurderes det, at det vil være muligt at forøge andelen af danske fiskeprodukter, der afsættes på højprismarkeder (IFRO).

Udnyttelse af landinger ved indførelse af fangstkvoter, bifangster og affald

Det er endnu usikkert, hvordan de nye regler om forbud mod discard vil påvirke landingerne og hvordan disse landinger i givet fald skal anvendes i konsum eller fiskemelsindustrien.

Også potentiel fangst af nye arter som følge af klimaforandringer kan påvirke de fremtidige landinger og dermed ressourcegrundlaget for fiskeindustrien. Der er således fortsat et betydeligt behov for viden om de ”nye” landingers/arters anvendelsesmuligheder i forskellige forarbejdningsformer.

Den voksende efterspørgsel efter fiskemel og -olie, som følge af en stadigt voksende akvakultursektor, kan gøre det mere fordelagtigt at forarbejde industriaffaldet til mel og olie i fremtiden. Det bør derfor vurderes, om det er muligt at genanvende en større del af det fiskeaffald som industrien genererer.

Værditilvækst gennem miljø- og bæredygtighedsmærkning

På globalt plan er der stor fokus på sporbarhed og mærkning af fisk i forhold til miljø og bæredygtighed. Disse mærker er ofte en nødvendighed for at kunne sælge og markedsføre fisken til forarbejdningsvirksomheder og detailkæder i Storbritannien, Tyskland og USA. Det er derfor vigtigt, at danske virksomheder er opmærksomme på, at adgangen til markeder kan være betinget af certificering efter kriterier som f.eks. Marine Stewardship Council (MSC). Kravene til sporbarhed og dokumentation ændrer sig løbende, og en effektiv udnyttelse af de teknologiske muligheder kan give dansk produktion et fortrin på det globale marked. Dette gælder også i forhold til muligheden for at integrere bæredygtighedsdokumentationen i selve produktionen af fisk fra fangst til fortæring og derved skabe en strategisk frihedsgrad i forhold til de ofte omstændelige og kostbare tredjeparts certificeringer (IFRO).

Det første danske fiskeri blev MSC-mærket i 2009. Siden da er udviklingen gået stærkt, og Danmark er nu et af de lande i verden med den allerhøjeste andel af MSC-fangster. I alt 12 fiskerier

er certificerede¹⁵ og yderligere tre er i gang med den formelle proces mod certificering. Da mange af de vigtigste konsumfiskerier således er certificerede betyder det, at mere end tre fjerdedele af al konsumfisk (230.000 tons) fanget i Danmark i 2012 var MSC-certificeret (hvilket svarer til lige under halvdelen af de samlede landinger). Målt i værdi udgjorde MSC-landingerne ca. 1,3 mia. kr. ud af en samlet værdi på 2,9 mia. kr.

MSC er i de mellemliggende år blevet stadig mere udbredt som krav i detailledet og kendt blandt forbrugerne, særligt på de nordeuropæiske markeder som Sverige, Tyskland, UK, Holland og i stigende grad Frankrig. Da det samtidig er fem ud af de seks vigtigste eksportlande for dansk fiskeri, er vigtigheden af MSC for dansk fiskeri indlysende. På det danske marked er kendskabet til MSC til gengæld relativt lavt (kun 7 % ved, at det står for bæredygtigt fiskeri – mod omkring 25 % i Tyskland og Holland), så her skal der arbejdes yderligere på at løfte MSC-mærket, så det med tiden kan blive allemandseje på linje med fx Ø-mærket.

Omkring 20 andre fiskerier i Danmark kunne potentielt være kandidater til MSC certificering, men kræver alle enten forbedringer af viden, forvaltning eller bestandsforholdene for at kunne klare kravene. Trods den store andel MSC-fangster i Danmark, finder vi blandt de ca. 20 potentielle kandidater til certificering, vigtige fiskerier som alle industri-arterne (tobis, brisling, sperling osv.), flere fladfisk (pighvar, slethvar, rødtunge osv.) og de resterende silde- og torske-bestande.

Det er arbejdet med disse, der vil fylde MSC-indsatsen de kommende år. De kræver, i modsætning til de fleste af de allerede certificerede fiskerier, større projekt-indsatser forud for selve certificeringerne. Det vil typisk være i form af videnskabeligt arbejde for at forbedre bestandsvurderinger samt et arbejde på tværs af fiskeriorganisationer, forskere og myndigheder for at forbedre eller udarbejde forvaltningsplaner eller lignende. Da kun de færreste bestande er nationalt regulerede, vil der også blive tale om en høj grad af international koordinering, for at indsatsen kan bære frugt (Kilde: Certificeringsansvarlig Jonathan B. Jacobsen Danmarks Fiskeriforening 2013).

¹⁵ Mørksej (Nordsøen, Skagerak), Rødspætte (Nordsøen), Torsk (Østersøen øst for Bornholm), Tunge (Nordsøen), Kuller (Nordsøen, Skagerak), Sild (Nordsøen, Norskehavet), Muslinger (Limfjorden, Isefjorden, Østjylland), Linemuslinger (Limfjorden) og Østers (Limfjorden).

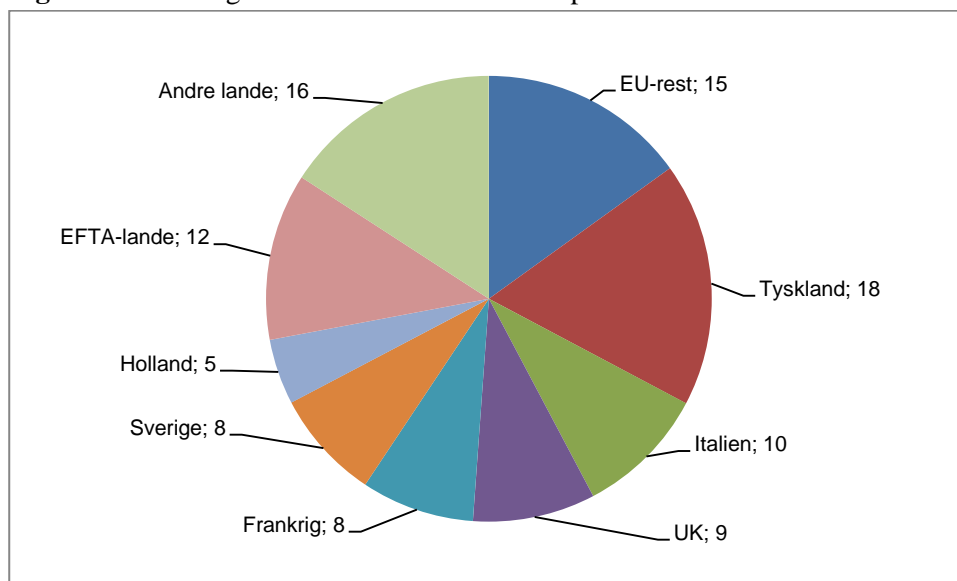
4.5. Markeder og forbrugere

Forbrugsmønster og markedsstruktur

Danske fiskeprodukter afsættes både i Danmark og i udlandet. Forbruget af fiskeprodukter på hjemmemarkedet kendes ikke præcist, men skønnes at udgøre ca. 4 mia. kr., mens eksporten i 2008 udgjorde ca. 16,8 mia. kr.. Den totale afsætning er dermed 20,8 mia. kr., hvoraf 80 % afsættes i udlandet (IFRO). Danske forbrugere er således vigtige for den danske fiskerisektor, men hovedmarkederne ligger uden for Danmark. Forbruget af fisk per person på hjemmemarkedet skønnes årligt at udgøre et sted imellem 20-23 kg, svarende til ca. 900 kr. og ca. 5 % af fødevareforbruget (Danmarks Statistik). I de senere år er der samtidig sket et skifte fra de traditionelle arter som torsk, rødspætter og sild, der i årevis har udgjort kernen i det traditionelle fiskeforbrug i Danmark til arter produceret i akvakultur som laks fra Norge (IFRO).

I figur 9 vises de vigtigste markeder i forhold til den samlede danske eksportværdi. Tyskland, Italien, UK og Frankrig er de største markeder for danske fiskeprodukter, og EU (27) udgør totalt set 72 %. Andre europæiske lande udgør yderligere 13 %, hvor de resterende 15 % afsættes uden for Europa. Hovedmarkederne for de danske fiskeprodukter er således de etablerede markeder i Vesteuropa, hvorimod afsætningen på vækstmarkeder i Østeuropa, Rusland og i Sydøstasien er beskeden (Fiskeristatistisk årbog 2011).

Figur 9: Afsætningsmarkeder i % af samlet eksportværdi

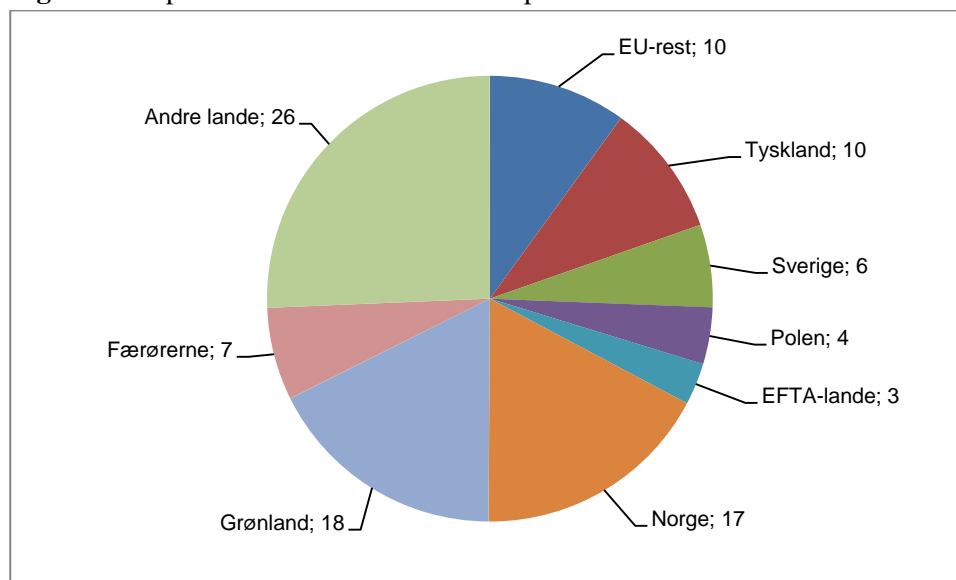

Kilde: Fiskeristatistisk årbog 2011

Fremover forventes forbruget af fisk at vokse globalt, og specielt i Kina, som følge af en høj befolkningstilvækst og indkomstudvikling. Indkomstudviklingen i Østeuropa og Rusland forventes også at skabe potentiale for vækst (IFRO).

I figur 10 vises de vigtigste markeder i forhold til den samlede danske importværdi. Grønland, Norge og Færøerne er de største eksportører til Danmark udenfor EU, mens Tyskland, Sverige og Polen udgør de største eksportører indenfor EU. Fordelingen på importmarkederne understreger Danmarks vigtige position mellem fiskeressourcerne i Nordatlanten og EU markedet.

Figur 10: Importmarkeder i % af samlet importværdi

Kilde: Fiskeristatistisk årbog 2011

Udviklingstendenser

Undersøgelser viser, at en større og større andel af de fisk, der sælges til forbrugerne, sælges af større supermarkeds kæder og fødevarerkoncerner. Efterspørgslen fra disse virksomheder afspejler i høj grad forbrugernes ønsker og behov, men disse virksomheder stiller også andre krav til leverandørerne. Disse krav indeholder blandt andet, at leverandøren skal kunne garantere leveringssikkerhed med hensyn til både aftalte mængder og tidspunkt, samt stå inde for fiskens sporbarhed og leve op til diverse mærkningsordninger (IFRO).

Forbrugere vurderes at have fokus på fødevarer sikkerhed, sundhed, økologi, bekvemmelighed, funktionelle fødevarer og pris. Den subjektive dimension har fået større betydning i de senere år. Forbrugerne er altså ikke en homogen gruppe, hvis adfærd kan forudsiges præcist (IFRO).

En af den danske fiskeri- og akvakultursektors styrker er den markedsorienterede innovation (IFRO). Dette fokus vil skulle fastholdes for at udnytte mulighederne på et stadigt mere globaliseret verdensmarked. Denne styrke bør også forsøges udnyttet på hjemmemarkedet, idet fisk og fiskeriprodukter har et godt image i befolkningen som en sund spise (IFRO).

Afsætningskampagnen Fisk 2 gange om ugen,

Fiskekampagnen, medfinansieret af EFF har gennem årene opbygget kendskab til, at forbrugerne bør spise fisk 2 gange om ugen, skabt inspiration til nye retter med fisk, udviklet nye hjemmesider,

konkurrencer, nyhedsbreve med opskrifter kombineret med brug af det røde logo på produkter og i detailkædernes tilbudsaviser, Facebook mm. ”Minna og Gunnar”-kampagnen er blevet genudsendt på TV, og ”Hvad skal du ha’ i aften”- kampagnen er blevet gennemført. Der sket en øget afsætning af fisk fra 2006 til 2012. Værdien af markedet for fisk er siden 2005 øget med 1,1 milliarder kr. til 4,1 milliarder kr. i 2012. Markedsvolumen er samlet øget med 1100 ton til 52.500 ton i 2012. Effekten af kampagnen er større, da markedet formentlig havde været i tilbagegang uden kampagnen. Den største effekt ses på fersk fisk i detailkæderne og hos fiskehandlerne. Priserne for fisk er steget mere end andre fødevarer (Fiskebranchen, 2013)

Der er fortsat brug for opmærksomhed på FISK, synlighed i indkøbssituationen, tilgængelighed af fisk, samt inspiration til, hvordan fisken nemt kan komme ind i hverdagen, herunder tilbud på fisk, da det fremmer lysten til at prøve noget nyt (Fiskebranchen, 2013).

Fisk på arbejdspladsen er et nyt område, hvor vi kan ramme vores målgruppe, som er børnefamilierne. Vi ved, at rigtig mange spiser deres frokost i kantinen, så det er et skridt i den rigtige retning, hvis kantinerne får mere fisk på menuen. I de kommende år, vil Food Service være centralt indsatsområde. Nye kostråd med markant højere anbefalinger på fisk, er på vej. Der er derfor behov for fortsatte indsatser for at øge afsætningen af fisk (Fiskebranchen).

4.6. Opsummering

Fremtiden for forarbejdningssektoren skal ses i sammenhæng med den stadige globalisering med forøget konkurrence på verdensmarkedet fra lande med lavere lønomkostninger end i Danmark, men også med forøgede muligheder for afsætning uden for EU, og for at skaffe råvarer på verdensmarkedet. Standardiserede internationale regler om fødevarer sikkerhed er også vigtige for udviklingen af dansk fiskeri, akvakultur og forarbejdningssektoren.

På globalt plan er der stor fokus på sporbarhed og mærkning af fisk i forhold til miljø- og bæredygtighed. Det er derfor vigtigt, at danske virksomheder er opmærksomme på, at adgangen til markeder kan være betinget af certificering som fx MSC.

Kvalitet og kvalitetssikring i forsyningskæden fra hav til bord, skønnes således at være én af de mest oplagte måder at styrke branchens indtjening og konkurrenceevne. Der skal blandt andet sættes på optimal, kvalitativ udnyttelse af råvarerne i forhold til såvel produktets fysiske egenskaber som immaterielle karakteristika. Herudover skal omsætnings- og logistikfunktionerne i højere grad understøtte fangst, landing og afsætning af fisk af en særlig høj kvalitet. En af den danske fiskeri- og akvakultursektors styrker er den markedsorienterede innovation. Dette fokus vil skulle fastholdes for at udnytte mulighederne på et stadigt mere globaliseret

Det er endnu usikkert, hvordan fiskerireformen og de nye regler om forbud mod discard vil påvirke landingerne, og hvordan disse landinger i givet fald skal anvendes. Også potentiel fangst af nye arter som følge af klimaforandringer kan påvirke de fremtidige landinger og dermed

Når mindsteprissystemet for fiskerivarer ophører, med udgangen af 2013, vil der kunne opstå prisudsving på markedet som kræver andre metoder til at stabilisere markedet.

Situationsbeskrivelsen af de danske fiskeriområder falder i to dele. Første del trækker på erfaringerne fra programperioden 2007-2013, hvor de udvalgte fiskeriområder danner udgangspunkt for situationsbeskrivelsen på baggrund af nogle få centrale demografiske nøgletal for områdernes udvikling.

Fiskeriområderne afgrænses ud fra beskæftigelsen og holdes op imod hele sektoren og udviklingen i demografiske forhold set i forholdt til landet som helhed.

Figur 11: Kort over lokale aktions grupper i fiskeriområder

52

Fiskeriområderne dækker hele landet på nær områder omkring hovedstaden en mindre del af Sønderjylland samt den tæt befolkede del af Østjylland.

Udgangspunktet for at støtte udviklingen i fiskeriområderne har bl.a. været en nedgang i beskæftigelsen i fiskerisektoren og i befolkningstallet i fiskeriområderne. Denne situation præger fortsat mange fiskeriområder siden starten af programperioden. I det følgende beskrives situationen i de enkelte fiskeriområder, som er dækket af en FLAG på grundlag af befolknings-, uddannelses-, og beskæftigelsesstatistik.

Beskæftigelsen

Beskæftigelsen har været faldende i programperioden. Samlet for hele landet faldt beskæftigelsen fra 2009-2012 med 4,2 % hvilket også er den generelle tendens i fiskeriområderne. Udviklingen i beskæftigelsen i fiskeriområderne i perioden fremgår af tabel 25. Tabellen viser, at de fleste FLAG-områder har oplevet en nedgang i beskæftigelsen fra 2009 til 2010, der er større end resten af landet og i landet som helhed. Faldet i beskæftigelsen i fiskeriområderne ligger mellem 2,4 % og 7,8 % mens resten af landet (ikke FLAG-områder) har oplevet et fald på 3,6 %.

Den økonomiske krise har uden tvivl påvirket de generelle udviklingsmuligheder, som er slået igennem i hele landet, og programmålet om at bevare beskæftigelsen på samme niveau i fiskeriområderne i 2010, er ikke nået. Det bemærkes, at det på grund af databrud ikke er muligt at sammenligne med beskæftigelse i tidligere år, hvorfor er 2009 anvendt som referenceår.

Tabel 25: Antal beskæftigede og ændring i beskæftigelsen fordelt efter Fiskeri LAG (2009-2010)

Fiskeri LAG	2009	2010	Ændring i pct
Nord	109.129	103.482	-5,2
Midt-Nord	224.362	212.928	-5,1
Vestjylland	250.630	236.854	-5,5
Fyn	213.502	202.870	-5
Djursland	31.424	30.029	-4,4
Skive	23.985	22.123	-7,8
Tønder	18.241	17.599	-3,5
Haderslev	26.248	24.652	-6,1
Langeland	5.193	5.002	-3,7
Samsø, Læsø, Ærø	5.074	4.882	-3,8
Nordvestsjælland	73.260	70.117	-4,3

Sydsjælland og Lolland Falster	95.305	90.946	-4,6
Bornholm	18.127	17.567	-3,1
Halsnæs	9.746	9.045	-7,2
Slagelse	34.436	33.462	-2,8
Odder	7.641	7.459	-2,4
Stevns	6.278	5.975	-4,8
Resten af landet	1.623.339	1.564.993	-3,6

Kilde: Egne beregninger på grundlag af Danmarks statistik.

Note: Pga. databrud er det ikke muligt at sammenligne med tidligere år. Statistikken bygger på kommunegrænser og der foreligger derfor ikke tal for Småøernes aktionsgruppe, som omfatter 27 småøer.

Befolkningsudvikling

Befolkningsudviklingen er stigende for landet som helhed. I perioden 2007-2012 steg befolkningstallet i Danmark med 2,8 %. Som det ses af tabel 26 har nogle fiskeriområder også oplevet en vækst i befolkningstallet og det på trods af, at der i mange tilfælde ses en nettofraflytning fra området. Det er generelt de FLAG-områder, der rummer de større byer, der har oplevet en befolkningsvækst, men det største fald i befolkningen ses på de mindre øer som Langeland, Samsø, Læsø, Ærø og Bornholm. På Langeland faldt befolkningstallet med 7,3 % i perioden. Til sammenligning steg befolkningstallet i samme periode i resten af landet med 4,6 %. Samme billede tegner sig for Småøernes aktionsgruppe (indgår ikke i tabellen), hvor indbyggerantallet faldt på de 27 småøer fra i alt 5.062 i 2008 til 4.680 i 2012 svarende til et fald på 7,6 %.

Befolkningsudviklingen og aldersfordelingen har betydning for et områdes lokale ressourcer. Et fald i befolkningen, men også aldersfordelingen kan have betydning for udviklingsmulighederne. Det fremgår af tabel 27, at der er en relativ høj gennemsnitsalder i FLAG-områderne sammenlignet med resten af landet.

Børn og unge samt aldersgruppen 25-49 år er underrepræsenteret i fiskeriområderne sammenlignet med resten af landet mens der er en overrepræsentation i aldersgrupperne over 50 år.

Den relative høje andel af ældre blandt befolkningen i mange fiskeriområder afspejles også i fiskerisektoren, hvor gennemsnitsalderen blandt fartøjsejere med erhvervsfiskerstatus var over 53 år i 2011, ligesom gennemsnitsalderen har været stigende gennem en årrække. For erhvervs- og bierhvervsfiskere er gennemsnitsalderen knap 50 år i 2011 og også her er gennemsnitsalderen stigende. I 2002 var gennemsnitsalderen 46,5 år (NaturErhvervstyrelsens Individregister).

Tabel 26: Ændring i befolkningstallet, 2007-2012, fordelt på Fiskeri LAG

Fiskeri LAG	Pct. Vækst 2007-2012	Nettotilflyttede Indland	Befolkning 1. jan. 2007	Befolkning 1. jan. 2012
Nord	-2,2	-6.026	237.511	232.329
Midt-Nord	2,8	-729	427.723	439.589
Vestjylland	1,1	-8.675	464.329	469.650
Fyn	1,8	-1.426	457.354	465.460
Djursland	1,1	-259	78.857	79.691
Skive	-1,3	-1.278	48.264	47.620
Tønder	-4	-1.495	40.691	39.083
Haderslev	-0,1	-1.048	56.229	56.188
Langeland	-7,3	-310	14.120	13.094
Samsø, Læsø, Ærø	-5,1	-130	13.088	12.422
Nordvestsjælland	1,1	-193	178.141	180.080
Sydsjælland og Lolland Falster	-1,7	-2.474	238.112	233.970
Bornholm	-4,5	-885	43.245	41.303
Halsnæs	1,5	-47	30.513	30.980
Slagelse	1	71	76.519	77.310
Odder	2	-103	21.332	21.749
Stevns	0,1	-106	21.834	21.855
Resten af landet	4,6	25.113	2.979.597	3.118.143

Kilde: egne beregninger på baggrund af tal fra Danmarks Statistik

Tabel 27: Alders- og kønsfordeling fordelt på Fiskeri LAG i procent, 2011-2012

Fiskeri LAG	Aldersfordeling					Kønsfordeling		
	0-6-år	7-16-år	17-24-år	25-49-år	50-64-år	65+-år	Mænd	Kvinder
Nord	7,3	12,4	8,8	29,0	22,0	20,4	50,3	49,7
Midt-Nord	8,1	12,1	10,9	32,3	19,2	17,4	50,3	49,7
Vestjylland	8,1	13,2	9,8	31,2	20,0	17,7	50,3	49,7
Fyn	7,8	12,1	10,3	31,6	19,8	18,3	49,5	50,5
Djursland	7,2	12,7	8,4	29,1	22,1	20,4	50,3	49,7
Skive	7,6	12,9	9,4	29,6	21,1	19,4	50,7	49,3
Tønder	6,9	12,8	9,3	27,9	22,8	20,3	50,1	49,9
Haderslev	7,6	12,8	9,6	30,1	20,7	19,2	49,8	50,2
Langeland	5,0	10,1	6,2	24,3	26,1	28,2	50,1	49,9
Samsø, Læsø, Ærø	5,0	10,1	6,2	22,9	26,0	29,8	49,9	50,1
Nordvestsjælland	7,6	12,8	8,3	30,3	21,7	19,4	49,7	50,3
Sydsjælland og Lolland Falster	6,9	11,8	8,4	28,9	22,6	21,4	49,5	50,5
Bornholm	5,9	11,6	7,6	26,2	24,9	23,8	49,3	50,7
Halsnæs	7,4	12,2	7,5	30,0	22,0	20,9	49,7	50,3
Slagelse	7,5	12,3	9,9	31,5	20,1	18,9	49,7	50,3
Odder	7,9	13,8	8,3	29,5	21,7	18,8	49,6	50,4
Stevns	7,5	12,2	7,2	29,9	22,4	20,8	50,2	49,8
Resten af landet	8,4	11,9	10,5	35,0	18,0	16,0	49,3	50,7

Kilde: Egne beregninger på baggrund af tal fra Danmarks Statistik

Uddannelses- og erhvervsstrukturen

Befolkningen i fiskeriområderne har en relativ høj repræsentation af personer med en erhvervsfaglig uddannelse, mens andelen med en videregående uddannelse er mindre sammenlignet med resten af landet. Alle FLAG-områderne har en højere andel af befolkningen, hvor grundskolen udgør højeste gennemførte uddannelse sammenlignet med resten af landet. For eksempel gælder det for befolkningen i det område, der dækkes af FLAG Nord, at grundskolen er højeste fuldførte uddannelse for 36,4 % af befolkningen (mellem 15-64 år), mens det tilsvarende tal var 26,9 % uden for fiskeriområderne (2011). Dette hænger antagelig sammen med den relative høje gennemsnitsalder i FLAG-områderne, jf. tabel 27. Uddannelsesstrukturen i fiskeriområderne er endvidere karakteriseret ved en relativ høj andel af erhvervsfagligt uddannede, hvilket også afspejles i erhvervsstrukturen i fiskeriområderne, hvor mange FLAG-kommuner har en relativ høj beskæftigelse inden for de primære erhverv, industri samt bygge og anlæg sammenlignet med bykommunerne. Eksempelvis har 41,2 % en erhvervsfaglig uddannelse som højeste fuldførte uddannelse, mens det tilsvarende tal uden for FLAG-områderne er 28,7 % (2011).

Sammenfatning

Befolkningsudviklingen i fiskeriområderne følger den generelle udvikling, hvor befolkningstilvæksten sker i de større byer. Fiskeriområder uden større byer og de mindre øer oplever generelt et fald i befolkningstallet og har samtidig en relativ høj andel af befolkningen over 50 år sammenlignet med resten af landet.

Beskæftigelsen har været faldende i hele landet, men FLAG-områderne rammes hårdere end resten af landet og landet som helhed. Denne tendens slår imidlertid ikke igennem med en *generel* højere ledighed i fiskeriområderne. Enkelte fiskeriområder som f.eks. Lolland, de mindre øer, men også flere bykommuner har dog relative høje ledighedstal omkring 8-9 % mod landsgennemsnittet på 6,2 % (feb. 2012).

Dette hænger antageligt sammen med, at tabet af arbejdspladser og befolkningsnedgangen sker samtidig, hvorved det ikke påvirker ledighedstallet væsentligt sammenlagt.

Situationen i FLAG-områderne er præget af, at der er blevet færre beskæftigede fra 2009 til 2010, og at befolkningsudviklingen er negativ i de fleste FLAG-områder.

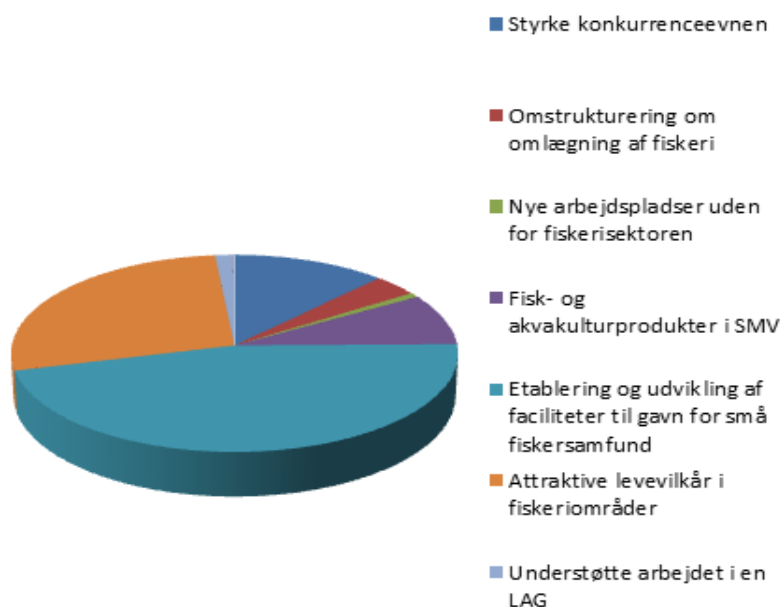
5.2. Erfaringer fra den tidligere programperiode 2007-2013

Erfaringerne fra den tidligere programperiode beskrives primært på grundlag af output fra tilskudsregistreringer, fra midtvejsevalueringen samt fra andre kvalitative undersøgelser.

Figur 12 viser tilsagn om tilskud fordelt på indsatsområder. Det fremgår, at tilskudsmidlerne til indsatsområdet ”Etablering og Udvikling af Faciliteter” udgjorde den højeste andel med 46 % af de tildelte midler i fiskeriområderne. Faciliteterne dækkede primært over forbedringer i de mange små

havne, og mange af projekterne rettede sig typisk mod forbedring af turismefaciliteterne. Det andet store indsatsområde var ”Attraktive Levevilkår i Fiskeriområder”, som modtog 27,6 % af de tildelte tilsagn om tilskud. Omkring 20 % af tilskudsmidlerne kunne direkte relateres til udvikling af nye produkter inden for fiskeri og akvakultur og til forbedring af konkurrenceevnen i fiskeriområderne. Det skal dog understreges, at der under de øvrige indsatsområder også kunne være erhvervsrettede aktiviteter.

Figur 12: Tilskud (tilsagn) fordelt på indsatsområde, fiskeriområder 2007-2012

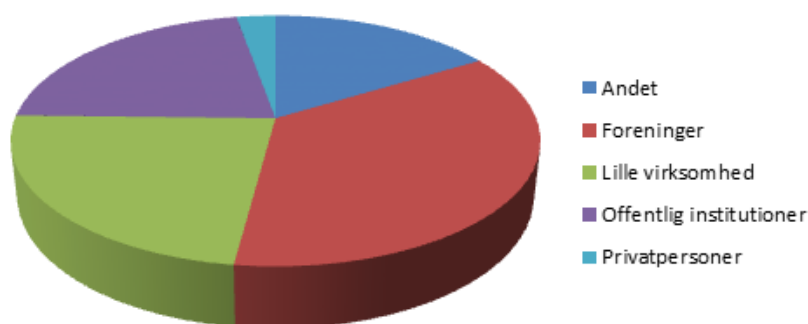

Kilde: Ministeriet for By, Bolig og Landdistrikter

Indsatsen dækker over mange forskellige aktiviteter, der afspejler de muligheder der lokalt har været til stede. I mange tilfælde er projekterne tæt knyttet til de stedbundne ressourcer. Det vil primært være relateret til naturforhold, fx vadehavet, havnene der giver adgang til fiskeressourcer eller herlighedsværdier for bosætning, turisme og fritidsaktiviteter. Mange projekter knytter sig også til den maritime kultur, som fx bevaring af fiskerhuse og bevaring af historiske traditionelle fiskerbåde, udvikling af de mindre havne, anvendelse af lokale ressourcer til nye produkter som fx tang.

Af figur 13 fremgår det, at foreninger modtog knap 36 % af de samlede tildelte tilskudsmidler, hvilket skal ses i sammenhæng med den andel af projekterne, der gik til forbedring og udvikling af faciliteter i havnene, idet det ofte har været foreninger, hvor frivillig arbejdskraft indgår, der har gennemført disse projekter. Små virksomheder og offentlige institutioner modtog hver lidt over 20 %.

Figur 13: Tilskud (tilsagn) fordelt på ansøgertype i fiskeriområder 2007-2012

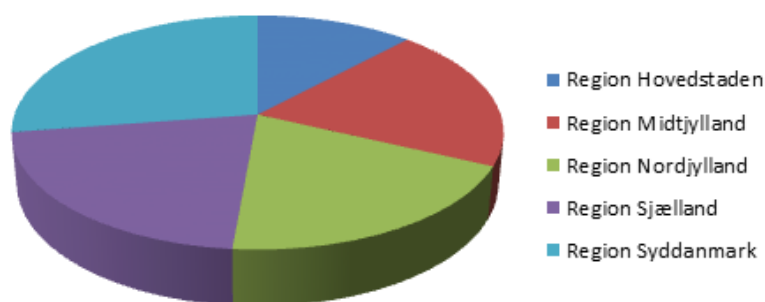

Kilde: Ministeriet for By, Bolig og Landdistrikter

For fiskeriaktionsgruppernes vedkommende modtog Region Hovedstaden af gode grunde færre midler end de øvrige regioner, jf. figur 14, men den dog *relativt* høje andel til Hovedstadsregionen skal ses i lyset af, at Bornholm, som udgjorde en væsentlig fiskeriaktionsgruppe, hørte til Hovedstadsregionen. Region Syddanmark modtog omkring 27 % af de tildelte tilskudsmidler, mens Region Midtjylland, Region Nordjylland og Region Sjælland modtog hver ca. 20 %.

Fordelingen afspejler den budgetmæssige fordeling, der er lagt til grund for fiskeriaktionsgruppernes aktiviteter i 2007-2013, hvor der ikke har været differentieret mellem områder med stor eller lille fiskeriaktivitet, men mere på om der er havne med fiskeriaktivitet og en nedgang i fiskeriet, hvilket bl.a. er kommet de mange små havne til gode i store dele af landet.

Figur 14: Tilskud (tilsagn) fordelt på regioner i fiskeriområder 2007-2012

Kilde: Ministeriet for By, Bolig og Landdistrikter

Midtvejsevalueringen af fiskeriudviklingsprogrammet 2010

Midtvejsevalueringens konkluderede, at ordningen om bæredygtig udvikling af fiskeriområder (programmets akse 4), bidrog med en bred vifte af aktiviteter, der var relevante for fiskeriområdernes bevaring og udvikling, men at indsatsen var domineret af projekter, der understøttede nye faciliteter og i mindre grad erhvervsprojekter. Erhvervsprojekter har vist sig

vanskelige at motivere til at søge tilskud gennem FLAG. Dette hænger sammen med, at de relativt små budgetter gjorde investeringstilskud fra ordningen mindre interessant, men det anbefales, at der gøres en styrket indsats for at få flere erhvervsrettede projekter gennem styrkede samarbejdsrelationer med relevante erhvervspartnere.

Det anbefales også, at der i den sammenhæng ses på administrative forbedringer, der kan sikre en hurtigere og mere effektiv administration, herunder også, at der sikres opsamling af data fra ansøgninger og slutrapporter, med henblik på bedre at kunne vurdere de samlede effekter.

Andre erfaringer

Gennem programperioden har aktionsgrupperne været genstand for forskellige analyser¹⁶. Ordningen har endvidere været genstand for casestudier af Rigsrevisionen. Erfaringer og konklusioner fra disse undersøgelser vil blive inddraget i planlægningen af den kommende programperiode. Af centrale konklusioner kan nævnes, at der gennem lokale samarbejdsrelationer skabes projekter som ikke ville være skabt gennem traditionelle centrale tilskudsordninger, og at det at det er samarbejdsrelationer er meget afgørende for lokalt entreprenørskab. Ordningen rummede dog også mange små projekter, der med fordel kan samordnes og sættes ind i en strategisk sammenhæng med for eksempel kommunale og regionale myndigheders initiativer. Metoden og gennemførelsen af ordningen viser dog også, at det kan være vanskeligt at motivere erhvervslivet til at søge tilskud og indgå aktivt i aktionsgruppernes bestyrelsesarbejde. Erhvervsrepræsentanter vurderes at være mere projektorienterede og tidsmæssigt fokuserede, hvilket giver udfordringer i relation til at fastholde erhvervsrepræsentationen i forhold til aktionsgruppen territoriale udgangspunkt. Disse forhold vil derfor være genstand for stor opmærksomhed i opbygningen af den kommende til om udvikling af fiskeriområder.

5.3. Situationen i fiskeriområderne

Beskæftigelsen

Som det ses af tabel 28 er der sket et markant fald i beskæftigelsen i perioden 2009-2010 i alle regioner, hvor hovedstadsregionen har klaret sig bedst med et fald på 2,9 % mod f.eks. 5 % i region Nordjylland. Generelt har den østlige del af landet klaret sig bedre, idet beskæftigelsen her er faldet mindre end i den vestlige del af landet.

Nedgangen ses inden for alle erhvervsgrupperne i den private sektor, men i højere grad inden for industrien og bygge og anlæg end inden for service og de primære erhverv.

¹⁶Se f.eks. Merværdien af LEADER-metoden, og analyse af opstartsfasen af lokale aktionsgrupper i landdistrikter og fiskeriområder udført af Center for forskning i Landdistrikter, Syddansk Universitet og Ph.d. afhandling; Samarbejde, udvikling, innovation (Lindegaard Galamba 2012).

Tabel 28: Ændringen i beskæftigelsen i de enkelte erhvervsgrupper fordelt efter kommune (opgjort på arbejdskommune), 2009-2010

	Primære erhverv	Service- erhverv	Bygge og anlæg	Industri m.v.	Offentlig adm. m.v.	I alt
Region Hovedstaden	-6,0	-4,6	-10,8	-8,8	3,3	-2,9
Bornholm	-5,7	-3,1	-6,2	-11,3	0,6	-3,1
Region Sjælland	-5,2	-6,0	-12,6	-10,7	2,2	-4,2
Region Syddanmark	-4,4	-5,0	-12,5	-14,6	2,5	-5,0
Langeland	-8,3	-5,3	-16,0	-4,7	4,0	-3,7
Ærø	-12,0	-0,4	8,8	-22,7	-0,8	-3,2
Region Midtjylland	-4,7	-4,8	-11,0	-16,4	3,3	-4,8
Region Nordjylland	-4,4	-5,3	-15,1	-15,0	3,0	-5,0
Morsø	-1,7	-6,3	-16,6	-15,4	1,7	-6,8
Thisted	-7,0	-5,3	-14,3	-12,7	6,2	-4,9
Brønderslev	0,2	-7,7	-8,2	-15,3	4,3	-4,5
Frederikshavn	-6,0	-6,2	-16,6	-14,6	1,4	-6,5
Vesthimmerlands	-3,1	-4,0	-15,4	-17,2	2,3	-6,0
Læsø	-20,0	-11,8	-19,0	-22,4	-5,5	-12,7
Rebild	-1,3	-4,4	-15,3	-20,8	-3,0	-8,2
Mariagerfjord	-5,7	-6,7	-12,2	-16,4	5,6	-6,0
Jammerbugt	-3,5	-3,2	-16,6	-18,0	4,2	-4,9
Aalborg	-4,7	-5,3	-13,9	-13,8	2,1	-4,2
Hjørring	-6,0	-4,5	-19,7	-12,9	6,6	-3,7
Hele landet	-4,7	-4,9	-12,0	-13,6	2,9	-4,2

Kilde: Egne beregninger baseret på tal fra Danmarks Statistik

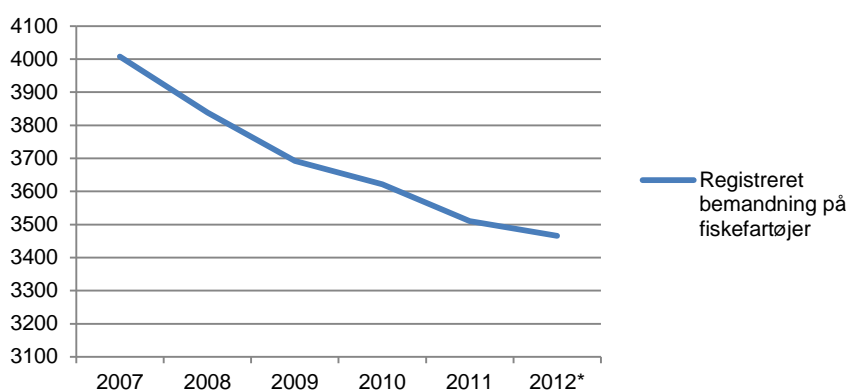
Note: I Danmarks Statistiks opgørelse af beskæftigelsen er der databrud fra 2008-2009, hvorfor tabellen udelukkende vedrører perioden 2009-2010.

Beskæftigelsen i fiskerisektoren

Tallene for beskæftigelsen i fiskerisektoren bygger dels på NaturErhvervstyrelsens fartøjsregister og dels på tal fra Danmarks Statistik for så vidt angår hele sektoren.

Fartøjsregistret viser den registrerede bemanning på fiskefartøjer. Der tages i den sammenhæng forbehold for manglende opdateringer ved registreringen. Den registrerede bemanning som fremgår af figur 15, mens figur 16 viser en klar nedgang i den samlede bemanning fra omkring 4.000 i 2007 til under 3.500 i 2012, hvilket svarer til en nedgang på ca. 13 %

Figur 15: Registreret bemanning af fiskefartøjer ud fra basishavn 2007-2012

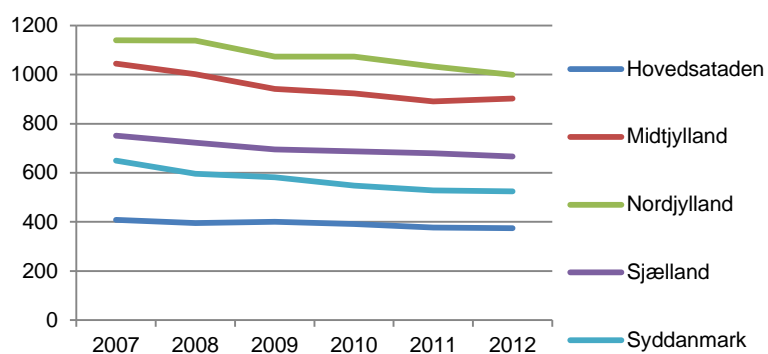

Kilde: NaturErhvervstyrelsens fartøjsregister

Note: Basishavn er den havn hvor fartøjet er hjemmehørende. Tal for 2012 er foreløbige,

Hovedstadsregionen har den laveste samlede bemanning, men har til gengæld kun oplevet et mindre fald, modsat de øvrige regioner, der har været mere påvirkede af nedgangen. Største samlede bemanning findes i Nordjylland og udgør i dag ca. 1.000 personer. Som det ses af tabel 29 er det de store fiskerihavne i de Nord- og Midtjyske regioner, der har den højeste samlede bemanning. Den gennemsnitlige bemanning på fartøjerne er relativt lille, hvilket gælder for både store og mindre havne.

Figur 16: Registreret bemanning af fiskefartøjer ud fra basishavn 2007-2012 fordelt på regioner

Kilde: NaturErhvervstyrelsens fartøjsregister

Tabel 29: Fartøjsbemanding på basishavne 2012 (top 20)

År	Region	Havn	Antal fartøjer	Bemanding	Gennemsnit- bemanding pr. fartøj
2012	Midtjylland	Thyborøn	123	225	1,8
2012	Midtjylland	Hvide sande	162	216	1,3
2012	Nordjylland	Hanstholm	112	187	1,7
2012	Nordjylland	Hirtshals	106	181	1,7
2012	Nordjylland	Skagen	61	111	1,8
2012	Midtjylland	Thorsminde	59	82	1,4
2012	Hovedstaden	Nexø	36	76	2,1
2012	Nordjylland	Strandby	42	76	1,8
2012	Hovedstaden	Gilleleje	57	71	1,2
2012	Syddanmark	Esbjerg	32	69	2,2
2012	Sjælland	Karrebæksminde	49	57	1,2
2012	Nordjylland	Østerby	38	51	1,3
2012	Sjælland	Rødvig	41	50	1,2
2012	Syddanmark	Kerteminde	42	50	1,2
2012	Midtjylland	Grenå	31	45	1,5
2012	Nordjylland	Thorup strand	34	44	1,3
2012	Midtjylland	Bønnerup	32	39	1,2
2012	Midtjylland	Ringkøbing	36	37	1,0
2012	Sjælland	Kalvehave	37	36	1,0
2012	Syddanmark	Bagenkop	31	34	1,1

Kilde: NaturErhvervstyrelsens fartøjsregister

Note: Bemanding angiver antallet af personer ombord på fartøjet inklusiv fartøjsfører (opdateres årligt)

Ser vi på beskæftigelsen som antal årsværk i fiskeri og akvakultur var der i 2011 registreret 922 fundtidsbeskæftigede hvoraf de 632 var beskæftigede i fiskeriet. I tabel 29 er listet de 20 største kommuner med hensyn til det samlede antal årsværk i fiskeri og akvakultur. Det ses, at brancherne i langt overvejende grad er beskæftiget i Jylland og på Bornholm.

Andelen af beskæftigede viser branchernes betydning i forhold til de øvrige erhverv i kommunerne. Beskæftigelsesandelen i fiskeri og akvakultur fremgår af tabel 31 og for hele sektoren af tabel 32, begge fordelt på kommuner.

Tabel 30: Antal beskæftigede (årsværk) i fiskeri og akvakultur, 2011 (top 20)

Kommune	Ferskvandsbrug	Hav- og ferskvands-fiskeri	Havbrug	I alt
665 Lemvig	5,10	103,08		108,18
561 Esbjerg	8,16	65,18	2,00	75,34
860 Hjørring		61,76	2,61	64,36
760 Ringkøbing-Skjern	15,73	36,68	6,19	58,60
813 Frederikshavn	1,00	54,73	2,16	57,89
400 Bornholm	3,19	43,87		47,06
787 Thisted	2,10	37,90	4,09	44,09
630 Vejle	27,74		6,50	34,24
849 Jammerbugt		25,10		25,10
530 Billund	15,14	1,00	6,14	22,27
766 Hedensted	11,50	4,88	4,48	20,86
270 Gribskov		20,55		20,55
575 Vejle	19,40			19,40
825 Læsø		18,98		18,98
707 Norddjurs		18,21		18,21
661 Holstebro	5,04	12,20	0,50	17,74
756 Ikast-Brandø	17,45			17,45
440 Kerteminde		17,11		17,11
779 Skive	1,09	7,46	6,14	14,69
791 Viborg	5,62	0,71	8,20	14,53

Kilde: Enge beregninger og Danmarks Statistik

Lemvig, Esbjerg og Hjørring kommuner er de kommuner med flest fuldtidsbeskæftigede inden for fiskeri og akvakultur. For de enkelte brancher er fiskeriet størst i Lemvig, ferskvandsdambrug i

Vejle og havbrug i Viborg. Antallet i akvakultursektoren er dog så beskedent at selv små ændringer vil ændre billedet. I forhold til andelen af beskæftigede i fiskeri og akvakultur ændrer billedet sig ved at de mindre øer som Bornholm, Ærø og Langeland blander sig med de Jyske vestjyske kommuner som de områder hvor de primære fiskerierhverv har størst betydning.

Tabel 31: Andel af beskæftigede (årsværk) inden for fiskeri og akvakultur i procent, 2011 (top 20)

Kommune	Ferskvands-brug	Hav- og ferskvands-fiskeri	Havbrug	I alt fiskeri og akvakultur
Læsø	0,0	3,5	0,0	3,5
Lemvig	0,1	1,2	0,0	1,3
Bornholm	0,0	0,4	0,0	0,5
Langeland	0,0	0,4	0,0	0,4
Thisted	0,0	0,3	0,1	0,4
Hjørring	0,0	0,3	0,0	0,3
Ærø	0,0	0,3	0,0	0,3
Ringkøbing-Skjern	0,1	0,2	0,0	0,3
Jammerbugt	0,0	0,3	0,0	0,3
Frederikshavn	0,0	0,2	0,0	0,3
Morsø	0,0	0,1	0,1	0,2
Kerteminde	0,0	0,2	0,0	0,2
Gribskov	0,0	0,2	0,0	0,2
Esbjerg	0,0	0,2	0,0	0,2
Billund	0,1	0,0	0,1	0,2
Norddjurs	0,0	0,2	0,0	0,2
Struer	0,0	0,2	0,0	0,2
Vesthimmerland	0,0	0,0	0,1	0,1
Stevns	0,0	0,1	0,0	0,1
Vejen	0,1	0,0	0,0	0,1

Kilde: Egne beregninger og Danmarks Statistik

Tabel 32: Beskæftigede i fiskerisektoren (procent) i kommuner med høj andel beskæftigede i fiskerisektoren

Kommune		Engroshandel med fisk og fiskeprodukter	Ferskvandsbrug	Fiskeauktioner	Fiskeforretninger	Forarbejdning og konservering	Fremstilling af fiskemel	Hav- og ferskvandsfiskeri	Havbrug	Fiskerisektoren i alt
825	Læsø	5,06	0,00	0,00	0,21	0,00	0,00	3,80	0,00	9,07
411	Christiansø	0,00	0,00	0,00	0,00	8,22	0,00	0,00	0,00	8,22
665	Lemvig	0,92	0,07	0,27	0,08	1,37	0,92	1,50	0,00	5,14
813	Frederikshavn	0,66	0,00	0,07	0,09	2,28	0,57	0,26	0,01	3,95
787	Thisted	0,88	0,01	0,15	0,05	1,68	0,22	0,24	0,03	3,26
860	Hjørring	0,88	0,00	0,02	0,02	1,84	0,00	0,30	0,01	3,07
707	Norddjurs	0,17	0,00	0,00	0,03	1,51	0,00	0,16	0,00	1,88
400	Bornholm	0,10	0,03	0,00	0,02	1,22	0,01	0,36	0,00	1,73
561	Esbjerg	0,18	0,02	0,00	0,02	0,77	0,14	0,14	0,00	1,27
260	Halsnæs	0,82	0,00	0,00	0,21	0,01	0,00	0,10	0,00	1,14
760	Ringkjøbing-Skjern	0,25	0,07	0,08	0,21	0,21	0,01	0,17	0,03	1,04
573	Varde	0,16	0,07	0,00	0,00	0,81	0,00	0,00	0,00	1,04
440	Kerteminde	0,33	0,00	0,00	0,00	0,44	0,00	0,23	0,00	1,00
773	Morsø	0,00	0,04	0,00	0,00	0,79	0,00	0,08	0,08	0,98
270	Gribskov	0,26	0,00	0,02	0,16	0,16	0,00	0,25	0,00	0,84
820	Vesthimmerlands	0,00	0,00	0,00	0,02	0,64	0,00	0,02	0,10	0,77
607	Fredericia	0,01	0,00	0,00	0,00	0,56	0,00	0,03	0,00	0,61
450	Nyborg	0,10	0,00	0,00	0,00	0,47	0,00	0,00	0,00	0,58
530	Billund	0,00	0,11	0,00	0,00	0,40	0,00	0,01	0,05	0,57
482	Langeland	0,09	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,44	0,00	0,53
849	Jammerbugt	0,07	0,00	0,00	0,10	0,00	0,00	0,26	0,00	0,44
766	Hedensted	0,10	0,08	0,00	0,14	0,03	0,00	0,04	0,03	0,43
306	Odsherred	0,00	0,00	0,00	0,07	0,34	0,00	0,00	0,00	0,41
779	Skive	0,00	0,01	0,00	0,01	0,30	0,00	0,05	0,04	0,40

630	Vejle	0,06	0,07	0,00	0,03	0,19	0,00	0,00	0,02	0,37
851	Aalborg	0,10	0,00	0,00	0,01	0,24	0,00	0,01	0,00	0,36
563	Fanø	0,00	0,00	0,00	0,19	0,01	0,00	0,14	0,00	0,34
492	Ærø	0,00	0,00	0,00	0,00	0,02	0,00	0,30	0,00	0,32
671	Struer	0,15	0,00	0,00	0,04	0,00	0,00	0,13	0,00	0,32

Kilde: Egne beregninger baseret på tal fra Danmarks Statistik

Note: Tabellen viser de kommuner, hvor andelen af beskæftigede (målt som årsværk inden for fiskerisektoren) er større end landet som helhed. Christiansø figurerer her som kommune

Tabel 32 viser de kommuner, der har en andel af beskæftigede inden for fiskerisektoren, som ligger over landsgennemsnittet (2011). Antallet af beskæftigede er opgjort på årsværk og den samlede sektor udgør kun 0,3 % af beskæftigede i samtlige erhverv. I Vestjylland og på enkelte af de mindre øer har fiskerisektoren dog stadig stor betydning. Læsø har den højeste andel beskæftigede inden for sektoren på over 9 % svarende til 45 årsværk efterfulgt af Christiansø. Derudover er det de nordjyske kommuner som Frederikshavn og Thisted, der har den højeste andel beskæftigede i sektoren samt Norddjurs og Bornholm, der har en relativt høj andel beskæftigede inden for fiskerisektoren.

Tabel 33: Antal beskæftigede (årsværk) inden for fiskerisektoren 2011 (top 20)

Kommune	Engroshandel med fisk og fiskeprodukter	Ferskvandsbrug	Fiskeauktioner	Fiskeforretninger	Forarbejdning og konservering	Fremstilling af fiskemel	Hav- og ferskvandsfiskeri	Havbrug	Fisk i alt	Alle erhverv
813 Frederikshavn	139	1	14	20	480	119	55	2	829	21002
860 Hjørring	185		4	4	385		62	3	642	20926
561 Esbjerg	81	8		7	350	63	65	2	576	45258
787 Thisted	140	2	23	8	266	35	38	4	516	15821
665 Lemvig	63	5	19	6	94	63	103		353	6867
851 Aalborg	77	0		8	187		6	3	281	78799
760 Ringkøbing-Skjern	55	16	17	46	45	3	37	6	224	21453
400 Bornholm	12	3		2	151	1	44		213	12347
707 Norddjurs	19		1	4	171		18		213	11307
573 Varde	25	11		1	124				160	15445
630 Vejle	22	28		11	73			7	141	37906
607 Fredericia	3				119		7	1	130	21349
101 København	80			23	10		1		114	264385
820 Vesthimmerlands				2	78		3	12	94	12167
530 Billund	0	15		0	54		1	6	77	13336
440 Kerteminde	25				33		17		75	7528
270 Gribskov	21		2	13	13		21		69	8206

751 Århus	19	42	4	1	0	66	133419
260 Halsnæs	47	12	1	6		66	5810
773 Morsø	3		52	5	5	65	6604

Kilde: Egne beregninger og Danmarks Statistik

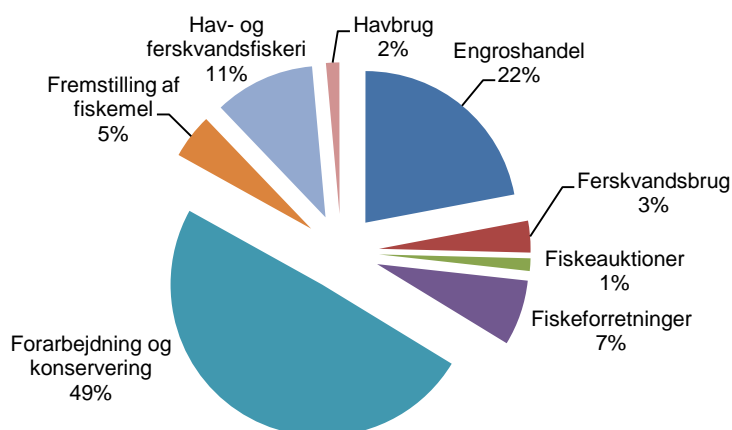
Fiskerisektoren beskæftigede totalt 5932 årsværk i 2011, hvilket svar til 0,3 % af alle beskæftigede målt som antal årsværk på landplan. Fiskerisektorens betydning som bidrag til beskæftigelse og opretholdelse af befolkning og erhverv langs kysterne er dermed relativ lille og for nedadgående, ligesom det er koncentreret omkring de større havne langs vestkysten.

Af figur 17 fremgår det, at næsten halvdelen af de beskæftigede i fiskerisektoren findes i brancher, der forarbejder fisk og skaldyr. I 2009 var der 123 firmaer i den danske fiskeforarbejdningssektor, hvilket er dette samme antal som i 2002, jf. afsnit 4.1. om forarbejdningssektoren. Antallet af fuldtidsbeskæftigede i industrien faldt fra 5.302 i 2002 til 3.597 i 2009. Den gennemsnitlige størrelse på firmaerne målt ved antallet af fuldtidsbeskæftigede faldt ligeledes fra 43 til 29 pr. firma, mens den samlede beskæftigelse udviste et fald på 32 %.

De øvrige beskæftigede i fiskerisektoren fordeler sig på forskellige brancher hvor handel med fisk tegner sig for 22 % af den samlede beskæftigelse 2011. Det primære hav- og ferskvandsfiskeri tegnede sig for 11 %, ferskvandsdambrug for 3 % og havbrug for 2 %.

Set ud fra et beskæftigelsessynspunkt har forarbejdning og handel med fiskeprodukter en relativ stor betydning. Men sektoren er under pres som følge af nedgangen i antallet af virksomheder og beskæftigede inden for forarbejdning samt nedgangen i de primære fiskerier.

Figur 17: Beskæftigede (årsværk) i fiskerisektoren fordelt på branche, 2011

Kilde: Beregnet efter Danmarks Statistik

Befolkningsudvikling

Den generelle udvikling i befolkningstallet fremgår af figur 18. Her ses det, at den største befolkningstilvækst er sket i større kommuner med høj befolkningstæthed (lysegrønne områder), mens mange kystområder oplever en befolkningsnedgang, herunder langs den jyske vestkyst, i Sønderjylland, på dele af Djursland, Fyn og småøerne, på Nordvestsjælland og Lolland Falster. En oversigt over befolkningstallet og -tætheden fordelt på kommuner fremgår af tabel 34.

Udviklingen i befolkningen i de nuværende fiskeriområder under EFF-programmet, jf. tabel 26, viser, at mange af de stærke fiskeriområder langs den jyske vestkyst oplever en tilbagegang i befolkningen.

71

Tabel 34: Folketal og befolkningstæthed fordelt på kommuner (2012)

	Befolkningstæthed (antal personer pr. km ²)	Befolkning 1. jan 2012
Region Hovedstaden	673,4	1.714.589
400 Bornholm	70,2	41.303
411 Christiansø	-	103
Region Sjælland	113,3	817.907
Region Syddanmark	97,5	1.201.342
482 Langeland	45,4	13.094
492 Ærø	73,7	6.636
Region Midtjylland	97,4	1.266.682
Region Nordjylland	73,7	579.996
773 Morsø	58,6	21.474
787 Thisted	42,0	44.908
810 Brønderslev	56,5	35.754
813 Frederikshavn	94,0	61.158
820 Vesthimmerlands	48,8	37.534
825 Læsø	16,0	1.897
840 Rebild	46,5	28.911
846 Mariagerfjord	59,1	42.429
849 Jammerbugt	44,7	38.611
851 Aalborg	176,9	201.142
860 Hjørring	71,5	66.178
Hele landet	129,9	5.580.516

Kilde: Egne beregninger baseret på tal fra Danmarks Statistik

Fremskrivninger af befolkningsudvikling frem til 2030 indikerer, at der fortsat forventes befolkningsnedgang i hele det vestjyske område, på Lolland og på de mindre øer.

Befolkningsnedgangen må derfor forventes at ramme fiskeriområderne uanset hvor stærk fiskerisektoren er repræsenteret i kommunen.

Erhvervsstrukturen

Af tabel 35 fremgår andel beskæftigede inden for de enkelte erhvervsgrupper fordelt på kommuner. Heraf fremgår det, at Region Nordjylland har den højeste andel af de primære erhverv, mens Hovedstadsregionen har den laveste. For så vidt angår servicesektoren før det omvendte sig gældende.

Tabel 35: Andel beskæftigede i de enkelte erhvervsgrupper (opgjort på arbejdskommune, 2010)

	Primære erhverv	Serviceerhverv	Bygge og anlæg	Industri m.v.	Offentlig adm. m.v.
Region Hovedstaden	0,4	55,0	4,9	7,7	32,0
Region Sjælland	3,5	40,1	7,6	11,7	37,2
Region Syddanmark	4,1	41,3	6,2	16,5	31,9
Region Midtjylland	3,6	42,9	6,0	15,4	32,1
Region Nordjylland	5,0	39,5	6,4	15,3	33,9
Hele landet	2,8	46,0	5,9	12,6	32,8

Kilde: Ministeriet for By, Bolig og Landdistrikter baseret på tal fra Danmarks Statistik

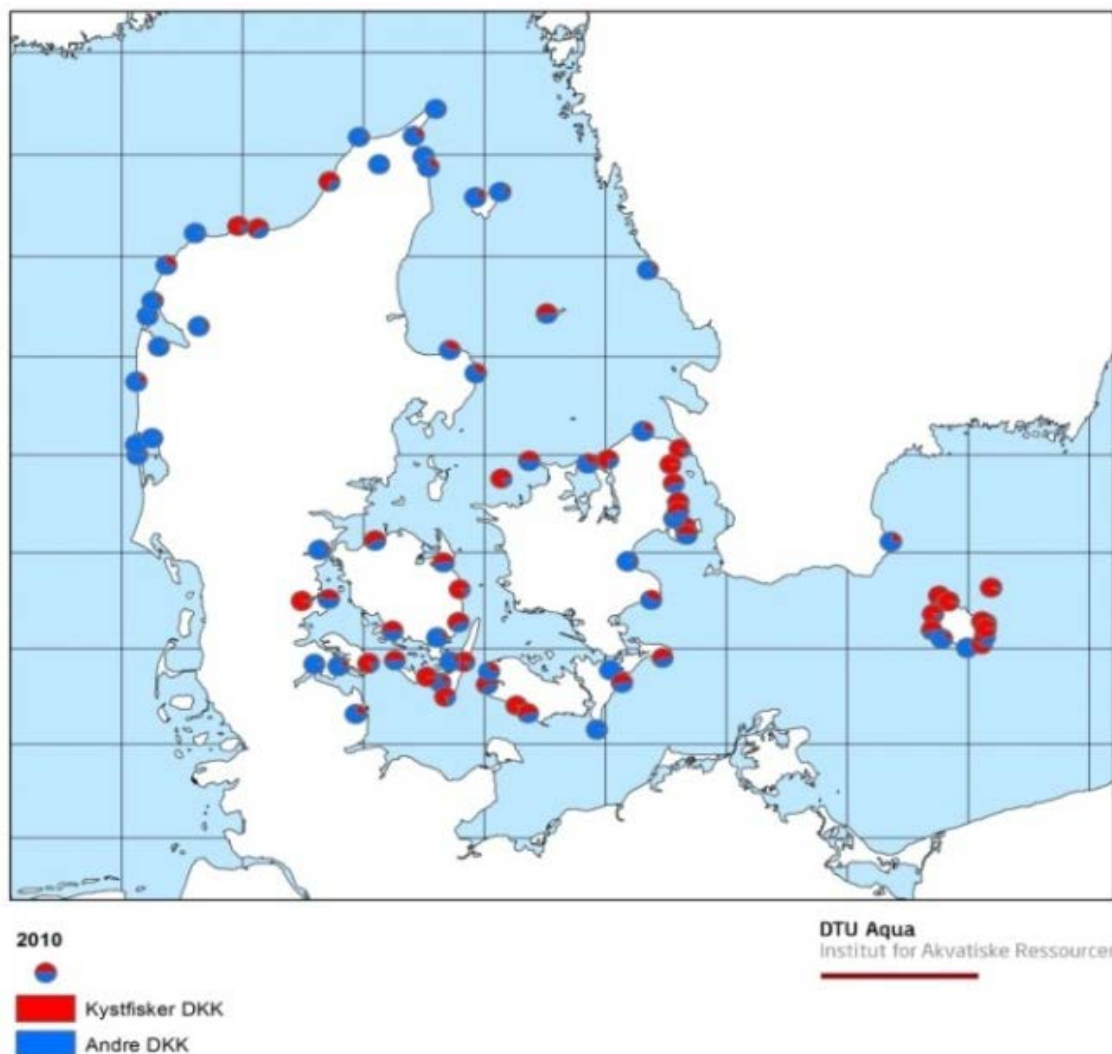
Det er også i de store havne på den jyske vestkyst, der er flest beskæftigede i det primære fiskeri, jf. tabel 29, der viser bemanningen på fartøjer efter basishavn. Højeste antal beskæftigede på fartøjerne i perioden 2007-2012 var i 2007, hvor der var registreret 274 personer på fartøjerne i Hvide Sande. I 2012 var antallet faldet til 216 i Hvide Sande og den basishavn med største samlede bemanning var Thyborøn havn med 225 beskæftigede. Det skal bemærkes, at fiskerne ikke nødvendigvis lander sine fisk i basishavnen, men der hvor det er muligt at få den højeste pris.

Som det fremgår af afsnit 2.9 om fiskerihavne er de danske kyster og fjorde kendetegnet ved mange små havne, hvoraf havne med en landingsværdi på under 10 mio. kr. årligt (1,33 mio. €) udgør 90 % af alle havne i Danmark. Disse havne står for omkring 11 % af landingsværdien fra de danske fartøjer.

Landingsværdien for kystfiskerisegmentet er mere spredt og jævnt fordelt, dog særlig stor i den nordvestlige del af Danmark, på Fyn og småøerne. Også i de østlige egne som Gilleleje og Bornholm har en stor landingsværdi fra kystfiskerne, jf. figur 19. Relativt set ud fra den enkelte

havns samlede landingsværdi er det dog Bælthavet, Bornholm og Jammerbugten, hvor kystfiskernes landingsværdier har størst betydning.

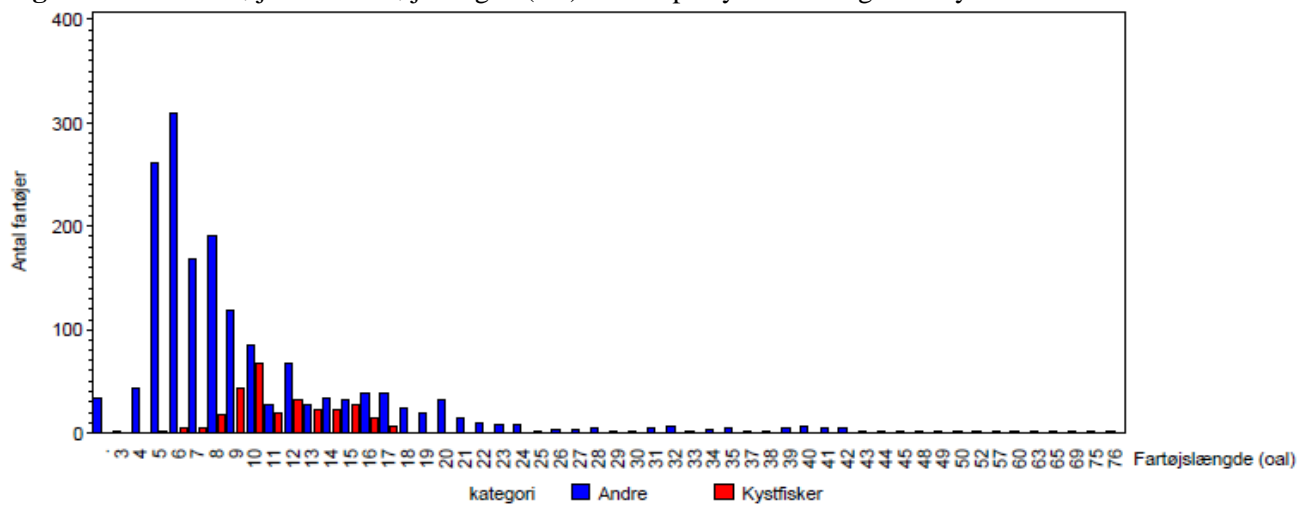
Figur 19: Den relative fordeling af kystfiskere og ikke-kystfiskere efter landingsværdi (2010)

Kilde: DTU Aqua

Mange havne satser strategiske på at ændre og udvide deres aktivitetsområder for at overleve som aktiv erhvervshavn. Esbjerg har formået at omstille sig fra fiskerihavn til aktiviteter inden for godstransport og off shore. Rømø, som er en mindre havn satser også på at servicere energisektoren, mens andre havne som fx Hundested havn og landingsstedet ved Klitmøller har formået at skabe nye erhvervsaktiviteter, der inkluderer kunst og kultur, sport fødevarer, design m.v. (Ministeriet for By, Bolig og Landdistrikter).

Figur 20: Antal fartøjer efter fartøjslængde (oal) fordelt på kystfiskere og ikke-kystfiskere

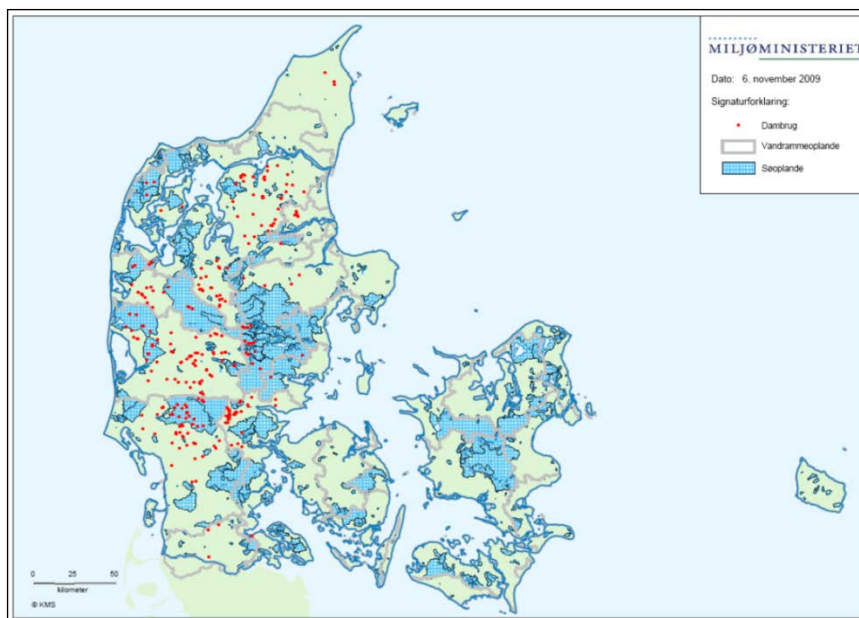

Kilde: Fødevareøkonomisk Institut på baggrund af NaturErhvervstyrelsens fartøjsregister

Note: Kystfiskere defineres ud fra licensnummer (0060)

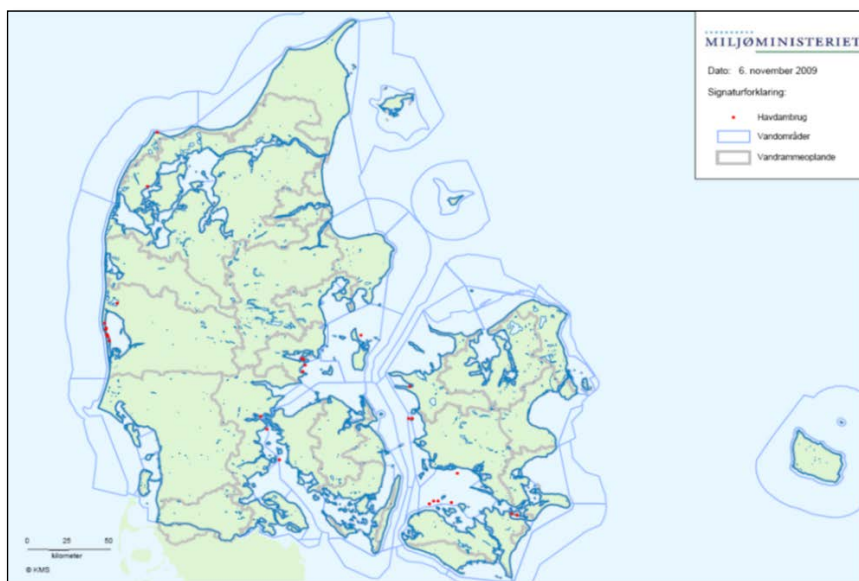
Lokaliseringen af dambrug (kontekstindikator 2 fiskeriområder) hænger sammen med de naturgivne betingelser for dam- og havbrugsproduktion. Dambrugsproduktionen findes stort set udelukkende i Jylland, særligt i et bælte syd for Limfjorden. Antallet af havbrug er beskedent og geografisk delt i klumper fra Ringkøbing fjord i vest til Lolland Falster i sydøst.

Figur 21: Lokaliseringen af Dambrug 2009

Kilde: Miljøministeriet

Figur 22: Lokaliseringen af Havbrug 2009

Kilde: Miljøministeriet

Kystturisme

Danmark har med sin lange kystlinje på over 7000 km et stort potentiale for ferieformer og turisme, der indebærer adgang til vand i form af kyster og fjorde. Kystturismen er derfor også relevant for de danske fiskeriområder. Kystturisme defineres dog bredt og indeholder også landområder.

Kystturismen er den turisme, der foregår uden for storbyerne; København, Århus, Aalborg og Odense. Rapporten "Kystturismen i Danmark 2011" fra Center for Regional- og

Turismeforskningen samt Videncenter for Kystturisme viser, at turismen er geografisk spredt rundt i landet. Dog er halvdelen af kystturismen koncentreret på 12 af de 78 kommuner set i forhold til antal overnatninger. Endnu mere koncentreret er de udenlandske overnatninger, hvor halvdelen er koncentreret på 7 kommuner.

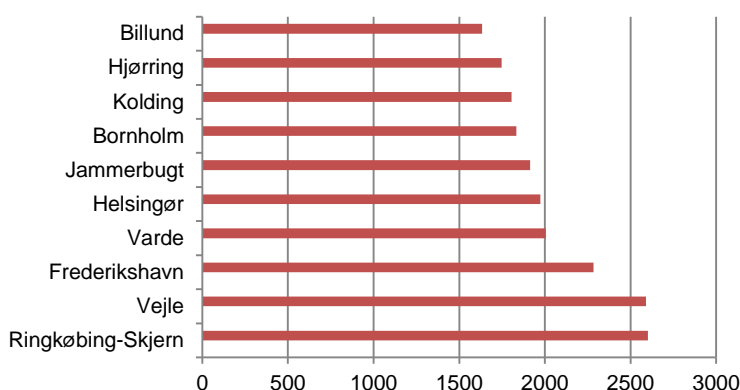
De områder, der har en væsentlig kystturisme, er Vestjylland, herunder særligt Ringkøbing-Skjern, Varde, Jammerbugt, Hjørring og Frederikshavn kommuner. Dette skyldes primært områdernes styrke som overnatningsdestinationer. Hvert område tegner sig for godt 3,5 mia. kr. i turismeomsætning. Andre områder som Esbjerg, Vejle og Kolding nævnes også i rapporten som områder med stærke oplevelsesbaserede destinationer inden for kystturismen.

Den samlede omsætning i kystturismen er ca. 45 mia. kr. årligt med en direkte og afledt beskæftigelse på 68.500 årsværk (2010).

Fælles for de nævnte områder er, at de alle er beliggende i Jylland og flere af dem repræsenterer de traditionelt stærke fiskeriområder. Kystturismen vil dog også have lokaløkonomisk interesse i mindre stærke turismeområder og fiskeriområder. Kun i få kommuner har kystturismen mindre betydning.

For eksempel viser beregninger i rapporten, at den direkte og afledte beskæftigelseseffekt af kystturismen i 2010 var ca. 2.600 årsværk i Rinkøbing-Skjern og knap 2.300 årsværk i Frederikshavn kommune, jf. figur 23. På de mindre øer med en relativ lille befolkning ses også en betydelig beskæftigelseseffekt, der for Langeland og Ærø er beregnet til henholdsvis knap 700 og ca. 275 årsværk.

Figur 23: Beregnet direkte og indirekte beskæftigelseseffekt af kystturisme, antal årsværk (top 10) 2012

Kilde: Kystturismen i Danmark 2011, Center for Regional- og turismeforskning og Videnscenter for Kystturisme.

Kystturismen bidrager med en væsentlig værdi og beskæftigelse til hele landet, og ikke mindst i de største danske fiskeriområder. Rapporten ”Kystturisme i Danmark 2011” peger også på, at der særligt skal arbejdes for de områder, der udgør størstedelen af kystturismen og på at forbedre integrationen mellem overnatninger og oplevelser. Det er nødvendigt for at modgå det fald i kystturisme, som mange områder oplever, som følge af den skærpede internationale konkurrence. Der er behov for at tilpasse sig nye markeder og turister, der i højere grad efterspørger oplevelser og nye muligheder for at kombinere kystferie, erhverv og byliv. Der er grundlag for at skabe vækst ved at udnytte og udvikle turismepotentialet i fiskeriområder, men en bedre integration mellem traditionelle turismefaciliteter og et differentieret valg af oplevelser forudsætter nye samarbejdsrelationer i form af netværk og klynger samt kompetenceopbygning på tværs af sektorer.

5.4. Opsummering

Den danske fiskerisektor har beskæftigelsesmæssigt en relativ lille betydning med en andel af beskæftigelsen på 0,3 % målt i årsværk.

De traditionelle fiskeriområder er præget af en befolkningstæthed under gennemsnittet og oplever generelt en befolkningsnedgang modsat landet som helhed, der oplever en befolkningstilvækst. Befolkningstilvæksten sker i de kommuner, der rummer de større byer. De seneste år er der sket en nedgang i beskæftigelsen, hvilket er generelt over hele landet, men faldet er større i traditionelle fiskerikommuner og i de jyske regioner end i resten af landet.

Beskæftigelsen er for nedadgående i store dele af sektoren, både inden for forarbejdning og for det primære fiskeri. Fiskerisektoren beskæftiger kun omkring 6.000 fuldtidsansatte (2011). Målt på landingsværdi er landingen af fisk koncentreret på få store havne langs den jyske vestkyst, hvor 90 % af den samlede landingsværdi landes. Dambrug er ligeledes lokaliseret i Jylland, og udgør sammen med et beskedent antal havbrug en andel af beskæftigelsen på omkring 5 %.

Kystfiskeriet er mere fordelt mellem regionerne, men har ikke større kommerciel betydning på landsplan. Dog har kystfiskeriet en lokaløkonomisk og kulturel betydning gennem opretholdelse af fiskeriaktiviteter i havne og fiskersamfund samt opretholdelse af traditionelle fiskerier såsom ophaling af fartøjerne på land.

Demografiske nøgletal for udvalgte fiskerikommuner sammenlignet med hele landet ses af tabel 36 nedenfor. Særlig markant er befolkningsnedgangen i de udvalgte fiskerikommuner sammenlignet med landet som helhed.

Ledigheden er dog generelt ikke gået ned i fiskeriområderne, hvilket antagelig hænger sammen med aldersfordelingen og den negative befolkningsudvikling.

Erhvervsstrukturen viser, at fiskeriområder er kendetegnet ved en relativ høj andel af primære erhverv samt bygge og anlæg, mens serviceerhvervene er underrepræsenteret i forhold til kommuner med de større byer. De traditionelle fiskeriområder har dog i kraft af sine natur- og landskabsmæssige værdier, samt store erfaringer i at udbyde overnatningsfaciliteter, en stor styrke i kystturismen. Dog er der også et behov for at udvikle turismen i retning af nye oplevelser og integration mellem ferieformer samt bedre tilpasning til nye målgrupper. I forhold til andre sektorer inden for f.eks. energi- og off-shore sektoren har især vestkysten nogle styrker, der kan udnyttes i diversificering af økonomien samt energiomstilling til nye og vedvarende energiformer.

Tendensen til koncentration af fiskeriindsatsen omkring de store fiskerihavne og havnenes evne til at inkludere nye aktiviteter, som for eksempel servicering af energisektoren, giver nye muligheder for at samle og udnytte kompetencer på tværs af sektorer, og dermed nye kompetenceklynger.

Erfaringerne fra den tidligere programperiode viser, at indsatsen i fiskeriområderne giver grundlag for mange forskellige aktiviteter der udnytter de stedbundne ressourcer. Det er primært de naturgivne ressourcer og den maritime kultur, der kan udnyttes til turisme, bosætning eller udvikling af nye produkter inden for fødevarer, turisme m.v. Dette har ligeledes medvirket til at styrke vækstpotentialet i de danske fiskeriområder. Erfaringerne viser dog også, at det i nogle områder kan være vanskeligt at inddrage traditionelle erhvervsaktører, og der er behov for at understøtte netværk og samarbejde i kommende programperiode.

Tabel 36: Demografiske nøgletal for udvalgte fiskerikommuner

Indikator	Fiskerikommune								
	Frederikshavn	Thisted	Hjørring	Lemvig	Esbjerg	Norrdjurs	Bornholm	Læsø	Hele landet
Region	Nordjylland	Nordjylland	Nordjylland	Midtjylland	Syddanmark	Midtjylland	Hovedstad	Nordjylland	Alle regioner
Befolkning (antal personer)	61.158	44.908	66.178	21.384	115.112	37.876	41.303	1.897	5.580.516
Befolkningstæthed (personer/km ²)	94	42	71,5	42,5	144,7	52,5	70,2	16	129,9
Befolkningsudvikling (%)	-3,1	-2,2	-1,9	-4,9	0,6	-1,4	-4,5	-9,3	2,8
Beskæftigelsesudvikling (%)	-6,5	-4,9	-3,7	-1,8	-5,0	-3,2	-3,1	-12,7	-4,2
Beskæftigede i fiskerisektoren (årsværk, %)	3,95	3,26	3,07	5,14	1,27	1,88	1,73	9,07	0,3
Beskæftigede i fiskerisektoren (antal årsværk)	829	576	642	353	576	213	213	45	5239

Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger.

Note: Tal for befolkning og befolkningstæthed er fra januar 2012. Befolkningsudvikling 2007-2012. Beskæftigelsesudvikling 2009-2010. Beskæftigede i fiskerisektor 2011.

6. Ledsagende foranstaltninger for Den fælles fiskeripolitik under delt forvaltning (EMFF kapitel VI)

6.1. Dataindsamling

Dataindsamling i henhold til Dataindsamlingsforordningen (DCF)

Danmark har siden 2002, først i henhold til DCR'en (Data Collection Regulation 2002-2008) og siden i henhold til DCF'en (Data Collection Framework 2009-2013), gennemført de dataindsamlingsprogrammer, der har været udarbejdet for Danmark. Responsgraden i forhold til calls fra DCF'en var i 2011 på 100 % (kontekstindikator 1 dataindsamling) (DTU Aqua).

Det danske dataindsamlingsprogram indeholder følgende opgavetyper:

- Indsamling af økonomiske variabler
- Indsamling af biologiske variabler
 - Indsamling af landinger
 - Indsamling til søs ombord på kommercielle fartøjer
- Indsamling af tværgående variable (data for fangst, effort, kapacitets, etc.)
- Indsamling af fiskeriuaafhængige data med havundersøgelsesskibe
- Indsamling af økonomiske data om akvakulturen
- Indsamling af økonomiske data om forarbejdningsindustrien
- Vurdering af fiskeriets indvirkning på det marine økosystem
- Forvaltning og anvendelse af data omfattet af dataindsamlingsordningen.

Programmet er blevet gennemført i et konsortium bestående af Institut for Akvatiske Ressourcer (DTU Aqua), Danmarks Statistik (DST) og Fødevareøkonomisk Institut (FØI). DTU Aqua koordinerer det danske program, og den national kontaktperson for dataindsamling er ligeledes ansat ved DTU Aqua.

Gennemførelsen af de danske dataindsamlingsprogrammer

Det danske dataindsamlingsprogram er i alle årene blevet gennemført efter planerne. Siden 2002 er alle årsrapporterne for den danske dataindsamling blevet evalueret af EU Kommissionens Scientific, Technical and Economical Committee for Fisheries (STECF) og godkendt af Kommissionen. Økonomistyringen og regnskabsføringen af det danske dataindsamlingsprogram er i perioden 2002-2012 blevet revideret af DG MAREs revisionskontor. Resultaterne fra revisionen har vist, at der i Danmark er kapacitet til at gennemføre og forvalte et større dataindsamlingsprogram. Det er en styrke for gennemførelsen af dataindsamlingen, at få partnere er involveret i arbejdet, da det fremmer en mere effektiv koordination af arbejdet. Desuden har disse hovedaktører en stor ekspertise inden for området. Ifølge den nuværende dataindsamlingsforordning skal EU Medlemsstaterne sikre, at alle indsamlede data er lagret på elektroniske medier, og at de gøres tilgængelig for fiskeridatabrugere. I 2011 gennemførte Kommissionen en ekstern revision af de

danske IT systemer til datalagring- og datatransmissionssystemer med et meget positiv resultat til følge.

Igennem alle årene siden EU's dataindsamlingsprogram blev vedtaget har samarbejdet mellem Danmark og EU Kommissionen fungeret upåklageligt og de danske aktører på området har deltaget aktivt i det tværnationale samarbejde og i udvikling af fælles EU standarder.

Ifølge den nuværende og forrige dataindsamlingsforordning har kravene til hvad, der skulle indsamles være styret efter nogle minimumskrav uden at der har været sammenhæng med hvad og hvilke data data-brugerne måtte ønske. I den kommende dataindsamlingsforordning ønskes dette ændret, således at dataindsamlingen bliver mere data-bruger drevet. Ligeledes bør der arbejdes for at fremme sammenhæng og harmonisering mellem indsamling eller registrering af data fra f.eks. kontrolforordningen (Rådforordning 404/2009) og indsamling af data i henhold til den kommende dataindsamlingsforordning, således dobbelt arbejde undgås.

Desværre har dataindsamlings- og analysemetoder samt teknologiske hjælpemidler ikke udviklet sig inden for de seneste mange år. Der bør derfor arbejdes for, at nye teknologiske hjælpemidler og metoder i de kommende år kan udvikles.

6.2. Kontrol og håndhævelse

NaturErhvervstyrelsens største fiskerikontrolområde er kontrol af det erhvervsmæssige fiskeri. Derefter følger kontrol af det rekreative fiskeri i salt- og ferskvand. Hele kontrolkæden inden for kontrol er samlet i NaturErhvervstyrelsen, som varetager alle processer fra planlægning til afgørelse, herunder visse tilfælde af sanktionsudstedelse.

Kontrollen af det erhvervsmæssige fiskeri gennemføres efter en risikobaseret kontrolstrategi, der bl.a. indbefatter kontrolplaner overfor særlige fiskerier samt fokuserede indsatsområder og kampagner. Kontrollen foregår ved fysisk kontrol til søs, ved landing i havn samt ved opkøbere af fisk. Endvidere foretages administrativ krydskontrol. Administrativ krydskontrol foregår ved samkørsel og sammenligning af forskellige oplysninger fra en given fangstrejse, herunder oplysninger fra logbog, afregning, VMS (satellitovervågning) og meldinger. NaturErhvervstyrelsens kontrollører kan i kraft af deres basisuddannelse og faglige viden løse alle kontrolopgaverne og kan derfor hurtigt omstille fokus fra én kontrolopgave til en anden.

NaturErhvervstyrelsens indsats i forhold til erhvervsfiskeri og rekreativt fiskeri omfatter, ud over kontrol og tilsyn, et betydeligt samarbejde med branchens organisationer og interessenter, herunder andre myndigheder. Endelig sker der vejledning og information til borgere og interessenter samt kontakt til presse.

Kontrol af det erhvervsmæssige fiskeri foregår især som kontrol af fartøjer til søs under fiskeri, kontrol i havn ved landing samt kontrol af partier af fisk hos opkøbere. Kontrolforretningen foregår

generelt problemfrit i kraft af kontrollørernes evne til dialog og konflikthåndtering. I forbindelse med kontrolforretningen udfærdiger kontrollørerne en besøgsrapport med oplysninger om de enkelte kontrolelementer. Oplysningerne fra besøgsrapporterne er den grundlæggende dokumentation for kontrolarbejdet. Standardisering og digitalisering af besøgsrapporten skal imødegå evt. manglende ensartethed i sagsdokumentationen.

Kontrolgrundlaget for landingskontrol var i 2011 ca. 91.500 landinger af fisk, hvilket er 2,7 % færre landinger end i 2010. De landede mængder af fisk i 2011 var ca. 921.800 tons, hvilket er et fald på 14 % i forhold til 2010.

I 2012 blev der gennemført kontrol af 3.775 fangstrejser (kontekstindikator 2 kontrol og håndhævelse), hvilket er 306 færre end i 2011, svarende til en generel nedgang på 7,5 %. Nedgangen er især sket i forhold til kontrol af industrilandingerne, hvor især færre tobislandinger i 2011 har medført færre kontrolforretninger.

Tabel 37: Fartøjskontrol 2009-2012

	2009	2010	2011	2012	Udvikling 2011 - 2012
Kontrol i havn	3.769	3.716	3.453	3.202	- 7,3 %
Kontrol til søs	787	655	628	573	- 8,6%
Fartøjskontrol i alt	4.556	4.371	4.081	3.775	- 7,5 %

Kilde: NaturErhvervstyrelsen, 2013

Kontrol af torsk er gennemført efter en kontrolplan, der fastsætter et mål for antallet af landingskontrolforretninger indenfor forskellige fiskeredssegmentssegmenter fordelt på farvande. Kontrolfrekvensen på torskelandinger omfattet af kontrolplanen var 5,0 %. I 2011 var landinger af torsk fra farvandene Nordsøen, Skagerrak, Kattegat, Vestlige Østersø og Østlige Østersø opdelt i 16 segmenter. Målene for kontrol blev opfyldt i 12 segmenter.

En kontrolforretning af en pelagisk landing af sild, makrel eller hestemakrel over 10 tons fra Nordsøen, Skagerrak og Kattegat indeholder en lang række faste kontrolpunkter. Der udføres både fysisk kontrol af udvalgte fartøjer samt administrativ krydskontrol af alle landinger. Målet er fysisk kontrol af mindst 10 % af antallet af landinger og mindst 15 % af mængderne samt administrativ krydskontrol af samtlige landinger. Kontrolmålene kan som kvantitative EU-kontrolmål i visse tilfælde medføre en forkert prioriteret kontrol og en ufleksibel arbejdstilrettelæggelse.

I 2011 blev der gennemført fysisk kontrol af 34 landinger, svarende til 13 % af antallet af pelagiske landinger og 16 % af de landede mængder. Målene for kontrol blev således opfyldt.

Kontrol af landinger af industrifiskeri blev i 2011 styret ved hjælp af et kontrolprogram, hvor der i samarbejde med DTU Aqua var fastlagt forskellige kontrolfrekvenser på forskellige typer af industrifiskerier. Kontrolfrekvensen er et udtryk for risikovurderingen på typer og områder. Eksempelvis var kontrolfrekvensen på brisling fra Nordsøen 20 %, mens den for brisling i Skagerrak var 33 %. Man har således god erfaring med at måle hvilken kontrol, der giver størst effekt.

Der er også udført kontrol af andre fiskearter, herunder arterne rødspætte, tunge, kulmule og dybvandshummer samt sild fra Østersøen. Kontrollen er gennemført til søs under fiskeri og ved landinger af de pågældende arter, både når arterne er landet i forbindelse med landinger af torsk, og når arterne er landet særskilt. I 2011 er der udført 796 landingskontrolforretninger og 222 kontrolforretninger til søs af disse arter, hvor fangsten ikke samtidig har indeholdt torsk, pelagiske arter eller industriarter. I 2010 var de tilsvarende tal 700 ved landing og 252 til søs.

NaturErhvervstyrelsen kontrollerede i 2011 758 partier af fisk hos opkøbere, herunder kontrol af hygiejneforhold samt sortering og opvejning, hvilket er 36 færre end i 2010. Som en del af kontrolarbejdet hos opkøbere blev der kontrolleret 809 PO-udtag svarende til 14 %. Kontrolkravet fastlægger, at der skal gennemføres kontrol af mindst 10 % af alle PO-udtag, og kontrolkravet er således opfyldt.

Hygiejnekontrollen sker i forbindelse med kontrol ved landing samt ved kontrol hos modtagere og opkøbere. Hygiejnekontrollen består af en vurdering af, om fisken er konsumegnet efter Fødevareloven, herunder om de hygiejniske forhold vedrørende håndtering, transport og opbevaring er tilfredsstillende.

NaturErhvervstyrelsen gennemfører den kontrol, der følger af EU's IUU-forordning. Arbejdsopgaverne indebærer kontrol af landinger fra tredjelandes fartøjer i danske havne og validering af fangstattester ved danske virksomheders eksport af fisk og fiskerivarer til visse tredjelande. NaturErhvervstyrelsen skal gennemføre administrativ kontrol af samtlige direkte landinger foretaget af tredjelandes fartøjer samt fysisk kontrol af mindst 5 % af samme landinger.

I 2011 blev der gennemført administrativ kontrol af 609 attester fra tredjelande samt fysisk kontrol af 75 landinger svarende til 12,3 %. Der blev foretaget validering af 1.205 attester på danske partier til eksport. Målene for kontrol på området blev dermed opfyldt.

NaturErhvervstyrelsen er ansvarlig for kontrol af lukkede områder i realtid (RTC). Særlige lister, som dannede baggrund for udvælgelsen af fartøjer, som kunne være relevante at inspicere i forbindelse med RTC-kontrol i Nordsøen og Skagerrak, blev udarbejdet hver uge i 2011. Fartøjslisterne gjorde det muligt at identificere de områder, hvor RTC-arterne (torsk, kuller, hvilling og mørksej) blev fanget. I løbet af 2011 gennemførte kontrolskibene 45 RTC kontrolforretninger, hvoraf 9 førte til områdelukninger pga. for stor en andel af ungfisk.

Der er således god adgang til data samt gode muligheder for at anvende disse data til kontrol. NaturErhverv-styrelsen udfører i den forbindelse krydskontrol med grundlag i forskellige

datakilder. Fra august blev der udviklet særlige lister over fartøjer, der efterfølgende skulle krydskontrolleres. Listerne blev udarbejdet på baggrund af VMS data, logbogsdata, afregningsdata, tilmeldingsdata og tilladelsesdata. Listerne er i første omgang udarbejdet for ti specifikke problemstillinger inden for områderne fejlskøn, manglende melding, manglende eller forkert tilladelse og overfiskeri. I perioden fra august til december har der været 1.139 forhold, der skulle krydskontrolleres. Af disse forhold har 493 forhold givet anledning til yderligere sagsbehandling, herunder kvalitetssikring, fejlretning, partshøring og eventuel sagsrejsning.

NaturErhvervstyrelsen har udviklet risikobaseret kontrol. På en række områder er der udviklet særlige scorelister, hvor kritiske fartøjer identificeres og vurderes i forhold til hinanden. Fartøjerne tildeles en score mellem 0 og 10, afhængig af deres evne til at overholde reglerne i udvalgte problemstillinger. Princippet for en scoreliste er vist her, hvor fartøjer med høj score er særlig interessante i forhold til kontrolindsats.

Jo flere fartøjer, der scorer lavt, jo bedre overholdes reglerne.

Kontrolenhederne anvender informationerne fra scorelisterne forud for planlægning af kontrol. NaturErhvervstyrelsen har i 2011 udviklet en applikation, som på en SmartPhone viser et givet fartøjs aktuelle score. Dette giver kontrolpersonalet mulighed for til stadighed at have opdaterede oplysninger til rådighed forud for kontrol. Samtidig sikres dokumentation af kontrollen. De nye værktøjer giver imidlertid visse udfordringer i relation til oplæring i de nye kontrolsystemer.

Billedet på mobiltelefonen viser et eksempel på fartøjer tilmeldt til losning, og de to fartøjer markeret med rødt er særlig interessante at kontrollere. Dog har der vist sig at være manglende gennemsigtighed for kunden i forhold til, hvorfor disse udtages til kontrol. Hertil kommer lejlighedsvis udfordringer som følge af utilstrækkelig performance i IT-systemerne.

I løbet af 2011 har inspektorater og skibe deltaget i en række fælles internationale kontrolkampagner, Joint Deployment Plans (JDP). Kontrollen er foregået både til søs og i havne og har været rettet mod fiskeri og landinger af torsk. Danske kontrollører har været udlånt til udenlandske kontrolskibe og havne, og udenlandske kontrollører har været om bord på danske kontrolskibe og kørt sammen med danske landingskontrolhold.

Indikatorer for den nuværende kontrolindsats:

Tabel 38: Alvorlige overtrædelser

2010	2011	2012
30	17	32

Kilde: NaturErhvervstyrelsen, 2013

I 2012 blev der således observeret 32 alvorlige overtrædelser (kontekstindikator 1 kontrol og håndhævelse).

Procentdel af landinger, som har været omfattet af fysisk kontrol

I 2012 blev der gennemført kontrol af 3.775 landinger ud af 88.234 landinger af fisk i alt. Det svarer til 4,28 pct.

Antal kontrolfartøjer

I 2012 var der 3 fiskerikontrolfartøjer og 219 fuldtidsansatte som kontrolpersonale, mens budgettet var på 188,5 mio. kr. (kontekstindikator 3 kontrol og håndhævelse).

Tabel 39: Kontrolpersonale omregnet til fuldtidsstillinger

Årsværk fiskerikontrol	2008	2009	2010	2011	2012
	251	248	237	236	219

Kilde: NaturErhvervstyrelsen, 2013

Tabel 40: Budget for de seneste 5 år

I alt mio. kr (årets priser, løbende)	2008	2009	2010	2011	2012
Regnskab	177,0	182,4	195,4	176,4	188,5

Kilde: NaturErhvervstyrelsen, 2013

Antal fartøjer udstyret med ERS/VMS

Ultimo 2012 var der 440 fiskerfartøjer udrustet med ERS og 446 fiskerfartøjer udrustet med VMS (kontekstindikator 3 kontrol og håndhævelse).

6.3. Opsummering

Danmark har en relativt stor kapacitet inden for dataindsamling med kompetente og effektive partnere. Der er et ønske om en større harmonisering af dataindsamling til forskellige formål, så dobbeltarbejde undgås, samt at dataindsamling i højere grad inddrager stakeholders og fokuserer på brugernes databehov.

Til det formål er der brug for udvikling og innovation, da de teknologiske hjælpemidler, dataindsamlings- og analysemetoder ikke har udviklet sig inden for de seneste mange år.

Inden for kontrol har Danmark i høj grad levet op til forpligtelser i forbindelse med fysisk kontrol, administrativ krydskontrol samt kontrol af attester for salg til og fra tredjelande, der følger af EU's IUU-forpligtelser.

Til den fysiske kontrol af landinger har NaturErhvervstyrelsen udviklet risikobaseret kontrol, hvor fartøjer vurderes i forhold til hinanden og kritiske fartøjer på den måde identificeres. Dette bidrager til en mere effektiv kontrol. Dog foretages der fortsat mange fysiske kontroller hvert år, hvilket er relativt ressourcekrævende. Desuden er der en række nye krav, blandt andet under CFP-reformen og i forbindelse med discardforbuddet. Dette kræver nytænkning og en mere ressourceeffektiv tilgang til kontrol.

7. Analyse af miljøsituationen på tværs af kapitler

Danmark har en kystlinje på 7.314 km og et samlet vandareal på 700 km², hvoraf beskyttede søer over 100 m² udgør 64.524 ha. Der er 69.000 km vandløb, hvoraf 28.000 km er beskyttede vandløb (kontekstindikator 3b, 3c, 4a, 4b og 4c fiskeriområder).

7.1. Fiskeri

Dansk fiskeri

De vigtigste farvande for dansk fiskeri er Østersøen, Kattegat, Skagerrak og Nordsøen. Der udøves også dansk fiskeri i Norskehavet og i farvandet vest for UK. Danske fiskere udnytter en lang række fiskeri- og skaldyrsbestande i alle de nævnte farvande. De fleste bestande deles med fiskere fra andre EU-lande, Norge, Island, Færøerne og Rusland, og kun et meget begrænset antal kystnære bestande udnyttes alene af danske fiskere. Derfor udgør dansk fiskeri kun en delmængde af det samlede fiskeritryk på de enkelte bestande. Tabel 41 viser dansk fiskeris andel af den samlede fiskeridødelighed for de for dansk fiskeri vigtigste bestande.

Tabel 41: Dansk fiskeris andel af den samlede fiskeridødelighed

Art	Bestand	Dansk fiskeris andel af den samlede fiskeridødelighed
Torsk	Nordsøen, Skagerrak og den østlige Engelske kanal	8,9 %
Torsk	Veslige Østersø	48,8 %
Torsk	Østlige Østersø	21,2 %
Rødspætte	Nordsøen	8,9 %
Kuller	Nordsøen, Skagerrak og Kattegat	5,2 %
Hvilling	Nordsøen og den østlige Engelske Kanal	6,3 %
Sej	Nordsøen, Skagerrak, Kattegat og vest for Skotland	8,1 %
Tunge	Nordsøen	3,2 %
Tunge	Skagerrak og Kattegat	87,3 %
Jomfruhummer	Nordsøen	2,9 %
Jomfruhummer	Skagerrak og Kattegat	73,6 %
Sild	Nordsøen	35,7 %
Sild	Vestlige Østersø	22,7 %
Sild	Østlige Østersø	3,8 %
Brisling	Østersøen	12,8 %
Tobis	Nordsøen og Skagerrak	73,1 %
Sperling	Nordsøen, Skagerrak og Kattegat	51,7 %

Kilde: ICES 2011

Dansk fiskeri kan opdeles i en række fiskerier, alt afhængig af fiskeriområde, anvendt redskab og maskestørrelse samt målart, og de forskellige fiskerier har forskellige habitatpåvirkninger. De vigtigste danske fiskerier er:

1. Pelagisk fiskeri efter sild og makrel. Disse fiskerier anvender primært flydetrawl mens anvendelse af snurpenot er blevet mindre betydende end tidligere. Fiskerierne er generelt meget selektive og der er ingen fysisk påvirkning af bundhabitatet.
2. Demersalt fiskeri med anvendelse af bundslæbende redskaber efter primært torsk, rødspætte, jomfruhummer, dybvandsrejer, kuller, sej og andre rund- og fladfisk. Bundtrawl- og snurrevods fiskeriet udøves i Nordsøen, Skagerrak, Kattegat og i Østersøen. Den anvendte maskestørrelse afhænger af fangstfarvand samt af den primære målart der fiskes efter. I og med redskaberne slæbes hen over havbunden vil der være en fysisk påvirkning.

3. Demersalt fiskeri med anvendelse af bundtrawl efter tobis i Nordsøen og i mindre omfang i Skagerrak og Kattegat. Fiskeriet foregår på sandbund og er meget selektivt.
4. Garnfiskerierne udføres i Nordsøen, Skagerrak, Kattegat og i Østersøen. Fiskeri med garn er primært efter rund- og fladfisk og målartern er afhængig af sæson og fangstområde. Ved fiskeri med garn vil der være en minimal fysisk påvirkning af havbunden.
5. Langs den jyske vestkyst udøves et fiskeri med bomtrawl efter hesterejer. Bomtrawl er det redskab, der har den største fysiske påvirkning af havbunden.
6. I Lillebælt samt i Limfjorden pågår et fiskeri med skraber efter muslinger. Fiskerierne har en fysisk påvirkning af havbunden.
7. Faststående redskaber. Ruser og bundgarn anvendes som primære redskab ved fiskeri efter ål.

Omfanget af anvendelsen af de forskellige redskaber er meget forskelligt. Som det tidligere er nævnt, er mange fiskerier forvaltet eller begrænset i indsats. Tabel 42 viser antallet af fiskedage (antallet af dage, hvor fangster er anført i fiskernes logbøger).

Tabel 42: Antal fiskedage for dansk fiskeri for 2011 fordelt på redskabstype

	Nord-søen	Skagerrak	Katte-gat	Bælt farvandet	Ø. Østersø	Fjorde og muslingområder	Andre farvande	Total	%
Pelagisk trawl+not	1356	97	348	340	482	86	155	2864	3,5 %
Bundtrawl	9568 ¹	13602 ¹	8384 ¹	3513 ¹	5725 ¹	2	305	41099	49,6 %
Bomtrawl	3150	70						3220	3,9 %
Snurrevod	1158 ¹	2021 ¹	55 ¹	149 ¹	220 ¹			3603	4,3 %
Muslingskraber						4267		4267	5,1 %
Garn	5837 ¹	2989 ¹	1089 ¹	9320 ¹	3880 ¹	456		23571	28,4 %
Andre passive redskaber	326 ¹	148 ¹	83	1393	1516	795		4261	5,2 %
Total	21395	18927	9959	14715	11823	5606	460	82885	100 %

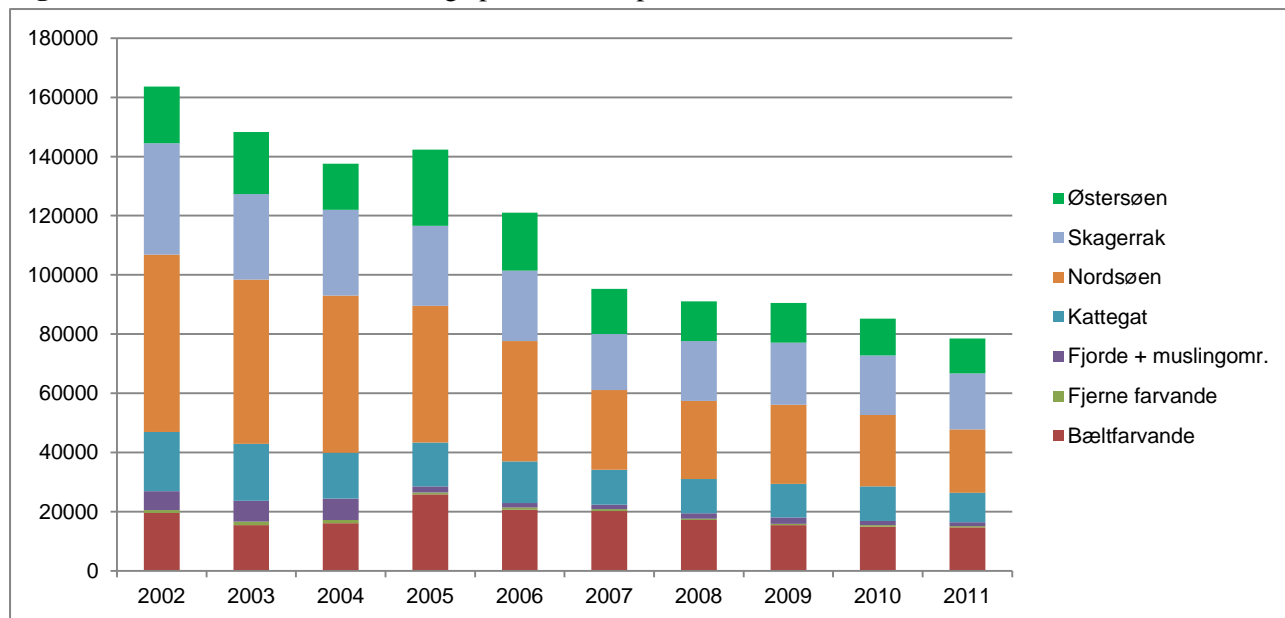
Kilde: NaturErhvervstyrelsen, 2013

Note: ¹ Fiskeri med effort begrænsning

Som det fremgår af tabel 42 udøves 62,9 % af det danske fiskeri med bundsløbende redskaber, 3,5 % med pelagiske redskaber og 33,6 % med passive redskaber.

Den samlede danske fiskeriindsats er faldet over de sidste 10 år. Figur 24 viser det akkumulerede antal fiskedage per farvand for perioden 2002-2011. Som det fremgår, er antallet af fiskedage fra 2002 til 2011 halveret fra ca. 164.000 til ca. 83.000 fiskedage.

Figur 24: Akkumuleret antal fiskedage per farvand i periode 2002-2011

Kilde: NaturErhvervstyrelsen

Enkelartsfiskeri

En række danske fiskerier fisker målrettet efter en enkel art. Det er fiskerier som målrettes efter især pelagiske arter såsom sild, makrel, havgalt, blåhvilling, brisling og hestemakrel. Ved disse fiskerier anvendes primært trawl, men sild og makrel fanges også med not. Fiskeri efter tobis, sperling og i Østersøen efter torsk foregår primært med anvendelse af bundtrawl. Fiskeriet målrettes efter de nævnte arter, men der kan være begrænsede mængder af andre arter som bifangst. Tobis, brisling, havgalt og sperling fanges primært med henblik på fremstilling af fiskemel og -olie.

Blandet fiskeri og samspil mellem fiskerier

De fleste demersale fiskerier i Nordsøen, Skagerrak og Kattegat er blandede fiskerier, hvor mange bestande udnyttes sammen.

Som eksempel kan nævnes trawlfiskeri i den centrale Nordsø, hvor mindste tilladte maskestørrelse er fastsat efter jomfruhummer og tunge, men hvor der også fanges en lang række andre arter.

Rundfisk fanges i Nordsøen primært i bundtrawls- og garnfiskeri med en maskestørrelse på mindst 120 mm., mens der i Skagerrak og Kattegat anvendes en maskestørrelse på 90 mm. I de senere år er der i en række af trawlfiskerier sket en forøgelse af selektiviteten gennem introduktionen af sorteringspaneler. Disse blandede demersale fiskerier er mere eller mindre målrettet mod én eller flere arter afhængigt af fangstområde og sæson. Torsk, kuller, sej og hvilling udgør størstedelen af

fangsten af rundfisk i de blandede fiskerier, selvom der kan være betydelige bifangster af andre arter, især havtaske, fladfisk og jomfruhummer. I Skagerrak og Kattegat er jomfruhummer målart i en stor del af fiskerierne. Fiskeri efter dybhavsrejer i Skagerrak og den nordlige Nordsø er også et vigtigt dansk fiskeri. Der er i flere af fiskerierne en betydelig udsmid af især undermålsfisk, men også af fisk, der er over mindstemålet.

Forvaltning af fiskerierne

Dansk fiskeri reguleres gennem EU's fælles fiskeripolitik og national lovgivning. En af de vigtigste målsætninger i EU's fiskeripolitik er at sikre, at udnyttelsen af ressourcerne er bæredygtig, dvs. at bestandene ikke overudnyttes og fiskeriets effekt på havmiljøet minimeres.

Målsætningen er at forvalte fiskerierne således, at fiske- og skaldyrsbestande senest i 2015 er på et niveau, der kan producere det maksimale bæredygtige udbytte (MSY), hvor dette er muligt, og senest i 2020 for alle bestande.

Forvaltningen af fiskerierne sker gennem årlige landingskvoter for alle betydende bestande suppleret med begrænsninger i fiskeriindsatsen og tekniske regler, herunder regler for udformning og anvendelse af redskaber, lukkede områder og perioder samt mindstemål. Et vigtigt redskab i forvaltningen af fiskerierne er flerårige forvaltningsplaner og i dag er langt størstedelen af de danske fiskerier omfattet af flerårige EU planer, som bl.a. fastlægger den maksimale fiskeriindsats. Som eksempel kan nævnes forvaltningsplanerne for torsk i Østersøen, Skagerrak, Kattegat og Nordsøen, for rødspætter, tunge, kuller, sej og sild i Nordsøen, for laks i Østersøen og for makrel. Nationalt er der fastlagt forvaltningsplaner for fiskeri efter muslinger og ål.

7.2. Videnskabelig rådgivning

Forvaltningen af fiskerierne er baseret på videnskabelig rådgivning fra det Internationale Havundersøgelsesråd ICES og EU Kommissionens videnskabelige rådgivningskomite STECF, om bestandenes udvikling og fiskeriernes påvirkning af økosystemerne.

Kvoterådgivningen har siden 2010 taget udgangspunkt i MSY-målsætningen og opererer med to referencepunkter Fmsy og B-trigger. Fmsy er den fiskeridødelighed som over en længere periode giver MSY. B-trigger er et mål for den minimumsstørrelse en bestand skal have for at Fmsy kan betegnes som bæredygtig. Kommer bestanden under B-trigger er det nødvendigt at reducere fiskeridødeligheden yderligere for at sikre en forvaltning i overensstemmelse med MSY målsætningen.

7.3. Forvaltning i relation til Natura 2000, havstrategidirektivet og vandrammedirektivet

Danmark har væsentlige forpligtelser på natur- og miljøområdet i relation til en række EU-direktiver, herunder Natura 2000-direktiverne (habitatdirektivet og fuglebeskyttelsesdirektivet), havstrategidirektivet og vandrammedirektivet. For arealer udpeget som Natura 2000-områder

udarbejdes der naturplaner, som angiver målsætninger og indsatsprogrammer, og for arealer dækket af vandrammedirektivet gælder vandplanerne. For havstrategidirektivet er der udarbejdet miljømål, mens indsatsprogrammerne skal udarbejdes inden udgangen af 2015.

I reformforslaget til den fælles fiskeripolitik anføres, at den fælles fiskeripolitik skal implementere en økosystembaseret fiskeriforvaltning, der begrænser fiskeriernes påvirkning af de marine økosystemer, og at EU's miljøregler skal integreres i den fælles fiskeripolitik. Udgangspunktet vil være, at medlemsstaterne i en region samarbejder om at opnå enighed om fælles henstillinger, som videreformidles til Kommissionen, og som herefter kan vedtages som EU-regler.

Natura 2000-områderne består af 261 habitatområder og 113 fuglebeskyttelsesområder, der er udpeget i overensstemmelse med de 2 naturdirektiver. Områderne dækker i alt 359.100 ha eller ca. 8,3 % af landjordens areal og 18.722 km² eller ca. 17,7 % af det marine areal, heraf 33 områder, som er udelukkende marine. I alt er der 90 Natura 2000-område med marine komponenter, der dækker i alt 1.872.263 ha (kontekstindikator 3a fiskeriområder).

Målsætningen for Natura 2000-områderne er gunstig bevaringsstatus, som indebærer, at tilstanden skal være stabil eller i fremgang og der skal være sikkerhed for, at habitattyperne på udpegningsgrundlaget også i fremtiden vil kunne opnå gunstig bevaringsstatus.

Indsatsen for at forbedre vandkvaliteten af de marine Natura 2000-områder løftes i første planperiode primært af vandplanerne, mens indsatsen i relation til fiskeriets fysiske påvirkning af marine naturtyper og arter løftes af naturplanerne.

Natur- og vandplanerne er implementeret i forvaltningen af fiskeriet, og der er skabt hjemmel herfor i Fiskeriloven. Nye fiskeriaktiviteter skal miljøkonsekvensvurderes, inden der kan tages stilling til, om der kan udstedes tilladelse til den pågældende fiskeriaktivitet som f.eks. det licensbaserede muslinge- og østersfiskeri. For øvrige fiskeriaktiviteter skal sikres, at der er overensstemmelse mellem fiskeriudøvelsen og Natura 2000-områdets udpegningsgrundlag. Der er igangsat et arbejde med beskyttelse af områder udpeget for rev, hvor fiskeri med bundgående redskaber fremover ikke vil være tilladt.

I forvaltningen af muslingefiskeri i Natura 2000-områder stilles der i forbindelse med udstedelse af tilladelser en række krav til fiskerne som bl.a. omhandler hvor mange fartøjer der må forekomme i de enkelte produktionsområder, fuld beskyttelse af ålegræs gennem fastsættelse af minimums dybdegrænse, hvor fiskeri er tilladt, og genudlægning af større sten, mv. I dette fiskeri er der ligeledes fastsat krav til redskaber, der anvendes, og krav om anvendelse af GPS teknologi, der detaljeret dokumenterer fiskeriets udbredelse.

Der er endvidere iværksat en række projekter, som skal afdække omfanget af bifangst af havfugle og marsvin og afsøge behovet for fiskeriregulering for beskyttelse af disse arter.

I forhold til havstrategidirektivet er der opsat målsætninger om fiskebestandenes udnyttelse og om den samlede fysiske påvirkning af havbunden, hvor fiskeri med bundslæbende redskaber udgør en

væsentlig påvirkning. Der skal senest i 2015 være udarbejdet indsatsprogrammer i medfør af havstrategidirektivet, og senest i 2016 skal disse være iværksat.

Videnskabelig rådgivning

Forvaltningen af fiskerierne er baseret på videnskabelig rådgivning. I relation til den fælles fiskeripolitik er Det Internationale Havundersøgelsesråd ICES og EU Kommissionens videnskabelige rådgivningskomite STECF hovedansvarlig for rådgivningen om bestandenes udvikling og fiskeriernes påvirkning af økosystemerne, mens den videnskabelige rådgivning i relation til Natura 2000, havstrategidirektivet og vandrammedirektivet primært sker via Miljøministeriets og Fødevarerministeriets aftaler med universiteterne om forskningsbaseret myndighedsbetjening. Der er generelt mangel på viden, data og kortlægning i forbindelse med økosystemforvaltning, havstrategiindsatser og marine habitater i Natura 2000-områder.

7.4. Miljøtilstand og fiskeriets miljøpåvirkning

Fiskeriets påvirkning af havmiljøet kan inddeles i direkte og indirekte effekter. De direkte effekter omfatter den dødelighed, fiskeriet påfører havets organismer, den biomasse, der fjernes fra havet, tab af fiskeudstyr og marint affald samt den mekaniske påvirkning af især havbunden gennem ophvirvling og omlejring. De indirekte effekter er især forbundet med langvarige og i nogle tilfælde måske permanente ændringer i de enkelte økosystemers struktur. Disse ændringer ses på alle niveauer i fødekæden: fisk, plankton, bunddyrssamfund, sedimentsammensætning. For de arter, der er udsat for et stort fiskeritryk, er der desuden eksempler på genetiske ændringer. De vigtigste miljøpåvirkninger er anført nedenfor.

Påvirkning af fiskebestandene.

Det generelle billede i udnyttelsen af bestandene i danske farvande var frem til årtusindskiftet negativt med stigende fiskeridødelighed og faldende bestandsstørrelser. Siden da er udviklingen vendt og inden for de seneste 10 år er andelen af bestande, der fiskes bæredygtigt, steget fra 12 % til 44 % og den gennemsnitlige fiskeridødelighed er faldet fra at være 2,1 gange de fastlagte mål til 1,3 gange større¹⁷. På trods af den betydelige nedgang i fiskeritrykket og bestandsforbedring er fiskedødeligheden for en del bestande stadig over det niveau, som det Internationale Havundersøgelsesråd (ICES) vurderer, er foreneligt med MSY-målsætningen. En fortsat reduktion af fiskeridødeligheden er nødvendig for at bringe udnyttelsen af disse bestande op på et bæredygtigt niveau.

Utilsigtet bifangst

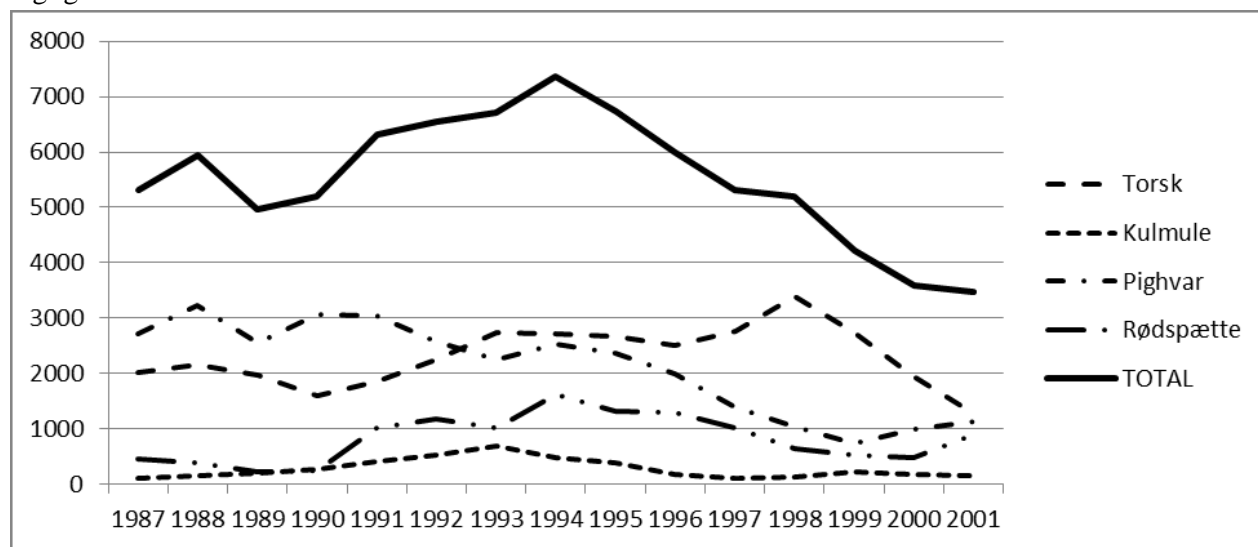
Ud over målarter er der en utilsigtet bifangst af andre arter, bl.a. hvaler og havfugle.

¹⁷ Cardinale M, et al. Rebuilding EU fish stocks and fisheries, a process under way? Mar. Policy (2012), <http://dx.doi.org/10.1016/j.marpol.2012.10.002>

Marsvin

Utilsigtet bifangst af marsvin i danske fiskerier sker næsten udelukkende i nedgarn (kaldes også sættegarn), og det er de stormaskede garn, der har de største bifangstrater. I årene 1993-98 indsamlede det daværende DFU¹⁸ data om bifangst af marsvin i de danske garnfiskerier, og på basis af disse data blev den samlede årlige bifangst i Nordsøen estimeret til at ligge på gennemsnitligt 5.591 dyr for perioden 1987-2001. Nedenstående figur 25 viser andelen af bifangst i de 4 vigtigste fiskerier samt den samlede årlige fangst i perioden.

Figur 25: Beregnet bifangst af marsvin i danske garnfiskerier i Nordsøen, i perioden 1987-2001, for de fire vigtigste fiskerier samt total

Kilde: Vinther og Larsen, 2004

Det ses af figuren, at bifangsten var faldende fra 1994 til 2001, hvilket primært skyldes faldende indsats i garnfiskerierne. Der er derfor ikke foretaget egentlige estimater af, hvordan bifangsten i Nordsøen har udviklet sig siden 2001.

ICES anbefaler, at der i Østersøen, Bæltfarvandet og Kattegat snarest indføres afhjælpende foranstaltninger for at reducere utilsigtet bifangst af marsvin, hvis man ønsker at undgå risiko for yderligere bestandsniveaureduktion.

Dansk fiskeri har ændret sig betydeligt siden de ovennævnte bifangstundersøgelser blev foretaget i Nordsøen. I Nordsøen og Skagerrak er garnfiskeriet således halveret¹⁹. I Østersøen blev det danske drivgarnfiskeri udfaset i 2008 af hensyn til marsvin. Generelt set er det danske garnfiskeri i Østersøen reduceret med ca. en tredjedel siden 2008.

I Kattegat og i de indre danske farvande ses ikke samme ændring i det erhvervsmæssige garnfiskeri som for de øvrige farvande. Samtidigt foregår der et stort rekreativt garnfiskeri, som hovedsageligt

¹⁸ Danmarks Fiskeriundersøgelser

¹⁹ Nedgangen i garnfiskeriet er estimeret på baggrund af antallet af havdage med garnfiskeri.

udøves af mange mindre fartøjer. DTU Aqua monitorer ved hjælp af kameraer bifangst af marsvin i de indre danske farvande i perioden 2012-2014 og forventer i 2014 at kunne estimere omfanget af bifangsten i dette område. Der er udpeget en række Natura 2000-områder i indre farvande af hensyn til marsvin.

Havfugle

I henhold til fuglebeskyttelsesdirektivet har Danmark en forpligtigelse til at sikre en beskyttelse af en række fuglearter. For ederfugl og sortand har Danmark et særligt ansvar, da mere end 20 % af den samlede bestand opholder sig i landet udenfor ynglesæsonen.

Der forekommer bifangst af fugle i både trawl-, krog-, garn- og rusefiskerier. Omfanget af bifangsten afhænger af en lang række faktorer såsom fuglearten, fuglenes tæthed/forekomst, overlappet mellem fuglenes fourageringsområder og fiskeriets udbredelse, fiskeredskabernes art og udformning, sigtbarhed i vandet og meteorologiske forhold.

Danske farvande udgør et vigtigt overvintringsområde for en række fuglearter fra andre lande, som f.eks. sortand, fløjlsand, havlit, lomvie, alk, ederfugl og skarv, som derved risikerer bifangst i danske fiskerier. Det er således i vinterhalvåret at forekomsten af bifangst er størst i Danmark.

Den hidtil eneste systematiske undersøgelse af forekomsten af bifangst af havfugle i dansk garnfiskeri blev gennemført i området omkring Ærø og omfattede uafhængige observationer på kommercielle garnfartøjer, fiskeres egne registreringer af bifangst, forsøgsfiskeri med havundersøgelseskutter samt optællinger af havfugle fra fly²⁰.

På basis af de indsamlede data fra fiskernes egne registreringer blev de totale bifangster af fugle i undersøgelsesområdet estimeret. Ederfugl er langt den hyppigste art med 598 (71 %) af i alt 841 registrerede bifangster. Bifangsten af ederfugle skal ses i forhold til, at der blev estimeret at være op til 142.000 ederfugle i undersøgelsesområdet, og at jagtudbyttet i området var på 24.485 ederfugle. Det betyder, at bifangsten for ederfugle udgjorde 0,4 % af antallet af fugle i området og 2,3 % af den samlede menneskeskabte dødelighed i undersøgelsesområdet.

Mekanisk påvirkning af havbunden.

Visse fiskerier kan medføre væsentlige påvirkninger af habitater i havet. Hyppig bundtrawling i et område kan betyde, at bunddyr-faunaen reduceres og i visse tilfælde medfører irreversible ændringer i havbunden.

Ændringerne af havbunden skyldes dels, at nogle bundlevende organismer ødelægges eller forsvinder, dels at deres levevilkår ændres. De bunddyr, der er store, længelevende og har svært ved at bevæge sig, er mest sårbare over for hyppig fysisk påvirkning og artsammensætningen af bunddyr skifter derfor mod mere opportunistiske arter. Nogle dyresamfund forekommer kun under

²⁰ Fugle som bifangst i garnfiskeriet – estimat af utilsigtet bifangst af havfugle i garnfiskeriet i området omkring Ærø, DTU Aqua rapport nr. 227-2010.

forudsætning af, at visse trawlsensitive dyr er til stede i stor tæthed. Disse dyresamfund er gået fra at være almindeligt forekommende til næsten at være forsvundet fra danske farvande, det gælder f.eks. hestemuslingesamfund og haploopssamfund.

Påvirkningen af de bundlevende dyr kan også have betydning for stofomsætningen i havbunden, idet en mindre forekomst af store gravende dyr kan medføre en mindre denitrifikation i bundsedimentet. Nogle fiskerier med bundsløbende redskaber, f.eks. trawlfiskeri efter tobis, vurderes at have en mindre indflydelse på de bundlevende dyr. Fiskeriet foregår på sandbund, hvor der fra naturens side er en høj grad af fysisk påvirkning fra bølger og strøm. De dyrearter, der lever der, er således tilpasset en høj grad af omlejring af sedimentet.

Ud over påvirkningen på bunddyrene kan fiskeri med visse bundsløbende redskaber have den effekt, at sten flyttes omkring på havbunden, hvilket kan betyde, at stenrev kan blive udjævnet, og en del af stenene evt. lander steder, hvor de begravnes af blødt sediment. Det kan således medføre et tab af stenrevshabitater og en homogenisering af havbunden. Summen af ændringerne kan betyde, at havbundens sedimentstruktur ændres i forhold til kornstørrelse og indholdet af organisk materiale, hvilket igen kan have en effekt på sammensætningen af den fauna og flora, der kan leve på havbunden. Det er usikkert om effekten er reversibel og i givet fald, hvor lang tid reetableringen vil tage.

Ved fiskeri med bundsløbende redskaber hvirvles bundmateriale op i vandsøjlen (resuspension), og dette materiale vil være svævende i vandsøjlen i et stykke tid afhængigt af partikelstørrelsen og omrøringen i vandsøjlen. Den øgede resuspension som fiskeriet kan forårsage kan også have betydning for bunddyrssammensætningen, ligesom den kan have betydning for dybdeudbredelsen af tangplanter.

Udsmid

I en række fiskerier smides en betydelig del af fangsterne over bord igen, fordi fiskeren ikke må lande dem (typisk fordi de er under mindstemålet eller fordi fiskeren ikke har kvoterettigheder til dem) eller fordi det økonomisk set ikke kan betale sig at lande dem. Udsmid er især udtalt i trawlfiskerier, hvor der anvendes en lille maskestørrelse, som f.eks. trawlfiskeri efter jomfruhummer og søtunge. Udsmid er et samfundsmæssigt ressourcespild, der medfører ekstra dødelighed og medvirker til ændringer i økosystemet. Fisk, som smides ud, udgør et let bytte for en række marine rovdyr og ådselædere og er dermed med til at forskyde artssammensætningen.

7.5. Fiskeriets klimapåvirkning, energiforbrug

Fiskeriets påvirkning af miljøet kan være indirekte effekter, som især er forbundet med emission relateret til energiforbrug:

Brændstofforbruget og den dertil forbundne frigivelse af bl.a. CO₂ og NO_x, har en central rolle i fiskeriets påvirkning af miljøet. Brændstofforbruget varierer meget afhængigt af fartøjsstørrelse,

fiskeredskab og fiskerimønster (f.eks afstand til fiskeplads og for trawlredskaber deres størrelse og hastighed under fiskeriet).

Klimatilpasning

Klimaforandringerne påvirker fisk og skaldyrers livsbetingelser i de farvande, hvor danske fiskere udøver deres fiskeri, og påvirker dermed fiskeriet. Ved temperaturstigninger vil de arter, der lever på deres sydligste udbredelsesgrænse, mindske i antal eller trække mod nord, mens de arter, der lever på deres nordligste grænse, vil vinde frem.

Indirekte effekter af klimaet gennem ændringer af bl.a. havstrømme, forsurening, og øget ferskvandsudstrømning kan give anledning til ændrede algesammensætning og vandloppesamfund og dermed påvirke fødekæderne og rekrutteringen hos en række vigtige fiskeriarter, som ellers ville være tilpasset til de øgede temperaturer.

Fiskeriet vil skulle, og kan med stor sandsynlighed, omstille sig til fiskeri efter nye arter eller ændret artssammensætning i de forskellige farvande.

Fælles for klimaforandringerne er, at de har en påvirkning på økosystemerne, hvor der kan komme populationsændringer, og at økosystemet i højere grad bliver modtageligt for, at invasive arter kan etablere sig. Invasive arter kan potentielt medføre skift i økosystemerne, der betyder, at kommercielt værdifulde arter udskiftes med arter, der ikke har nævneværdig økonomisk betydning.

Økosystempåvirkning

Det stigende fiskeritryk siden 1950'erne, den markedsmæssige situation med højere kilopriser på store fisk samt de indførte forvaltningstiltag med mindstemål og øget selektivitet i tekniske bevaringsforanstaltninger, har resulteret i et fiskerimønster, som i høj grad er rettet mod store fisk. Det har bl.a. medført en ændring i størrelsesfordelingen af fisk i havet. Andelen af store fisk er faldet, mens andelen af små fisk er steget. Fraværet af de store fisk betyder, at rovfiskenes rolle i økosystemet er reduceret, hvilket kan forplante sig på forskellig vis gennem fødekæderne. Kvantificering af effekterne af det ændrede prædationstryk i toppen af fødekæden vil være behæftet med stor usikkerhed.

Ændringerne i bunddyrssamfundene har også en påvirkning på økosystemniveau.

Homogeniseringen af habitater og tilbagegangen af dyresamfund, der påvirkes af bundsløbende redskaber er sandsynligvis medvirkende til, at bunddyrenes biodiversitet er gået tilbage i mange danske farvandsområder. Samtidigt viser undersøgelser fra Nordsøen²¹, at produktionen i havbunden kan blive nedsat ved hyppig trawllaktivitet. Da bunddyr udgør en vigtig fødekilde for mange fiskearter, kan et mindre fødegrundlag betyde en ringere produktion af fiskearter, der ernærer sig af bunddyr.

²¹ Mar Ecol Prog Ser, Reiss 2009.

7.6. Akvakultur og miljøpåvirkning: udledning, spærringer, vandforbrug, klimapåvirkning

I forbindelse med dambrug på land kan der være en påvirkning af vandløb. Der er i Danmark 235 akvakulturanlæg i alt (valgfri kontekstindikator akvakultur) (Miljøstyrelsen).

Spærringer og opstemninger

Ved traditionel dambrugsdrift opstemmes vandet ofte via en dæmning (opstemning/stemmeværk) i vandløbet for at skabe faldhøjde, således at en del af vandet kan ledes ind på dambruget til produktionsmæssigt formål. Afhængig af konstruktion og vandflow m.v. kan opstemningen risikere at virke som en spærring for vildfiskenes opstrømsvandring i vandløbene, hvorved fiskene afskæres fra opstrømsliggende gyde- og produktionsområder. Desuden kan dyre- og plantelivet påvirkes negativt i opstuvningszonen, idet de lavvandede stryg, hvor mange højt prioriterede arter lever naturligt, kan forsvinde i det dybe, roligt flydende vand. Hermed forsvinder også gydemulighederne for bl.a. laksefisk og lampretter, som gyder på strygene.

Også den nedstrømsvandring kan påvirkes af opstemninger. Undersøgelser af smoltvandring har vist, at der skete et stort tab af lakse- og ørredsmolt ved dambrugsopstemninger. Ændrede regler for afgitring blev indført i 2005 og har medført betydelige forbedringer

I 2010 blev der udarbejdet en analyse af spærringers effekt i vandløb hvor problemstillingen omkring faunapassage blev detaljeret belyst. Som eksempel på en effekt kan nævnes, at smolttabet ved Kongeåens Dambrug faldt fra 35-58 % til 0 %, efter at dambrugets opstemning blev fjernet i forbindelse med ombygningen til modeldambrug type 3 (hvor vandet pumpes ind via grund eller drænvand).

Indtag af vand og udledninger.

Ud over at en opstemning kan skabe faunapassageproblemer, medfører den traditionelle produktionsform typisk en vandløbsstrækning med reduceret vandføring mellem vandindtaget og udløbet af vandet fra dambruget. Dette forringer gyde- og opvækstmulighederne for fisk og smådyr på strækningen. Desuden forårsager selve vandindtaget formentlig et direkte tab af smådyr og vandrende fisk, som lokkes af det vand, der løber ind på eller ud af dambruget.

Det gælder generelt, at jo større andel af vandet, der ledes bort fra vandløbet, desto vanskeligere er det at opretholde en god fiskebestand i vandløbet og vandsystemet som helhed. Omvendt kan det forventes, at en større andel af fiskene passerer forbi, hvis vandindtaget mindskes, og den naturlige variation i vandløbets vandføring bibeholdes.

Udledning fra Ferskvandsdambrug.

Udledningerne fra ferskvandsdambrug indeholder en række stoffer, som kan forurene vandmiljøet. Til disse stoffer hører næringsstoffer (kvælstof og fosfor) og organisk stof. Især organisk stof har

umiddelbar vandløbseffekt, dels fordi aflejringer kan påvirke bundforholdene og dels fordi nedbrydningen forbruger ilt. Herved kan der opstå dårlige iltforhold i vandløbene og især nær sedimentet, hvilket kan have en negativ effekt særligt på bunddyr.

Dambrugene er historisk set ofte anlagt ved opstemning af vandløb med de ovenfor nævnte effekter. I de senere år er der anlagt et antal såkaldte modeldambrug, hvor især de mest avancerede (type 3) alene indvinder vand ved indpumpning af dræn-/boringsvand og ikke længere anvender overfladevand. De har derfor heller ikke længere behov for opstemning af vandløbet.

Afhængig af det enkelte vandløb og konkrete forhold vil udledte næringsstoffer typisk ikke have nogen umiddelbar vandløbseffekt, men vil derimod kunne have en effekt i slutrecipienten (fjord, havområde) og i nedstrømsliggende søer m.v. Næringsstoffer bidrager til forøget algevækst, som dels kan have en direkte, umiddelbar effekt og dels kan bevirke reducerede iltforhold under nedbrydning.

Introduktion af moderne rensningsteknologi, herunder modeldambrug har i de senere år medført betydeligt forbedrede muligheder for at tilbageholde næringsstoffer og organisk stof fra fiskeproduktionen.

En helt særskilt problemstilling knytter sig til begrænsningen i vandindtag via overfladevand, som er blevet gennemført i de senere år. Dambrug har en betydelig evne til at tilbageholde især partikulært materiale, typisk indeholdende store mængder organisk stof og næringsstoffer, især fosfor. Denne evne medfører, at dambrug typisk har fjernet betydelige dele af de vandløbsførte næringsstoffer/organisk stof, som forefindes på partikulær form. Såfremt vandindtaget reduceres, eller eventuelt helt ophører som følge af fjernelse af opstemningen, må det imødeses, at stoffjernelsen af partikulært bundet kvælstof på dambruget reduceres, og at vandløbets indhold af næringsstoffer/organisk stof herved bliver forøget, samtidig med at dambrugets udledning af frit kvælstof vil være uændret. Erfaringerne er dog, at de steder hvor der allerede er foretaget en ombygning viser konkrete målte udledertal, at recipienten får et reduceret bidrag af næringsstoffer samtidig med at nærrecipienten oplever et mærkbart løft målt ved DVFI indeks. Som følge af reduceret organisk belastning

Der kan således opstå behov for en afvejning af ønsket om en reduktion eller eventuelt ophør af indtag af overfladevand mod ønsket om fjernelse af organisk stof/næringsstoffer fra vandløbet.

En særskilt problemstilling er den mulige udledning af anvendt medicin og især hjælpestoffer til vandløb. Sådanne hjælpestoffer er nødvendige for vanddesinfektion og eventuel sygdomsbehandling, og anvendelsen er påkrævet af såvel produktionsmæssige som dyrevelfærdsmæssige grunde. Et af de mest anvendte hjælpestoffer er formalin, som er et stof, der i disse år arbejdes på at udfase fra dambrugsproduktionen. Der forskes i substitutions-muligheder med moderne brintoverilte-baserede produkter. Disse stoffer er hurtigt nedbrydelige og vil generelt ikke blive udledt til vandløb, mens mere traditionelle hjælpestoffer har en længere nedbrydningstid

og risikerer at blive udledt i mere kritiske koncentrationer. Forskellige renseforanstaltninger kan forhindre kritiske udledningskoncentrationer. Der forskes fortsat inden for dette fagområde.

Cirka halvdelen af den samlede danske produktion i ferskvandsdambrug på cirka 29.500 tons²² er i dag omlagt til såkaldte modeldambrug, hvor der er forskellige grader af recirkulation og rensning, der medfører et mindre vandforbrug og reduceret udledning af næringsstoffer og medicinrester. I antal er det dog kun cirka 15 % af ferskvandsdambrugene, der er omlagt, da mange af de små anlæg er af en størrelse, hvor det ikke er rentabelt at investere i nye kostbare teknologier. Erfaringer viser at man ved omlægning til model 1 eller 3 systemer samler 2-3 traditionelle produktioner for at skabe rentabilitet i produktionen.

Udledning fra havbrug og saltvandsdambrug.

Opdræt af saltvandsfisk kan lokalt udgøre en forureningsfaktor. Hav- og saltvandsdambrug udleder kvælstof, fosfor og organisk stof, som først og fremmest stammer fra ammonium, ekskrementer og evt. foderspild. Set på landsplan har udledningen af næringssalte fra saltvandsbaseret fiskeopdræt dog kun en marginal betydning for vandmiljøet, idet udledningerne kun står for en meget lille del af den samlede nitrogen- og fosfortilførsel til de danske havområder fra direkte punktkilder, vandløb og atmosfæren. Havbrugsudvalget (2003) bemærkede således, at "saltvandsbaseret fiskeopdræt årligt tilfører havet ca. 285 ton nitrogen og 31 ton fosfor, svarende til ca. 0,1 % af de samlede tilførsler til de indre danske farvande" og udvalget konstaterede derfor, "at fiskeopdrættets bidrag er marginalt i forhold til såvel de samlede udledninger, som de danske tilførsler og de årlige svingninger heri." Lokalt kan udledningen af næringssalte fra det enkelte havbrug dog have endog meget store negative effekter på havmiljøet, da udledningen er meget koncentreret på ét sted. Den konkrete placering af kommende havbrug er derfor af stor betydning.

Alt i alt udleder danske dambrug 26,4 kg kvælstof per ton produceret fisk og 2,084 kg fosfor per ton produceret fisk (valgfrie kontekstindikatorer på akvakultur) (Punktkilderappporten, Naturstyrelsen, 2011).

Udledning af hjælpestoffer, især antibegroningsmidler og medicin, hvis miljøkonsekvenser kun til dels er belyst i dag, kan også medføre en vis miljøpåvirkning. Risikoen for overtrædelser af fastsatte koncentrationer vurderes dog at være ganske lille og i givet fald af ganske lokal karakter.

Dyresundhed i akvakulturproduktion

VHS-udryddelsesprogrammet, som er medfinansieret af EFF-programmet, har indtil nu været en stor succes og siden programmet blev iværksat i april 2009, er der ikke set nye udbrud i den danske akvakultur. Udryddelsesprogrammet er dermed forløbet bedre end forventet. Det var således ventet, at der ville være en række nye udbrud efter opstarten af programmet, men de iværksatte tiltag (tørlægning, understøttende tørlægning og elfiskning) har altså virket optimalt. Risikoen for nye udbrud betragtes efterhånden som værende mindre sandsynlig.

²² Regnskabsstatistik for akvakultur 2011, Danmarks Statistik

For at kunne opretholde den nuværende VHS-frie status er det en afgørende forudsætning, at evt. nye VHS-udbrud bekæmpes hurtigt og effektivt gennem nedslagning og tørlægning.

7.7. Miljøtilstand i vandløb, vandplaner

Vandløbenes overordnede miljøtilstand er resultatet af mange forskellige faktorer, hvoraf kan nævnes forurening, vedligeholdelse, reguleringsgrad, faldforhold og jordbundsforhold mm.

I forhold til opnåelse af god økologisk tilstand som forudsat i vandrammedirektivet og dermed i vandplanerne, skal der sikres sammenhæng (kontinuitet) i vandløbenes forløb, så faunaen kan vandre og sprede sig. Det beskrives i vandplanerne, at opstemningsanlæg i vandløbene bl.a. ved dambrug er en væsentlig årsag til, at der ikke er kontinuitet i mange vandsystemer.

I første vandplanperiode til og med 2015 gennemføres der en række tiltag, der genopretter og forbedrer fiskenes naturlige habitater i vandløbene og er med til at skabe selvreproducerende fiskebestande. Der skal således fjernes 1500 spærringer (heraf ca. 150 dambrugsspærringer) og 200 km rørlagte strækninger frilægges, hvilket vil medføre frie vandringsveje for fiskearterne i en række vandløb, ligesom der skal udlægges gydegrus og sten på 800 km vandløbsstrækning, som vil sikre gydepladser og gode opvækstvilkår for fisk i de udpegede vandløb. Der er endnu ikke fastsat krav i forhold til fisk i vandløb, men det forventes at ske senest i 2016, idet vandrammedirektivet bl.a. kræver gode, naturlige fiskebestande i de vandløb, hvor de naturligt hører hjemme.

Dette understøtter også hensynet til udpegningsgrundlaget i en række Natura 2000 områder f.eks. fisk og bløddyr i søer og vandløb.

Indtil de danske vandløb og i nogle tilfælde de nære kystmiljøer selv kan understøtte reproducerende fiskebestande, kan der være behov for udsætning af fisk. Fokus i indsatsen er at skabe bedre og mere sammenhængende løsninger for ferskvandssystemernes fiskebestande og øvrige dyreliv.

7.8. Integreret Havpolitik

Havstrategidirektivet

Danmarks første havstrategi fra 2012 indeholder en basisanalyse af tilstanden i de danske havområder. Derudover er der opstillet mål for tilstanden i de danske havområder, som skal sikre, at der opnås god miljøtilstand i 2020. Basisanalysen viser, at der ikke er god tilstand i de danske havområder i dag. Den peger på en række faktorer, hvor de vigtigste er belastningen med næringsstoffer og miljøfremmede stoffer samt overfiskeri af visse bestande og påvirkning af havbunden ved fiskeri med bundsløbende redskaber. Basisanalysen viser et markant fald i biodiversiteten de seneste 15 år i Øresund og Kattegat. Samlet set er der tale om en halvering af artsantallet, dog med en markant forbedring i 2010. Det vides dog ikke, om der er tale om en kortvarig eller permanent forbedring. Årsagen til dette fald i biodiversiteten kendes ikke.

Ifølge havstrategidirektivet skal der gennemføres et nationalt overvågningsprogram senest den 15. juli 2014 og iværksættes et indsatsprogram senest i 2016. Til brug for etablering af disse programmer skal der indsamles viden inden for en række områder. Det gælder bl.a. marint affald, støj og klimaændringernes betydning for det marine miljø.

Kravet om økosystembaseret forvaltning medfører også et øget behov for viden om økosystemerne, deres samspil og funktion for at kunne identificere og handle på de påvirkninger, der er kritiske for de marine økosystemers sundhed. Fokus på god miljøtilstand i alle dele af de danske farvande medfører endvidere et behov for viden om havområder, der ikke tidligere er overvåget i samme omfang som eksempelvis de indre farvande. Der gælder således nye overvågningsbehov i de ydre farvande, særligt i Nordsøen. Yderligere betyder havstrategidirektivets krav om at opgøre den økonomiske værdi af et sundt havmiljø bedre metoder end de, der er tilgængelige i dag.

Naturdirektiverne

Der er udpeget 252 Natura 2000-områder på baggrund af habitat- og fuglebeskyttelsesdirektiverne med henblik på at beskytte en række arter og naturtyper. Arealmæssigt udgør de marine Natura 2000 områder størstedelen af de danske Natura 2000 områder. Områderne er omfattet af en særlig beskyttelsesprocedure og krav om aktiv beskyttelse og aktiv forvaltning i retning af målet gunstig bevaringsstatus.

Forvaltningen af områderne fastlægges med Natura 2000-planerne, som bl.a. hviler på identifikation af trusler og forvaltningsbehov i basisanalyserne for hvert enkelt område samt på grundlag af generel viden om bevaringsstatus for arter og naturtyper.

Maritim overvågning

Dele af den maritime overvågning, henhører i dansk forvaltning under Forsvaret og varetages af Søværnets Operative Kommando (SOK). Til den maritime overvågning hører udviklingen af et "Common Information Sharing Environment, eller CISE. CISE konceptet er generelt i tråd med den generelle danske filosofi vedrørende data og informationsdeling mellem myndigheder. Søværnets Operative Kommando er af den opfattelse, at en øget data og informationsdeling mellem myndigheder både nationalt, men i særlig grad også regionalt og internationalt, er vejen til en forbedret maritim overvågning i almindelighed og ikke mindst den væsentligste bidragsyder til nedbringelse af den administrative byrde for de maritime erhverv.

Det har hidtil ikke været nødvendigt målrettet for at udrulle CISE koncepten i Danmark, idet der er allerede er en lang og nedarvet tradition for, at myndighederne deler nødvendige og relevante informationer tværsektorielt i Danmark.

Eksemplificeret gennem bl.a.:

☐ Der er etableret deling af maritime data mellem myndighederne via det danske SafeSeaNet

- ☐ er etableret en styregruppe for den fremtidige udvikling af den danske SafeSeaNet løsning, med deltagelse af alle relevante myndigheder.
- ☐ Søværnets Operative Kommando støtter henholdsvis SKAT og Rigspolitiet med maritime informationer, til løsning af deres nuværende opgaver, og bidrager som bisiddere til disse myndigheder i f.m. implementeringen af fremtidige opgaver (EUROSUR)

Der er pågående drøftelser på EU-niveau om udvikling af en europæisk maritim sikkerhedsstrategi, som bl.a. vedrører maritim overvågning.

7.9. Opsummering

En af de vigtigste målsætninger i EU's fiskeripolitik er at sikre, at udnyttelsen af ressourcerne er bæredygtig, dvs. at bestandene ikke overudnyttes og fiskeriets effekt på havmiljøet minimeres. Strukturelle omstændigheder har blandt andet betydet, at fiskeriet har haft en negativ økosystempåvirkning både for så vidt angår påvirkningen af fiskebestande og bunddyrssamfund. Målsætningen er således blandt andet at forvalte fiskerierne således, at fiskebestande senest i 2015 er på MSY-niveau, hvor muligt, og senest i 2020 for alle bestande. Et vigtigt redskab i forvaltningen af fiskeriet er flerårige forvaltningsplaner, deriblandt EU forvaltningsplaner, der fastlægger den maksimale fiskeriindsats, og som i dag omfatter langt størstedelen af danske fiskerier.

Danmark har ligeledes væsentlige forpligtelser på natur- og miljøområdet i henhold til visse EU-direktiver så som Natura 2000-direktiverne, havstrategidirektivet og vandrammedirektivet. I relation til disse direktiver, udarbejdes der en række mål som Danmark skal leve op til, og som også kan forfølges gennem EHFF-programmet.

I reformforslaget til den fælles fiskeripolitik anføres således, at den fælles fiskeripolitik skal implementere en økosystembaseret fiskeriforvaltning, der begrænser fiskeriernes påvirkning af de marine økosystemer samt at EU's miljøregler skal integreres i den fælles fiskeripolitik.

I akvakultursektoren er der ligeledes en række miljømæssige problemstillinger i forbindelse med blandt andet udledning, der kan være relevante at adressere med EHFF-programmet. Det beskrives i vandplanerne, at opstemningsanlæg i vandløbene, blandt andet ved dambrug, er en væsentlig årsag til, at der ikke er kontinuitet i mange vandsystemer. For at opnå en god økologisk tilstand som forudsat i vandrammedirektivet og dermed i vandplanerne, skal der sikres kontinuitet i vandløbenes forløb, så faunaen kan vandre og sprede sig.

8. Læring fra tidligere programmer

8.1. Midtvejsevaluering af fiskeriudviklingsprogrammet for 2007-2014

I Midtvejsevalueringen for fiskeriudviklingsprogrammet for 2007-2013²³ konkluderede evaluatoren (2011), at programmets hidtidige resultater havde fremmet den Europæiske Fiskerifond og den fælles fiskeripolitiks målsætninger om en bæredygtig udvikling af ressourcerne. Evaluatoren vurderede, at programmet har haft en bred og effektiv inddragelse af partnerskabet både under programmets forberedelse og gennemførelse.

Evalueringen indeholdt anbefalinger, som er drøftet i Fiskeriudviklingsudvalget med henblik på opfølgning. På baggrund af anbefalingerne er der bl.a. foretaget følgende tilpasninger i ordningerne:

- Akvakulturordningen er tilpasset, således at der tages bedre hensyn til nye krav fra Miljøstyrelsens til udledning og der er indført et loft for at begrænse omfanget af særligt store tilsagn
- I årsrapporten om programmer er data for akse 4 suppleret med data om nye arbejdspladser
- Der er aftalt resultatindikatorer med Naturstyrelsen for indsatsen vedrørende vandløb

Anbefalinger vedrørende administrative forhold er drøftet med Fiskeriudviklingsudvalget og der er redegjort for indsatser for at forbedre sagsbehandlingen. Mht. programmets effekter vurderede evaluatoren, at programmet bl.a. har bidraget til følgende (s. 77 ff. i evalueringsrapporten):

- Øget energieffektivitet i fiskeriet
- Bedre driftsøkonomi i fiskeriet
- Fiskeriets bæredygtighed er forbedret i bred forstand (kapacitet, kvalitet, brændstofforbrug og arbejdsmiljø)
- Styrket udviklingsindsats inden for akvakultur
- Mere omkostningseffektiv produktion og værditilvækst i del af akvakultursektoren
- Bedre kvalitet, arbejdsmiljø, sporbarhed og hygiejne i akvakultur
- Generelle projekter har bidraget til at frembringe nye produkter, reduceret miljøbelastning, certificering og sporbarhed
- Styrket samarbejde på tværs af værdikæden

For det nye element til bæredygtig udvikling af fiskeriområder (FLAG) konkluderede evaluatoren, at ordningen bidrager med en bred vifte af aktiviteter, der er relevante for fiskeriområdernes bevaring og udvikling, men at indsatsen domineres af projekter, der understøtter nye faciliteter og i mindre grad erhvervsprojekter. Erhvervsprojekter kan være vanskelige at motivere til at søge tilskud gennem aktionsgruppen. Dette hænger sammen med, at de relativt små budgetter gør investeringstilskud fra ordningen mindre interessant. Det anbefales dog, at der gøres en styrket indsats for at få flere erhvervsrettede projekter gennem styrkede samarbejdsrelationer med relevante erhvervspartnere. Det anbefales også, at der i den sammenhæng ses på administrative forbedringer,

²³ Mellemliggende evaluering af fiskeriudviklingsprogrammet 2007-2013: Teknologisk Institut, 2011.

der kan sikre en hurtigere og mere effektivadministration, herunder også, at der sikres opsamling af data fra ansøgninger og slutrapporter, med henblik på bedre at kunne vurdere de samlede effekter.

Effektvurdering af ordninger

I rapporten²⁴, der evaluerede tilskudsordningen for havne, var den overordnede vurdering at tilskudsordningen havde styrket de danske fiskerihavne i den udfordrende periode fra 2000-2009, så de danske fiskerihavne fik forudsætninger for at tilpasse sig disse udfordringer. Havnene er blevet moderniseret, så de kunne følge med udviklingen og de krav, der blev stillet for at være konkurrencedygtig, attraktiv og tidssvarende. I perioden blev mængden af landringer omtrent halveret, og hvis ikke havnene var blevet moderniseret ville faldet have været endnu større. De støttede faciliteter bidrog til at øge fangsternes værdi og kvalitet, og dermed indirekte været med til at fastholde beskæftigelsen i de fiskerirelaterede erhverv.

Tilskudsordningen bidrog til at fremme hovedformålet under EFF-programmets Prioritet 3, der siger at der skal kunne tilbydes sammenhængende service på et højt niveau i de strategiske fiskerihavne. Ordningen har fremmet projekter, der har styrket havnens servicefunktioner og samarbejdet i værdikæden om at styrke kvalitet og værditilvækst, samt projekter, der har tilgodeset bedre arbejdsmiljø og sikkerhed ved at reducere fysisk belastende arbejde.

I forbindelse med forberedelse af det kommende program 2014-2020 har Naturerhvervstyrelsen bedt IFRO om at vurdere effekten af en række udvalgte tilskudsordninger (Bilag 1: IFRO, 2013).

Endelig sker der en årlig evaluering af effekterne af tilskudsordningerne i den årlige rapport om gennemførelsen af det operationelle program. Fordelingen af midler sker ud fra programmets mål og de forventede effekter. De forventede effekter er vurderet ud fra de modtagne ansøgninger, og ansøgningerne er prioriteret på grundlag af kriterier, som har været forelagt Fiskeriudviklingsudvalget.

²⁴ Evaluering af tilskudsordningen for fiskerihavne 2000-2009 udarbejdet i januar 2010 af Teknologisk Institut for Fødevareministeriet.

Opfølgning på anbefalingerne i midtvejsevalueringen af Fiskeriudviklingsprogrammet 2007-2013

Evaluators anbefaling	NaturErhvervstyrelsens vurdering og forslag til opfølgning	Status pr. 8. maj 2011	Opfølgning pr. 19. marts 2013
Anbefaling 1: Gennemgang af status for akvakulturprojekter			
På baggrund af den hæmmede projektgennemførelse indenfor akvakultur anbefaler evaluator programmyndigheden at gennemføre en nærmere gennemgang af status for de hidtil igangsatte akvakulturprojekter og nærmere fastlægge, hvilke problemer der ligger til grund for evt. forventning om afløsning.	På baggrund af anbefalingen vil NaturErhvervstyrelsen gennemgå udestående tilsagn under ordningen for tilskud til investeringer i akvakulturanlæg med henblik på at undersøge om der generelt er problemer med gennemførelsen i forhold til det planlagte.	I de fire år 2008-2011 hvor der er givet tilsagn, er kun 4 ud af 47 tilsagnsprojekter blevet opgivet, og det svarer til 8,5 % af projekterne. De fire projekter blev opgivet af økonomiske grunde. Ser man bort fra de senest afgivne tilsagn i 2011, så er der for de første tre år afsluttet 20 ud af de 30 aktive tilsagnsprojekter. Situationen er således tilfredsstillende.	Siden ordningen trådte i kraft i 2008 og frem til den 31. december 2012 er 28 projekter afsluttet, 16 projekter er endnu i gang og 8 projekter er opgivet af ansøger.
Anbefaling 2: Vurdering og prioritering af akvakulturprojekter			
Med hensyn til den fremtidige vurdering og prioritering af akvakulturprojekter anbefaler evaluator større fokus på den forretningsmæssige levedygtighed af projektansøgninger. Der bør lægges	NaturErhvervstyrelsen vil undersøge om det er relevant at følge anbefalingen. NaturErhvervstyrelsen vil undersøge om der vil være mulighed for, ved	Det er aftalt med Fødevareøkonomisk Institut, at instituttet udarbejder et notat med vurdering af problemstillingen vedrørende hensyn til traditionelle dambrug, miljøhensyn og	FØI gennemgik på Fiskeriudviklingsudvalgsmødet den 13. november 2012 deres notat om ”Optimering af Fiskeriudviklingsprogrammets støtte til dansk akvakultur”. Notatet kom

<p>vægt på, at projektet i tilstrækkelig grad kan sandsynliggøre projektets lønsomhed og finansiering. En sådan prioritering bør give mere plads til mere simple projekter vedrørende modernisering af traditionelle dambrug. Prioriteringen bør udvælge de forretningsmæssigt mest sikre projekter, som kan give den største miljøgevinst i form af reduceret udledning I vurderingen af projekters forretningsmæssige levedygtighed bør programmyndigheden om nødvendigt inddrage eksterne ekspertbistand med indsigt i erhvervet.</p>	<p>hjælp af relevante vidensinstitutioner at etablere et bedre operationelt grundlag for at vurdere den forretningsmæssige levedygtighed af et projekt.</p>	<p>forretningsmæssig lønsomhed.</p>	<p>med følgende anbefalinger med henblik på at opnå en højere grad af målopfyldelse i Fiskeriudviklingsprogrammet at alle typer af anlæg kan opnå støtte, også til mindre udviklingsprojekter i forbindelse med udvidelse af produktion, under forudsætning af:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. At det sandsynliggøres at grænseværdier for udledning per kilo fisk, jf. dambrugsbekendtgørelsen, kan overholdes 2. At dambrug er eller med støtten bliver miljøgodkendte 3. At der bliver etableret måling af udledningen af kvælstof, fosfor og organisk materiale, således at det sikres at gældende miljøkrav overholdes. 4. At det sikres, at der fra centralt hold opsamles data således at udviklingen i erhvervet kan evalueres <p>Herudover anbefales:</p> <ol style="list-style-type: none"> 5. At der med udgangspunkt i dambrugsbekendtgørelsen og tilknyttet regelværk igangsættes en analyse af hvilke regler der er nødvendige, og hvilke der evt. ikke er, for at sikre at gældende miljøkrav overholdes.
--	---	-------------------------------------	--

			<p>På mødet var der enighed om at der burde være et loft på tilskudsbeløbets størrelse. I marts 2013 blev bekendtgørelsesændring om tilskud til etablering og modernisering af akvakulturanlæg offentliggjort. Bekendtgørelsesændringen indeholder et loft om at tilskud højst kan udgøre 6 mio. kr. pr. anlæg.</p>
--	--	--	---

Anbefaling 3: Sagsbehandlingstid

<p>Det anbefales, at programmyndigheden tager initiativ til at undersøge, om der er mulighed for at reducere sagsbehandlingstiden for projekter ved tilførsel af flere ressourcer eller anden organisering af arbejdet. Herunder eventuelt ved at opdele projekter efter deres kompleksitet, så der kan gives tilbagemelding til ansøger om den forventede sagsbehandlingstid. Derudover anbefaler evaluatoren, at programmyndigheden undersøger om det kan forkorte ventetiden for ansøgere at der indføres løbende ansøgning indsendelser af projektansøgninger i stedet for</p>	<p>Der er fastsat mål om, at kvitteringsbreve sendes inden 7 dage, og at udbetalinger, der ikke kræver høring ekspederes inden 15 dage. Tilsagn skal behandles indenfor tre måneder. Gennem en justeret organisering er der foretaget visse forenklinger i interne arbejdsgange, som sammen med øget ledelsesmæssig fokus forventes at medføre bedre målopfyldelse. Desuden forventes vejlednings- og ansøgningsmateriale forenklet og gjort mere brugervenligt, hvilket forventes at medføre forbedret ansøgningsprocedure.</p>	<p>Organiseringen er justeret i juni 2011. Arbejdet med forenkling af interne arbejdsgange, og forbedret vejlednings- og ansøgningsmateriale pågår hele 2011 og fortsættes efter behov i første halvår af 2012.</p>	<p>***</p>
--	--	---	------------

<p>tidsfrister.</p> <p>Ligeledes anbefales det at undersøge om indførelse af flere udbetalingsrater i projekter, i stedet for de nuværende 3, vil kunne forbedre projekters likviditet og gøre det nemmere for projektledere at få stillet kassekreditter til rådighed under gennemførelsen.</p>	<p>NaturErhvervstyrelsen har generelt på alle projektstøtteordninger indført ansøgningsperioder med ansøgningsfrister. Dette af hensyn til behovet for at kunne prioritere ansøgningerne overfor hinanden og give tilsagn til de højest prioriterede. NaturErhvervstyrelsen har undersøgt behovet for at øge muligheden for flere rateudbetalinger og på baggrund heraf vurderes det ikke relevant for nuværende at ændre bekendtgørelserne for at fjerne begrænsningen i rateudbetalinger.</p>		
<p>Anbefaling 4: Administration af midler under akse 4</p>			
<p>Formalisering af LAG'ernes arbejde er en nødvendig udvikling for at sikre transparens og demokratisk lokal administration af midlerne under akse 4. Der kan være behov for at harmonisere de administrative krav, så de er ens under fiskeriudviklingsprogrammet og landdistriktsprogrammet. Bl.a. kravet om hvor stor en andel administrationsudgifterne må udgøre. Evaluators anbefaler</p>	<p>Der er i opbygningen af administrationen taget højde for harmonisering af reglerne i de nationale regler i det omfang det er fundet muligt og hensigtsmæssigt inden for rammerne af EU-reglerne. Hvad angår forskelle i reglerne for administrationsudgifter skyldes det forskellige EU-regler. NaturErhvervstyrelsen vil arbejde for, at EU-forordningerne harmoniseres og forenkles i de</p>	OK	

programmyndigheden og netværkscenteret i dialog med LAG'erne at opstille en liste over administrative krav for fiskeriudviklingsprogrammet, der ønskes harmoniseret med landdistriktsprogrammet.	forhandlinger om forordningerne for den kommende programperiode fra 2014		
--	--	--	--

Anbefaling 5: Indikatorer baseret på administrative kilder

<p>Programmet bør suppleres med flere indikatorer, som er baseret på administrative kilder dvs. informationer, som indsamles fra ansøgers ansøgninger og statusrapporter for projekterne. Der foreslås eksempelvis etableret følgende indikatorer:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kompetenceudviklingsprojekter: her kan indsamles data om det forventede og faktiske antal personer, der har gennemgået kompetenceudvikling. Opgørelse af antallet af deltagere i kompetenceudvikling er et princip, der er lang tradition for at anvende i strukturfondsprogrammer under EU's Socialfond. • Bæredygtig udvikling af fiskeriområder. Her kan der fra LAG'erne indsamles data for 	<p>NaturErhvervstyrelsen er enig i anbefalingen og vil undersøge i hvilket omfang det vil være muligt at indsamle data baseret på administrative kilder for projekter i den resterende del af programperioden. I den forbindelse vil det også blive vurderet om de indsamlede såkaldte INFOSYS-data (jf. art. 40 i 498/2007) i højere grad vil kunne anvendes som indikatorer.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vedr. kompetenceudvikling er formålet med ordningen, at fremme udvikling af uddannelsestilbud, metoder og værktøjer og ikke at give tilskud til deltagelse i eller afholdelse af kurser. Indikatorerne vil derfor i stedet kunne omhandle fx antal uddannelsestilbud 	<p>Programændringen lægger op til flere indikatorer for akse 4. Ændringerne vil gradvis indgå i årsrapporten for 2011 og 2012.</p>	
---	---	--	--

<p>antallet af målsatte forventede og skabte fastholdte arbejdspladser. Antallet af målsatte arbejdspladser kan samles på baggrund af LAG'ernes vedtagne udviklingsstrategier, som alle har opstillet kvantitative mål for antallet af skabte arbejdspladser. Antallet af forventede arbejdspladser kan indsamles af projektansøgninger og de skabte arbejdspladser kan indsamles fra projekternes slutrapportering. På baggrund af disse oplysninger kan der opstilles tal for det målsatte antal arbejdspladser på landsplan. Dette princip tilgodeser dermed også den lokale aktionsgruppes selvbestemmelse, da det er dennes vedtagne strategi der danner grundlag for de målsatte tal.</p>	<p>udviklet eller uddannelsesfaciliteter etableret.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vedr. akse 4 vil muligheden for at anvende mere målrettede indikatorer for indsatsen som fx antal bevarede eller skabte arbejdspladser blive undersøgt. 		
---	---	--	--

Anbefaling 6: Indikator for vandløbsrestaurering

<p>Det anbefales at der etableres en indikator, der opgør omfanget eller længden af den vandløbsrestaurering der er eller forventes restaureret. Disse data kan indsamles i projekternes ansøgninger og slutrapportering. Ved at have en</p>	<p>I forbindelse med ændring af ordningen om beskyttelse og udvikling af akvatisk fauna og flora i fiskeriudviklingsprogrammet vil NaturErhvervstyrelsen i samarbejde med Miljøministeriet vurdere, hvorledes indsatsen målsættes og</p>	<p>Som en del af programændringen vil der blive anvendt data for længden af de vandløb der genoprettes i forbindelse med prioritering og effektivvurdering.</p>	<p>Der er indsat 4 prioriteringskriterier, herunder omkostningseffektiviteten, som vægter med 40 %. Omkostningseffektiviteten udregnes ud fra km strækning der bliver udlagt med gydegrus og som pr km opstrøms strækning ved fjernelse af</p>
--	--	---	--

sådan simpel indikator for omfanget af restaureringer vil det være muligt at sammenholde den med ressourceforbruget og vurdere omkostningerne pr. meter restaureret strækning. Dette vil kunne udgøre et prioriteringsgrundlag for indkomne ansøgninger, hvor programmyndigheden kan vælge at fremme ansøgninger, der giver mest vandløbsstrækning for pengene.	effektvurderes.		spærring eller ved åbning af rørlagte strækninger. Dvs. omkostningseffektiviteten beregnes ud fra km forbedret vandløbsstrækning.
Anbefaling 7: Fiskeriudviklingsudvalget			
Det anbefales at Fiskeriudviklingsudvalget suppleres med en institution med indsigt i fiskeriets arbejdsmiljø. F.eks. Fiskeriets Arbejdsmiljøråd.	NaturErhvervstyrelsen vil inddrage fiskeriudviklingsudvalget i en drøftelse med henblik på at undersøge om det vil være relevant at inddrage yderligere interessenter for i højere grad at få arbejdsmiljø repræsenteret i partnerskabet.	Fiskeriets Arbejdsmiljøråd er optaget i udvalget	
Anbefaling 8: Fremme selektivt fiskeri			
Det anbefales, at den nuværende bekendtgørelses støttekriterier gennemgås i dialog med fiskeriets organisationer og anden relevant ekspertise med henblik på at vurdere hvilke støttekriterier der hæmmer ansøgninger inden for selektivt	De nuværende støttekriterier, som i bekendtgørelsen om tilskud til modernisering af fartøjer og selektivitet afspejler de muligheder der er i EFF-forordningen. NaturErhvervstyrelsen har drøftet problemstillingen på et møde med	Problemstillingen vil blive taget op i forbindelse med ændringerne i fiskerireguleringen og vil blive drøftet med Danmarks Fiskeriforening.	Der var en ansøgningsrunde på selektive redskaber og på modernisering af fiskerfartøjer med frist den 15. november 2012. Ansøgninger på selektive redskaber blev prioriteret før ansøgninger på modernisering.

fiskeri.	Danmarks Fiskeriforening og fiskerikonsulenterne i september 2011, men vil gerne i dialog med fiskeriets organisationer gennemgå kriterierne for at undersøge muligheden for større anvendelse af indsatsen for selektivitet.		I forbindelse med implementeringen af EHFF program vil det blive drøftet med Danmarks Fiskeriforening hvordan anvendelsen af selektive redskaber kan fremmes.
----------	---	--	---

Anbefaling 9: Fremme yngre fiskeres førstegangsetablering

Det anbefales, at den nuværende bekendtgørelses støttekriterier gennemgås i dialog med fiskeriets organisationer og anden relevant ekspertise med henblik på at vurdere hvilke støttekriterier der hæmmer ansøgninger til ordningen.	Den nuværende bekendtgørelse følger de muligheder der er i forordningens afsnit om socioøkonomiske foranstaltninger, for at yde tilskud til førstegangsetablering. Betingelserne for tilskud, herunder Kommissionens retningslinjer herfor er blevet gennemgået på et møde med Danmarks Fiskeriforening og fiskerikonsulenterne i september 2011. Der var på mødet tilslutning til ikke at foretage yderligere på ordningen pt.	Det er besluttet at lukke ordningen	Beslutningen blev ændret, så ordningen er fortsat uændret og har været åben for ansøgning indtil udgangen af 2013.
--	---	-------------------------------------	--

Anbefaling 10: Fremme erhvervsprojekter i akse 4

Det anbefales, at Netværkscentret på baggrund af den påbegyndte erfaringsudveksling om hvordan der kan etableres flere erhvervsprojekter,	Netværkscentret har i 2011 arbejdet målrettet for at styrke erhvervsindsatsen gennem dialogmøde med Erhvervsråd og	Med henblik på at formidle gode erhvervsprojekter overvejes udgivelse af et magasin med gode projekteksempler, alternativt en	
---	--	---	--

<p>udarbejder en oversigt over vellykkede eksempler på etablering og gennemførelse af erhvervsprojekter. På baggrund af oversigten, bør Netværkscentret i dialog med LAG'erne systematisk inddrage læringspunkter for hvordan den enkelte LAG i samarbejde med andre relevante aktører kan arbejde med at skabe flere erhvervsprojekter.</p>	<p>aktionsgrupper samt på aktionsgruppernes årsmøde i juni med konkrete erhvervsindlæg og projekteksempler.</p> <p>DG MARE afholder en konference om best-practice i akse 4 i november, hvor formålet er at give inspiration til nye erhvervsprojekter. Der er udvalgt 5 danske projekteksempler til præsentation. Derudover er der til det europæiske netværk FARNET indsamlet projekter fra EU-landene, herunder også Danmark, som er tilgængelige på www.farnet.eu</p> <p>I oktober 2011 har NaturErhvervstyrelsen afholdt en mini-konference med særligt fokus på kystfiskeri og andre erhvervsmuligheder for fiskeriet. Seminaret blev afholdt i forbindelse med Danfish messen i Aalborg.</p> <p>Endvidere har a fiskeriaktionsgruppernes bestyrelser været på en studietur i Vest- og Nordjylland i oktober, der bl.a. andet omfattede erhvervsbesøg til støttede erhvervsprojekter.</p>	<p>webbaseret formidling.</p> <p>Eksempelsamlingen vil være en opfølgning på et magasin fra 2010 hvor der var en udførlig beskrivelse af 12 udvalgte LAG projekter. Et kommende magasin vil bl.a. omfatte erhvervsrettede LAG projekter eller erhvervsrettede netværk og samarbejdsprojekter.</p> <p>Endvidere indgås der aftaler om vækstpartnerskaber mellem regionernes Vækstforum og regeringen. I april 2012 blev der indgået en aftale med Værksforum Nordjylland. Af aftalen fremgår, at partnere er enige om at øge sammenhængen mellem Vækstforums erhvervsudviklingsstrategi og de lokale aktionsgrupper investeringer i erhvervsudvikling.</p> <p>Partnerskabsaftalen har udpeget en række erhvervsområdet hvor der skal ske en styrkelse af samarbejdet. Af direkte relevans for de lokale aktionsgruppers aktivitetsområder kan nævnes, fødevarer, akvakultur samt turisme.</p>	
--	--	--	--

		<p>På den baggrund prioritere erhvervsudvikling på årsmødet for de lokale aktionsgrupper i efteråret 2012 som led i drøftelserne om den kommende programperiode, herunder hvordan den regionale erhvervsservice kan inddrages som en fortsættelse af den dialog, der er etableret med erhvervsrådene i 2011. Det kan nævnes, at de gennemførte konferenceaktiviteter i 2011 har skabt inspiration til et nyt dansk projekt om afsætning af fisk ved anvendelse af IT teknologi på nye måder. Projektet planlægges som et samarbejdsprojekt med mulighed for udbredelse til hele landet.</p>	
--	--	---	--

8.2. Servicetjek af eksisterende ordninger

NaturErhvervstyrelsen har i 2013 gennemført et servicetjek af alle ordningerne i det nuværende Fiskeriudviklingsprogram for 2007 til 2013, og afholdt en workshop med relevante interessenter. Formålet med servicetjekket var at kortlægge de relevante ordninger, analysere ordningernes popularitet, kompleksitet, administrative omkostninger, effekt og forenklingspotentialer. Resultatet var en række anbefalinger til, hvordan ordningerne kunne forenkles, ændres eller evt. ophøre, og blev anbefalingerne fulgt ville det medføre besparelser gennem en smidigere administration, reduceret kompleksitet, lavere antal overtrædelser m.m.

Det er på baggrund af anbefalingerne i servicetjekket, at det vurderes hvorvidt en ordning indstilles til at blive videreført. Med i vurderingen er også om at det muligt at tilgodese specifikke mål gennem andre mere generelle ordninger med større volumen. Det bemærkes, at de opgjorte administrationsprocenter er behæftet med en vis usikkerhed.

EFF-ordning: Forarbejdning & afsætning	<p>Formålet med ordningen er at fremme og styrke virksomheders værditilvækst og anvendelse af innovative løsninger ved investeringer, der omfatter produkter, processer og teknologier og organisation inden for forarbejdning og afsætning af fisk, fiskerivarer og akvakultur. Ordningen giver mulighed for, at virksomheder handler innovativt, da risikoen forbundet med dette mindskes med tilskud.</p> <p>Tilskudsmodtagerne er mikro- samt små og mellemstore virksomheder, der forarbejder og afsætter fisk, fiskerivarer og akvakulturprodukter bestemt til, at blive anvendt og forarbejdet til konsum.</p> <p>Ordningen har en administrationsprocent på 3,9 %. Det gennemsnitlige tilskud er på 1.232.003,50 kr. og der er i 2012 givet 12 tilsagn.</p> <p>Output af ordningen er innovative produkter, processer og teknologier på forarbejdningsvirksomheder.</p> <p>Outcome af ordningen er øget konkurrenceevne, afsætning, vækst og arbejdspladser.</p> <p>Deltagerne i workshoppen om EFF-ordningerne den 20. august 2013 havde følgende bemærkninger:</p> <ul style="list-style-type: none">• Ønske om løbende ansøgningsperiode (bevirker først til mølle princip).• Discipliner ansøgerne til at melde tilbage, når de vælger IKKE at gøre brug af deres tilsagn.• "Cross border": Får tilsagn i et land, men bruges i et andet.• Højere bagatelgrænse (min. 1 mio. kr.). Resultatet vil være færre,
--	--

	<p>men økonomisk større projekter.</p> <ul style="list-style-type: none"> • A conto igangsætnings udbetaling. • Ændre begyndelses tidspunkt til at være igangsættelsen af det fysiske projekt og dermed tillade, at indgåelser af tilbud og aftaler kan lægges meget før den fysiske igangsættelse. • Hæve maks. tilsagnsgrænsen fra 3 mio. kr. til eks 20 mio. kr. • Hæve tilskudsprocenten til 40 %. • Mulighed for at geare projekter med Regional Fondens midler. • Prækvalificere og dermed at afgrænse ansøgningsskaren (kræver hjemmel). • Dokumentation af rimelige priser ved to tilbud hæmmer innovationsniveauet. Der efterlyses et alternativ til de to tilbud. • Det er nødvendigt, at have muligheden for indsendelse af ændringsansøgninger. • Det foreslås at hæve 10 % reglen til 20/30 %. Dermed fjernes presset også fra ændringsanmodningerne. • Flere specifikke indsatsområder under ordningen kunne gøre den mere målrettet. <p>Ordningen forarbejdning og afsætning af fisk er støttet af erhvervet, da det er en ordning, hvor der gives store tilsagn.</p> <p>Ordningen giver mulighed for, at virksomheder handler innovativt, da risikoen forbundet med dette mindskes med tilskud.</p> <p>Det er NaturErhvervstyrelsens indstilling på baggrund af Servicetjekket, at ordningen videreføres i det kommende fiskeriprogram for 2014 til 2020.</p>
EFF-ordning: Fiskerihavne & landingssteder	<p>Formålet med ordningen er at fremme investeringer, der har en positiv effekt for den samlede værdikæde i danske fiskerihavne og landingssteder. Ansøgerne er mikro- samt små og mellemstore virksomheder, der forarbejder og afsætter fisk, fiskerivarer og akvakulturprodukter bestemt til at blive anvendt og forarbejdet til konsum.</p> <p>Ordningen har en positiv effekt i forhold til omsætningen og produktiviteten hos ansøgerne. Endvidere har ordningen betydning for lokalområdet, da der skabes arbejdspladser som følge af investeringerne i fiskerihavnene og landingsstederne.</p> <p>Ordningen har en administrationsprocent på 2,4 %. Det gennemsnitlige tilskud er på 5.692.965, 43. kr. og der er i 2012 givet 12 tilsagn.</p> <p>Output af ordningen er større havne, flere moler, større vanddybde, bedre</p>

	<p>sikkerhed i havnene og bedre håndtering af fangsterne.</p> <p>Outcome af ordningen er bedre økonomi i lokalområdet, øget konkurrenceevne, vækst og beskæftigelse.</p> <p>Deltagerne i workshoppen om EFF-ordningerne den 20. august 2013 havde følgende bemærkninger:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Offentlige myndigheder, der ejer fiskerihavne og /eller landingssteder. • Private virksomheder/personer, der ejer eller driver fiskerihavne og /eller landingssteder. • Private aktører som organisationer, private virksomheder eller grupper af brugere inden for fiskerisektoren. • Det er en absolut nødvendighed at have ordningen for at erhvervet kan overleve. Hvis havnene ikke er der, landes fiskene i andre lande, og DK mister indtjening. • Det er nødvendigt at opretholde logistikken, faciliteten og servicen på havnen for at gøre erhvervet mere økonomisk bæredygtigt. Logistik, faciliteter og service øger kvaliteten af fisken. • Løsningen på at de små havne også får en bid af kagen vil være at dele puljen i to indsatsområder; én til service og én til infrastruktur. <p>Danske Havnes Fiskerihavnsudvalg har indsendt deres bemærkninger til denne ordning, hvilket bl.a. omhandler fordele, ulemper og forenklingstiltag.</p> <p>De finder, at der bl.a. er følgende fordele ved ordningen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Sandsynliggørelse af værdiskabelsen i værdikæden ved at gennemføre projektet. • Gode arbejdsforhold og færre ulykker • Ordningen er attraktiv, da midlerne i programmet understøtter udviklingen i fiskerihavnene. • Full-service model i store havne er væsentlig for at tiltrække udenlandske fartøjer og konkurrere mod udenlandske havne. <p>De finder, at der bl.a. er følgende ulemper ved ordningen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Politik fokus på små skala fiskeri. • Mangel på anden erhvervsaktivitet i mindre havne og landingssteder, hvor gammel industri står ubrugt hen. • Ansøgningsmaterialet er omfattende. • Forsinkelse i behandlingen af ansøgninger <p>De har bl.a. følgende forenklingsforslag med idéer til forbedring eller</p>
--	--

	<p>forenkling, der kan føre til øget effekt og lavest mulig administrative omkostninger:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Tilbudsloven. Overslag på projektets værdi bør være tilstrækkeligt. Udbud vil finde sted, når havnen har modtaget godkendelse af projektet. Det kan virke uhensigtsmæssigt med indhentning af 2 tilbud i ansøgningsfasen, når der skal laves anlægsinvesteringer på over 300.000 kr. Der er en stor risiko for at projektet bliver låst, og at der derved ikke opnås den økonomisk og teknisk mest hensigtsmæssige løsning. Større projekter vil som regel kræve mere end 2 tilbud, og her kan det være svært at nå projektering og licitation etc. indenfor en måned. Det kunne være en overvejelse værd, om der i stedet skal indsendes en tidsplan og evt. licitationsprotokol, når denne foreligger. • Programmets administration. Et kommende program 2014-2020 kan have stor gavn af en "one point of contact" løsning med dedikeret ressource i NaturErhvervstyrelsen. • NaturErhvervstyrelsens administration. Fiskerihavnene efterspørger, at NaturErhvervstyrelsen har en mere udadrettet rolle for at identificere relevante og støtteberettigede projekter. Ved programstart kan styrelsen have en prioriteret besøgsrunde og se konkrete udviklingsprojekter. Dette kunne give styrelsen en mere objektiv og udviklingsorienteret tilgang til samt stærkere samspil med havnene om kommende og eksisterende projekter. • Afskaf 10 pct. reglen i forbindelse med udbetaling, og indfør i stedet 20 eller 25 pct. regel fordelt så konsulent er 10 pct. og øvrige poster 25 pct. • Målrettet tilskud år for år i form af flere runder årligt eller løbende mulighed for indsendelse af projektansøgninger. Fiskerihavnene har ikke ønske om at inddrage ansøgningsrunder for små hhv. store havne. <p>Det er NaturErhvervstyrelsens indstilling på baggrund af Servicetjekket, at ordningen videreføres i det kommende fiskeriprogram for 2014 til 2020.</p>
EFF-ordning: Yngre fisker	<p>Formålet med ordningen er at hjælpe yngre fiskere i gang ved at yde tilskud til køb af deres første fiskerifartøj.</p> <p>Ordningen har en administrationsprocent på 13,8 %. Det gennemsnitlige tilskud er på 233.624,40 kr. og der er i 2012 givet 5 tilsagn.</p> <p>Output af ordningen er flere selvstændige unge fiskere og gennemførelse af et generationsskifte i erhvervet.</p>

	<p>Outcome af ordningen er en bedre driftsøkonomi for yngre fiskere.</p> <p>Deltagerne i workshoppen om EFF-ordningerne den 20. august 2013 havde følgende bemærkninger:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Fiskeafgiftsfonden gør allerede meget for de yngre fiskere, og fjernes støttemuligheden kan Fiskeafgiftsfonden yde dem kaution i stedet. • Hæv tilskudsmuligheden fra 50.000 euro. • Ansøgningsmuligheden burde afhænge af tidligere størrelse på båden og ikke på, om man har eller ikke har ejet en båd før. Fx burde en lille jolle ikke hindre tilskud. <p>Regeringen har tilkendegivet, at ordningen bevares i 2013, men derefter skal ordningen ophøre eller re-designes.</p> <p>Der skal overvejes om ordningens formål kan blive tilgodeset under Modernisering af Fiskefartøjer, således at der kun er én sagsgang i forbindelse med etableringsstøtten.</p> <p>Ved at prioritere yngre fiskere under Modernisering af Fiskefartøjer kan det fartøj, der ønskes indkøbt, moderniseres i forbindelse med anskaffelsen. Dermed bliver projekterne større og attraktive for nyetablerede yngre fiskere og andre unge eksisterende erhvervsdrivende fiskere, der gerne vil anskaffe sig et nyt fartøj.</p> <p>Det er NaturErhvervstyrelsens indstilling på baggrund af Servicetjekket, at ordningen lukkes. Det skal overvejes, om der skal ske en prioritering af yngre fiskere i ordningen for Modernisering af Fiskefartøjer i det kommende fiskeriudviklingsprogram for 2014 til 2020.</p>
EFF-ordning: Kompetenceudvikling	<p>Formålet med ordningen er at bidrage til fremme af kompetenceudviklende aktiviteter indenfor fiskeri- og akvakultursektoren. Ordningen støtter projekter, der vedrører udvikling af uddannelsesstilbud, -metoder og – værktøjer.</p> <p>Ordningen har en administrationsprocent på 2,1 %. Det gennemsnitlige tilskud er på 1.660.478,66 og der er i 2012 givet 3 tilsagn.</p> <p>Output af ordningen er et øget antal uddannelses- og kursustilbud samt et øget antal deltagere.</p> <p>Outcome af ordningen er reduktion i antallet af arbejdsskader, øget produktion og effektivisering.</p>

	<ul style="list-style-type: none"> • Deltagerne i workshoppen om EFF-ordningerne den 20. august 2013 havde følgende bemærkninger: Der er et behov for at understøtte aktiviteter til uddannelse, og elevordning. • Når der er givet et tilsagn til et projekt under Kompetenceudvikling, bør det følges op med et spørgsmål om, hvorvidt kompetenceløftet også har haft indvirkning på driften – batter det? • Der skal passes på med, at tilskud ikke skaber en situation, hvor der snarere er tale om tilskud til driftsomkostninger. Derfor kan man reducere tilskudsprocenten, hvilket vil kunne skabe ejerskabsfornemmelse og desuden bidrage til øget effektivitet. • Det bør tilstræbes at udbrede målgruppen for tilskud, så ordningen kan søges af flere aktører, end det er muligt i dag. • Fremadrettet burde fokus være på nye tiltag, som er klart afgrænsede. • Der er potentiale til, at et godt samarbejde mellem regionerne, skolerne og erhvervet eventuelt kan skabes. • Ordningen kunne evt. lægges ind under en anden ordning, fx Fælles initiativer. • Problemer med indhentning af to tilbud – på et tidspunkt bliver det meget svært at have nok aktører til at give tilbud på løsninger. En mulig løsning kunne være at kunne finansiere opgaven med tilbudsindhentning. <p>Det er NaturErhvervstyrelsens indstilling på baggrund af Servicetjekket, at ordningen lukkes. Det skal overvejes om ordningens formål kan tilgodeses inden for rammerne af socialfonden.</p>
EFF-ordning: Akvakultur	<p>Formålet med ordningen er at give tilskud til virksomheder, der gennem investeringer ønsker at udvikle deres akvakulturanlæg i en miljømæssig og økonomisk bæredygtig retning.</p> <p>Ordningen har en administrationsprocent på 2,5 %. Det gennemsnitlige tilskud er på 5.894.325,23 kr. og der er i 2012 givet 5 tilsagn på i alt 29.471.626,15 kr.</p> <p>Output af ordningen er investering i teknologier på dambrug, øget produktion og reduceret miljøpåvirkning.</p> <p>Outcome af ordningen er øget produktion, produktivitet og beskæftigelse.</p> <p>I midtvejsevalueringen fra 2011 blev det vurderet, at ordningen har medvirket til at reducere miljøpåvirkningen, samt at øge produktionen og</p>

	<p>beskæftigelsen i branchen.</p> <p>Deltagerne i workshoppen om EFF-ordningerne den 20. august 2013 havde følgende bemærkninger:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Prioriter de ansøgninger, hvor der er mest værdi for pengene. Det giver en bedre succesrate og bedre resultater. • De store ansøgninger fravælger ordningen, fordi der er loft på, hvad der kan udbetales ved en rate og grundet lang sagsbehandling. • Med færre rater, kunne det måske kombineres med en garantistillelse. <p>Det er NaturErhvervstyrelsens indstilling på baggrund af Servicetjekket, at ordningen videreføres i det kommende fiskeriprogram for 2014 til 2020.</p>
EFF-ordning: Fælles initiativer	<p>Formålet med ordningen er at fremme bæredygtighed og værditilvækst indenfor fiskeri- og akvakultursektoren på langt sigt.</p> <p>Ordningen har en administrationsprocent på 2,6 %. Det gennemsnitlige tilskud er på 1.937.033,25 kr. og der er i 2012 givet 27 tilsagn.</p> <p>Output af ordningen er et antal markedsføring-, pilot- og samarbejdsprojekter.</p> <p>Outcome af ordningen er øget afsætning, eksport og beskæftigelse.</p> <p>Blandt tilsagnsmottagerne har 55 pct. udviklet nye produkter pga. ordningen. Derudover har ordningen bidraget til øget certificering og sporbarhed i 49 pct. af projekterne.</p> <p>Deltagerne i workshoppen om EFF-ordningerne den 20. august 2013 havde følgende bemærkninger:</p> <p>Udbud og rimelige priser:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Det er ok at der bedes om to tilbud på håndgribelige projekter, men det er for svært på eksempelvis en videns indsats. Det er urimeligt, at der medens projektet er på tegnebrættet, fremsættes konkrete krav som f.eks. to tilbud fra konkrete firmaer. • Timeløn er svært at dokumentere rimeligheden på. Løsning: <ul style="list-style-type: none"> - Fastsæt en timesats (det ville være prisstyrende). - Vedtag et prisinterval. - Prisliste over videns indsatser. - Brug eksempelvis fagforeningernes oversigter over lønforhold ved konkrete brancher.

	<p>Indsatsområder:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ordningen er forvirrende og uoverskuelig med de mange indsatsområder. Den bør gøres mere gennemskuelig, og det bør gøres offentligt kendt, hvordan der prioriteres, så man på forhånd ved om chancerne for tilsagn er til stede. • Bedre fokus på tematisering, dvs. at ministeriet melder nogle politiske fokusområder ud, så erhvervet i højere grad er bekendt med den politiske prioritering. • Bedre koordinering mellem ansøgninger og midler, hvorfor erhverv og Fødevareministeriet burde mødes forud for påbegyndelsen af en ny ansøgningsrunde. • Der bør ifølge erhvervet stilles helt generelle spørgsmål: hvad er det vi vil opnå med dette program? Hvis vi vil måle indsatserne, så bør vi ligeledes have øget fokus på måling af disse indsatser • Der ønskes et klart/logisk/overskueligt prioriteringsskema. <p>Ansøgningsformål/hvad kan der søges til:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Bedre prækvalifikation af ansøgninger. Dvs. indsnævre hvem der kan være ansøgere, og hvilke projekter der ønskes. • Resultaterne under Fælles initiativer bliver rent faktisk brugt i erhvervet. Det betyder, at man kunne lave en grov prioritering af ansøgningerne i forhold til, hvad der er brug for i erhvervet. • Meget klare og mere skarpe og præcise mål for, hvad der kan gives tilskud til, da det vil betyde at ansøgerne ikke bruger tid og penge på at udarbejde ansøgninger, der vil få afslag. • Svært som ansøger at se det overordnede billede. Bør være mere klart, hvem der kan søge. <p>Udbetaling:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Mulighed for igangsættende a conto udbetaling. • Løs problemet med revisor erklæringen. Det er uhensigtsmæssigt at bruge tid og krudt på en revisor erklæring, som ingen revisor vil skrive under på. • Det ville hjælpe mange ansøgere, hvis der var mulighed for flere rateudbetalinger. • Projektstøtten burde være større. • Det efterspørges, at man kan modtage mere rådgivning og administrationssupport mens projektet løber. • Problemer med indhentning af to tilbud – på et tidspunkt bliver det meget svært at have nok aktører til at give tilbud på løsninger. En mulig løsning kunne være at kunne finansiere opgaven med tilbudsindhentning.
--	--

	<ul style="list-style-type: none"> • Det er ikke tydeligt nok, hvordan der i dag gives point. • Muligvis lade erhvervet indsende light projekter som så efterfølgende i samarbejde med NAER kvalificeres og søsættes. <p>På workshoppen udtrykte interessenterne også interesse for en videreførelse af ordningen med ønske om forenklinger i forhold til kravene til administration på ordningen.</p> <p>I forbindelse med forhandlingerne om EMFF er det tilkendegivet, at regeringen arbejder for, at EMFF kan finansiere en række indsatser for bedre forvaltning af fiskeriet, kontrol og dataindsamling.</p> <p>Det er NaturErhvervstyrelsens indstilling på baggrund af Servicetjekket, at ordningen videreføres i det kommende fiskeriprogram for 2014 til 2020.</p>
EFF-ordning: Fælles foranstaltninger under akvatisk flora & fauna	<p>Formålet med ordningen er at beskytte den akvatiske fauna og flora samtidig med, at vandmiljøet forbedres.</p> <p>Ordningen har en administrationsprocent på 3,0 %. Det er ikke givet tilsagn i 2012. Tilskudsvolumen er på 5 mio. kr.</p> <p>Output af ordningen er udsætning af ål og undersøgelse af Natura 2000 områder, forbedret vandmiljø for flora og fauna.</p> <p>Outcome af ordningen er øget herlighedsværdi og turisme. Udsætning er en del af Kommissionens godkendt handlingsplan for genopretning af ålebestanden.</p> <p>Deltagerne i workshoppen om EFF-ordningerne den 20. august 2013 havde ingen bemærkninger.</p> <p>Det er NaturErhvervstyrelsens indstilling på baggrund af Servicetjekket, at ordningen lukkes. Det skal undersøges om nogle af aktiviteterne kan knyttes til myndighedsaftalen med DTU-Aqua.</p>
EFF-ordning: Økologisk akvakulturproduktion & dyresundhed	<p>Formålet med ordningerne er at støtte investeringer til omlægning til økologisk akvakulturproduktion for at fremme en miljømæssig og økonomisk bæredygtig akvakulturproduktion, samt at yde støtte til udryddelse af akvakultursygdommen VHS, som er listet i henhold til EU's veterinær regler (90/424/EØF).</p> <p>Ordningen har en administrationsprocent på 84 %.</p> <p>For omlægning til økologi er der i 2012 givet 5 tilsagn for i alt 3,8 mio. kr.</p>

	<p>For udryddelse af VHS blev der i 2012 givet 1 tilsagn for i alt 4.195.000 kr.</p> <p>Output af ordningen er flere omlagte akvakulturproduktioner, øget udvalg af økologisk fisk til forbrugerne, øget biodiversitet i åer og vandløb og reduceret miljøpåvirkning.</p> <p>Outcome af ordningen er en øget produktion og beskæftigelse.</p> <p>I midtvejsevalueringen fra 2011 blev det vurderet, at ordningen har medvirket til at reducere miljøpåvirkningen, øget produktionen og beskæftigelsen i branchen.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Deltagerne i workshoppen om EFF-ordningerne den 20. august 2013 havde følgende bemærkninger: Erhvervet er positive omkring ordningen. Den løfter den økologiske sektor frem i livet og ud til forbrugerne. • Det ville hjælpe mange ansøgere, hvis der var mulighed for flere rateudbetalinger. • Problemer med indhentning af to tilbud – på et tidspunkt bliver det meget svært at have nok aktører til at give tilbud på løsninger. En mulig løsning kunne være at kunne finansiere opgaven med tilbudsindhentning. <p>Fordelene ved ordningen er at det er nemt at måle effekten af ordningen, og ordningen medvirker til at fremme omlægningen til økologi. Få budget- og projektændringer. Erhvervet støtter ordningen. Ulempen er at den er en administrativt dyr tilskudsordning, og der er få ansøgninger.</p> <p>Det er NaturErhvervstyrelsens indstilling på baggrund af Servicetjekket, at ordningen lukkes. Det skal undersøges om omstilling til økologisk akvakultur kan fremmes inden for rammerne af akvakulturordningen. Det vil kunne ske ved en prioritering af økologi i tilskud til investeringer i akvakulturordningen i det kommende fiskeriprogram fra 2014 til 2020.</p>
EFF-ordning: Vandløbsrestaurering	<p>Formålet er at forbedre gyde- og opvækstforhold for fisk i vandløbene, forbedre vilkårene for vandrende arter og bidrage til bedre miljø i vandløbene.</p> <p>Ordningens administrationsprocent er på 27,7 %. I 2012 blev der ikke meddelt tilsagn, pga. vandplanernes ugyldighed.</p> <p>Output af ordningen er forbedret vandmiljø for flora og fauna og passage for vandrende arter (ørred og laks).</p>

	<p>Outcome af ordningen er øget herlighedsværdi og turisme og selvreproducerende fiskebestande.</p> <p>Ordningen er direktivimplementerende og skal videreføres, men det vides ikke på nuværende tidspunkt om forordningsgrundlaget for Hav- og Fiskerifonden kan give tilskud til vandløbsrestaurering. Dog forventes det, at denne ordnings aktiviteter bliver støtteberettigede under det kommende Landdistriktsprogram. Fremadrettet bør der tages hensyn til målene i den fælles fiskeripolitik.</p> <p>Hvis denne ordnings aktiviteter bliver støtteberettigede under det kommende Landdistriktsprogram indstiller NaturErhvervstyrelsen, at ordningen videreføres i det kommende Landdistriktsprogram for 2014 til 2020.</p>
EFF-ordning: Bæredygtig udvikling af fiskeriområder	<p>Formålet med tilskudsordningen er at fremme projekter, der skaber bæredygtig udvikling i fiskeriområder. Dette skal ske ved, at projekterne ligger inden for rammerne af den udviklingsstrategi, som den lokale aktionsgruppe har lagt for nærområdet.</p> <p>Ordningens administrationsprocent er 2,3 %. I 2012 blev der givet 96 tilsagn for i alt 16.764.830,58 kr. Det gennemsnitlige tilskud er på 174.633,65 kr.</p> <p>Output af ordningen er oprettelse af små og mellemstore virksomheder i fiskeribranchen, øge indtægtsmuligheder på havne, turistfaciliteter og bevaring af kulturværdier.</p> <p>Outcome af ordningen er øget konkurrenceevne og beskæftigelse og markedsudvikling.</p> <p>Denne ordning er administrativt vanskelig, idet den giver støtte inden for tilsvarende rammer som i Landdistriktsprogrammets lokale aktionsgrupper (LDP-LAG). Der er således en dublering af opgaven, men med forskellige regler. Det vurderes, at de tilsvarende indsatser i fiskeriområder kan gennemføres inden for LDP-LAG. Ved ikke at etablere fiskeriaktionsgrupper opretholdes der ikke to parallelle administrative systemer for lokale aktionsgrupper. Ved at anvende LDP-LAG forventes det, at midlerne til de lokale aktionsgrupper bliver færre, men der forventes at være flere midler til forvaltning og udvikling af fiskeripolitikken, til kystfiskeriet og mindre fiskerihavne inden for hav- og fiskerifondsprogrammet.</p>

	<p>Det er NaturErhvervstyrelsens indstilling på baggrund af Servicetjekket, at ordningen lukkes, men at aktiviteterne kan gennemføres under LDP-LAG.</p>
EFF-ordning: Modernisering	<p>Formålet med ordningen er gennem tilskud til investeringer i fiskerfartøjer at:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Fremme et bæredygtigt fiskeri, herunder ved forbedring af selektiviteten og reduktion af påvirkningen af miljøet og fangst af ikke kommercielle arter. 2. Forbedre sikkerheden og arbejdsmiljøet om bord. 3. Reducerer brændstofforbruget. 4. Forbedrer fangstens kvalitet og hygiejne. 5. Modernisere og tilpasse fiskerflåden. <p>Det forventes, at ordningen vil fremme økonomien i erhvervet, samt at øge incitamentet til at investere, hvilket afføder beskæftigelse til det tilknyttede erhvervsliv.</p> <p>Ordningen har en administrationsprocent på 15,3 %. I 2013 blev der tildelt 46 tilsagn. Det gennemsnitlige tilsagn er på 262.813,02 kr.</p> <p>Output af ordningen er bedre arbejdsmiljø på fartøjer, reduceret miljøbelastning, udsmid og energiforbrug.</p> <p>Outcome af ordningen er bedre driftsøkonomi, fastholdelse af kvalificeret arbejdskraft ved reduceret antal arbejdsskader og arbejdsrelaterede dødsfald.</p> <p>I midtvejsevalueringen fra Teknologisk Institut, 2011, vurderes der, at 76 pct. af tilsagnsmottagerne har fået bedre driftsøkonomi via brændstofbesparelser og besparelser på mellem 20 og 30 pct.</p> <p>På workshopen, der blev afholdt den 20. august 2013 havde interessenterne følgende bemærkninger til ordningen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Det er svært at dokumentere, at investeringerne ikke forøger evnen til at fange fisk. • Ved små ansøgninger til en enkel og simpel teknologi, kan der ydes et administrativt tilsagn. Det letter administrationen. • Udtømmende teknologiliste, så det er givet hvilke teknologier vi vil støtte. • Hæve støtteprocenten, så der kommer en større søgning. • Det er en ordning fiskeri erhvervet er glade for, hvorfor den skal bestå. • Hæves minimumsgrænsen for ansøgningssummen, bør der samtidig

	<p>tages højde for de mindre fartøjer. Fiskeri erhvervet er derudover meget imod en minimumsgrænse på tilskudsbeløbet.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Tilskudsordningen burde åbne 1. januar, og så lukke ordningen, når der ikke er flere penge tilbage på ordningen – løbende ansøgningsrunde. • Vil gerne have ordningen udvidet til også at omfatte nybygningsstøtte. <p>Fordel hvis der var en liste over de tilskudsberettigede udgifter, modsat nu hvor der er en liste over de ikke tilskudsberettigede udgifter.</p> <p>I forbindelse med forhandlingerne om EMFF er det tilkendegivet, at regeringen arbejder for tilskudsmuligheder for investeringer, der kan bidrage til at gøre fiskeriet mere bæredygtigt, mere selektivt og reducere discard.</p> <p>Det er NaturErhvervstyrelsens indstilling på baggrund af Servicetjekket, at ordningen videreføres i det kommende fiskeriprogram for 2014 til 2020.</p>
--	---

Bilag 1: Institut for Fødevare- og Ressourceøkonomi: vurdering af Fiskeriudviklingsprogrammets effekter

IFRO Udredning

Vurdering af Fiskeriudviklingsprogrammets effekter

Jesper Levring Andersen
Rasmus Nielsen
Peder Andersen

IFRO Udredning 2013 / 21

Vurdering af Fiskeriudviklingsprogrammets effekter

Forfattere: Jesper Levring Andersen, Rasmus Nielsen, Peder Andersen

Udarbejdet for NaturErhvervstyrelsen i henhold til aftale mellem Institut for Fødevare- og Ressourceøkonomi og Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri om myndighedsberedskab.

Institut for Fødevare- og Ressourceøkonomi
Københavns Universitet
Rolighedsvej 25
1958 Frederiksberg
www.ifro.ku.dk

NOTAT

Vurdering af Fiskeriudviklingsprogrammets effekter

Nærværende notat er rekvireret af Naturerhvervsstyrelsen og udarbejdet som et kort notat under Institut for Fødevarer- og Ressourceøkonomis aftale om myndighedsbetjening for 2013 med Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri.

Formålet med notatet er at vurdere effekterne ved at anvende midlerne fra fiskeriudviklingsprogrammet ud fra de samme principper som i dag "Status quo". Der ønskes endvidere en vurdering af virkningerne ved en omfordeling af midlerne mellem direkte støtte til investeringer (Kategori A) og støtte til kollektive og generelle projekter (Kategori B).

I det følgende gennemgås først, hvorfor og i hvilke situationer det kan være hensigtsmæssigt at give erhvervsstøtte. Udgangspunktet er teoretisk velfærdsøkonomisk.

Derefter gennemgås de forskellige indsats typer i Fiskeriudviklingsprogrammets en ad gangen, og det vurderes, om og under hvilke forudsætninger ordningen kan bidrage til en positiv udvikling af værditilvækst, beskæftigelse og miljø. Yderligere vurderes det, om der vil kunne opnås et højere bidrag til den danske økonomi ved en omprioritering af midler fra direkte investeringer (Kategori A) til kollektive og generelle projekter (Kategori B).

Principielle overvejelser om erhvervsstøtte

Udgangspunktet for analysen er, at erhvervsstøtten skal korrigere for fejl i markedøkonomien eller tilgodese særlige grupper eller regioner af ud fra fordelingsmæssige hensyn. I en velfungerende markedøkonomi uden markedsfejl (fuldkommen konkurrence, ingen eksternaliteter, ingen offentlige goder (public good) og ingen sektorspecifikke stordriftsfordele (economics of scale) vil en markedøkonomi levere "det bedste resultat", dvs. en maksimering af samfundets velfærd. I en sådan økonomi kan erhvervsstøtte alene begrundes med fordelingsmæssige forhold.

Effekterne af erhvervsstøtte skal således vurderes ud fra, hvorledes den korrigerer for markedsfejl eller leverer ønskede fordelingsmæssige effekter. Reguleringen kan gennemføres med kommando-kontrol instrumenter eller incitamentsbaserede instrumenter. De to tilgange har fordele og ulemper, men generelt gælder, at incitamentsbaserede instrumenter er i stand til at sikre en mere effektiv regulering og dertil svarende bedre samfundsøkonomisk resultat. Erhvervstilskud er et incitamentsbaseret instrument, der kan anvendes til korrektion af markedsfejl. Et særligt forhold ved økonomisk tilskudsordninger (som

erhvervsstøtte) er, at der er omkostninger i form af forvriddningseffekter ved tilskudsordninger, idet det forøger skatterne, dvs. de direkte fordele ved erhvervsstøtte skal afvejes over for forvriddningsomkostningerne.

Et særligt forhold, der altid bør være i fokus ved udformningen af støtteordninger er, i hvilket omfang støtten giver anledning til dødvægtstab, dvs. hvorvidt ændringerne, der umiddelbart måles som en konsekvens af en støtteordning reelt fuldt ud eller i et vist omfang alligevel ville være blevet gennemført. I en række situationer gives tilskud til investeringer for f.eks. at opnå større energieffektivitet i lyset af stigende energipriser, men i en sådan situation ville virksomheden ofte alligevel ud fra rene privatøkonomiske overvejelser have gennemført investeringer i energibesparelser. En særlig vinkel på dødvægtstabet er, om støtten finansieres ved nationale midler eller EU tilskud. Hvis hele tilskuddet er EU tilskud, og der anlægges en national vinkel, er der ikke dødvægtstab. Hvis der er national medfinansiering, kan der ikke ses bort fra dødvægtstabet, men skal alene knyttes til den nationale del af tilskuddet.

Erhvervsstøtte (subsider) bør således ud fra økonomiske effektivitetshensyn ikke anvendes på velfungerende markeder eller på velregulerede markeder. Dette skyldes, at erhvervsstøtte kan forvride virksomhedernes efterspørgsel efter produktionsfaktorer eller tilskynde virksomhederne til at bruge midler på at opnå støtten (se f.eks. Det Økonomiske Råds Sekretariat 2006). En af konsekvenserne kan være, at produktionsfaktorer fastholdes i lavproduktive sektorer.

Eksisterer der markedsfejl, kan erhvervsstøtte imidlertid i en række situationer godt begrundes. Erhvervstilskud kan være samfundsmæssigt fordelagtige i brancher, hvor investeringer er kendetegnet ved høj risiko, og hvor investorerne har høj risikoaversion, og hvor det samtidigt ikke er muligt at skaffes risikovillig privat kapital. Erhvervstilskud kan imødegå dette. Et eksempel er i en opstarts- eller transitionsfase for nye brancher og i brancher med mange små virksomheder.

Desuden kan erhvervstilskud være fordelagtige, såfremt stordriftsfordelene er større for en klynge af virksomheder end de samlede stordriftsfordele i de enkelte virksomheder. Argumentet er her, at der er en positiv eksternalitet i branchen på grund af vidensspredning mellem virksomheder og heraf følgende produktivitetsstigning. Det er det samme argument, som fremføres for at give tilskud til forskning og udvikling til private virksomheder, når forskningen og udviklingsarbejdet resulterer i spredning til andre virksomheder (positiv eksternalitet).

Formålet med erhvervstilskud kan i mange tilfælde være begrundet ud fra ud fra fordelingsmæssige hensyn, som for eksempel ønsket om at fastholde arbejdskraften i en bestemt region eller erhverv. Sådanne tilskudsordninger har såvel kortsigtede som langsigtede fordele og ulemper, som skal afvejes over for hinanden. Generelt gælder det, at tilskudsordninger, der ikke er begrundet i markedsfejl, har den langsigtede konsekvens at fastholde arbejdskraft i erhverv med relativt lav produktivitet.

Fiskeriudviklingsprogrammet – strategi og mål

Fiskeriudviklingsprogrammet er en ordning, der omfatter hele EU. Den implementeres centralt, og hvert medlemsland udarbejder national strategi og program inden for hovedområderne. EU finansierer ordningen, idet en lang række initiativer kræver national medfinansiering. Samfundsøkonomisk set betragtes finansieringen dog som en nettooverførsel til medlemslandet, da EU og medlemslandet på en

række af ordningens områder deler finansieringen ligeligt, og der samtidig betales skat i medlemslandet af de aktiviteter, som iværksættes via ordningen. Dette er tilfældet i Danmark, og hvis Danmark vælger ikke at anvende ordningen, vil denne nettotilførsel forsvinde. Det er således fordelene ved hele tilskuddet, der skal afvejes over for dødvægtstabet og det dertil knyttede forvridningstab fra den danske del af tilskuddet.

Det nuværende Fiskeriudviklingsprogramms strategi bygger på følgende grundlæggende vision:

At skabe rammerne for det størst mulige vedvarende udbytte af den danske fiskeri- og akvakultursektor, hvor ressourcerne udnyttes under hensyn til målet om bæredygtighed og regional udvikling (Strategi for det danske Fiskeriudviklingsprogram). I strategien er det endvidere angivet, at der med udbytte menes *erhvervsøkonomisk og samfundsøkonomisk udbytte*. Programmets vision er således direkte formuleret at opnå den størst mulige vedvarende velfærd inden for visse rammer af bæredygtighed og regional udvikling.

Vurdering af effekter for programperioden 2014-2020

Generelle kommentarer

Med det foreliggende program og budget vil det generelt være vanskeligt at måle aggregerende samfundsøkonomiske effekter, og med de foreliggende oplysninger er det ikke muligt at give nogle kvantitative vurderinger af effekten af erhvervsstøtte på enkeltområder. Men det er muligt på en række områder at angive nogle forventede positive eller negative effekter af tilskud.

Det følger af principperne overvejelser om erhvervsstøtte, at de samfundsøkonomiske effekter af at give erhvervsstøtte til kollektive og generelle projekter, alt andet lige, vil være mere effektive end erhvervsstøtte direkte til enkeltvirksomheder, idet afhjælpning af markedsfejl her har den største effekt. Det skal dog nævnes, at erhvervsstøtte til enkelt virksomheder også i større eller mindre omfang kan være med til at afhjælpe markedsfejl, og at en selektiv erhvervsstøtte til bestemte regioner eller grupper kan have en fordelingsmæssig effekt, der går i retning af den politisk ønskede. Det gælder ligeledes, at tilskud til kollektive og generelle effekter på områder, hvor effekterne generelt er små, heller ikke kan forvente at afhjælpe markedsfejl.

De efterfølgende vurderinger skal således ses i lyset af disse mere generelle vurderinger og overvejelser.

Støtte i form af tilskud til investeringer om bord på fartøjer

Støtte til *sikkerhed, kvalitet, energibesparende redskaber og motorudskiftning* har alle karakter af i høj grad at være tilskud til driftsøkonomiske investeringer, der tages ud fra indtjeningsmæssige overvejelser. Dette indebærer, at der er en risiko for, at dødvægtstabet her vil være forholdsvis stor. I det omfang, at investeringerne ikke gennemføres pga. risikoaversion, kan erhvervsstøtte være medvirkende til at afhjælpe dette.

Støtte til at fremme *innovative projekter i samarbejde med videnskabeligt/teknisk organ* kan i et vist omfang have en spredningseffekt, hvis det videnskabelige/tekniske organ kan viderebringe erfaringerne til andre. I det omfang, de innovative projekter øger effektiviteten i fiskeriet, og der IKKE er

kvotebegrænsninger, kan det forøge fangsten og dermed beskæftigelsen. Hvis der er kvotebegrænsninger, vil effektivitetsstigningen resultere i en reduktion i flåden og dermed i beskæftigelsen i erhvervet.

Støtte til investeringer, der fremmer *bæredygtigt fiskeri* kan være med til at afhjælpe negative eksternaliteter ved fiskeriet, hvor *begrænsning i og opbevaring af discardfangster* kan medvirke til større værditilvækst af danske kvoter.

Etableringsstøtte til yngre fiskere er en støtteform, der kan være med til at sikre tilstrækkeligt arbejdskraft i fiskerierhvervet og på den måde være med til at sikre en god udnyttelse af danske fangstmuligheder. Støtten kan i et vist omfang være med til at presse kvoteprisen op, og dermed er støtten en støtte til eksisterende fiskere, der så på den anden side vil forlade erhvervet tidligere end planlagt uden støtteordninger til yngre fiskere.

Støtte til kollektive og generelle projekter inden for fiskeri

Alle ordningerne har potentialet til i et vist omfang at afhjælpe eksternaliteter og resultatet kan være øget aktivitet, der samtidigt producerer "public goods". Det er IKKE muligt på det foreliggende grundlag med nogen sikkerhed at rangordne effekten af at bruge x-mio. på de forskellige områder. Dette vil kræve information om de forventede fysiske effekter og en dertil knyttet værdisætning. Ingen af disse initiativer kan forventes at have nævneværdig betydning for beskæftigelsen.

Støtte i form af tilskud til investeringer i akvakultur, som omfatter

Produktive investeringer til etablering og modernisering af akvakulturanlæg er overvejende en driftsøkonomisk beslutning, der tages ud fra indtjeningsmæssige overvejelser. Støtte til sådanne investeringer indebærer derfor en høj risiko for, at dødvægtstabet er forholdsvis stort. Investeringer i nye anlæg har været forholdsvis store, og produktionsmulighederne i relation til den reducerede miljøbelastning har været usikre. I det omfang, at investeringerne ikke gennemføres pga. risikoaversion og usikkerhed, kan erhvervsstøtte være medvirkende til at afhjælpe dette.

Den generelle vurdering er, at investeringerne har bidraget positivt til at øge produktionen og reducere miljøpåvirkning per kilo produceret fisk. På anlægsniveau har den reducerede miljøpåvirkning givet virksomhederne mulighed for at øge produktionen, hvilket potentielt giver mulighed for enten at øge beskæftigelsen eller værditilvæksten per beskæftiget. Beskæftigelseseffekten er således usikker, da investeringerne i nye anlæg og teknologi har betydet, at produktionen er blevet mindre arbejdskraftintensiv. Investeringen i ny teknologiudvikling har haft en spredningseffekt (positiv spil-over effekt) til andre dele af dambrugssektoren og har som helhed haft en positiv indvirkning på produktion og miljø. Med den nye incitamentsbaserede reguleringsordning, der er indført på dambrugsområdet i 2012, må det alt andet lige formodes, at virksomhederne selv vil investere i mere produktive og miljøvenlige teknologier, hvis dette resultere i en privatøkonomisk gevinst.

Investeringer i værditilvækst og diversifikation er også overvejende en driftsøkonomisk beslutning, og støtte indebærer dermed en meget stor risiko for dødvægtstab. I det omfang, at investeringerne ikke

gennemføres pga. risikoaversion, usikkerhed eller erhvervsstrukturelle forhold kan erhvervsstøtte være medvirkende til at afhjælpe dette.

En øget diversificering af produkter og arter produceret kan være med til at øge værdiskabelsen i erhvervet. På den anden side kan en satsning på for eksempel mange arter (se rapporten ”nye arter i dansk akvakultur”) betyde, at erhvervet bliver mindre attraktivt for input leverandører, hvilket kan medfører faldende produktivitet og værditilvækst. Investeringer i en øget værditilvækst vil, hvis de gennemføres med succes, selvsagt have en positiv effekt på værditilvæksten, mens beskæftigelseseffekten ikke kan vurderes. Støtte til diversificering kan ikke kvantificeres for hverken værditilvækst eller beskæftigelse.

Støtte til *omlægning til økologi* har til formål at understøtte anvendelsen af akvakulturmetoder, der beskytter og forbedrer miljøet og bevarer naturen. Omlægningen til økologisk drift forventes at medføre et mindre forbrug af medicin og kemikalier i produktionen, samt forbedrede levevilkår hos fiskene. En overgang til økologisk drift er baseret på en driftsøkonomisk evaluering, og der er således også her risiko for dødsvægtstab, men i det omfang, støtte til omlægning til økologi reducere et forureningsproblem, kan støtte siges at afhjælpe en markedsfejl. På anlægsniveau har ordningen medført en reduktion af forbruget af medicin og kemikalier i produktionen på de omlagte anlæg. Yderligere har producenter af økologiske ørreder kunne opnå en højere pris gennem certificeringsordninger, hvilket har øget værditilvæksten. Der er ingen indikationer på at ordningen har ført til øget produktion eller beskæftigelse.

Ordningen vedrørende *forsikring* har haft det specifikke formål at udrydde sygdommen VHS i dansk akvakultur. Anvendelse af forsikringsordninger tages igen ud fra et driftsøkonomisk perspektiv og risikoen for dødsvægtstab er stor. Hvis der er risiko for at aktører ikke overholder retningslinjer vedrørende sygdommen VHS, fordi de ikke er forsikret mod tab, kan det være en samfundsøkonomisk fordel at understøtte et fælles forsikringssystem, da de afledte negative eksternaliteter for samfundet er større end for den enkelte. For den enkelte producent har VHS planen haft den positive effekt, at de har kunnet opnå compensation, hvis der var udgifter i forbindelse med smitte på de enkelte anlæg. For Danmark vil en udryddelse af VHS alt andet lige betyde en øget mulighed for eksport og derigennem en økonomisk gevinst. Hvis Danmark opnår status som sygdomsfrit område og hvis dette giver sig udslag i et øget salg til en højere pris vil dette have en positiv indflydelse på værditilvæksten fra sektoren, mens den beskæftigelsesmæssige konsekvens ikke kan vurderes.

Støtte til kollektive og generelle projekter inden for akvakultur

Ligesom for fiskeri har alle ordningerne under kollektive og generelle projekter for akvakultur potentialet til i et vist omfang at afhjælpe eksternaliteter og resultatet kan være øget aktivitet, der samtidigt producerer ”public goods”. Det er IKKE muligt på det foreliggende grundlag med nogen sikkerhed at rangordne effekten af at bruge x-mio. på de forskellige områder. Dette vil kræve information om de forventede fysiske effekter og en dertil knyttet værdisætning. Ingen af disse initiativer kan forventes at have nævneværdig betydning for beskæftigelsen.

Støtte i form af tilskud til investeringer i forarbejdning

Investeringer i *innovative projekter, kvalitet, bedre udnyttelse af ressourcerne, energibesparelser og forarbejdning af økologiske produkter* tages generelt ud fra ud fra driftsøkonomiske overvejelser, og støtte til sådanne investeringer vil derfor normalt have et stort dødvægtstab, og normalt ikke forøge investeringerne nævneværdigt. Hvis producenterne har stor risikoaversion, kan dette begrunde offentlige tilskud i et vist omfang. Desuden kan tilskud til fremme af økologiske produkter være med til at reducere produktionen af ikke-økologiske produkter, og i det omfang dette sker, vil der være en positiv miljømæssig virkning (reduktion af negative eksternaliteter), hvilket kan begrunde offentlig støtte.

Støtte vedrørende marked og afsætning

Investeringer i *produktionsplaner, afsætningsplaner, lagerstøtte og afsætningsfremme* gennemføres ud fra driftsøkonomiske overvejelser, og støtte til sådanne investeringer vil derfor normalt have et stort dødvægtstab og ikke forøge investeringerne nævneværdigt. Hvis virksomhederne har stor risikoaversion, kan dette begrunde offentlige tilskud i et vist omfang. I et vist, men forventeligt begrænset omfang, kan der være sektorspecifikke stordriftsfordele og primært i relation til afsætningsfremmende foranstaltninger. Hvis virksomhederne ikke finder samarbejdsformer til at foretage en hensigtsmæssig fælles indsats på de relevante områder, kan offentlige tilskud fremme indsatsen. Men sandsynligheden for en dødsvægtstab er stor. Dertil kommer, at hvis der forventes offentlige tilskud, vil dette påvirke indsatsen uden tilskud i negativ retning.